כבר כתבתי בפתיחת עדיות מה טעם פתח בה אחר שבועות. לפי שהיא נמשכת אל מסכת סנהדרין.
אלא שיש דין קדימה אליה למסכת מכות ושבועות. והנה אחר שהשלימם. התחיל לדבר על ע"ז.
וז"ל הרמב"ם לפי שענינה דבר מובדח לשופט שידענו ואז יהיה שלם בשידע ניכוסי העבודות ההם
וחקותם. ומה שצריך אליהם. ואז ידע איך ידין עליה. כי כל מי שיעבור לכוכב שבתי בעבודת כוכב
נוגה. או יתפלל לכוכב צדק. בתפלת מאדים. אינו חייב מיתה. כמו שבאה הקבלה הברורה. והניח
זו המסכתא לאחרונה מפני שלא יקרה ענין ע"ז אלא באחד מני אלף. ולימים רחוקים ע"כ. והתוס'
כתבו בתר דתני סנהדרין דאיירי בעובד ע"ז תני נמי להא מסכתא [דע"ז] בסדר ישועות. ומיהו מכות
ושבועות דשייכי בסנהדרין להכי תני להו בתר סנהדרין. ואח"כ חוזר לסדרו ושונה ע"ז והוריות ע"כ.
ולדבריהם עדיות ואבות לאחרונה יסעו. ושתיהן שוות בענין הקבלה:

תוספות יום טוב

פרק א **א אידיהן**. פירש הר"ב שם כעין לגגלי לחגיהם ולמועדיהם. דלכון תברא הוא כדכתיב (דברים ל"ב) כי קרוב יום אידם. גמרא. ופירש"י ולעובדי ע"ז קאי. כדכתיב בהסיא פרשה יקומו ויעזרכם. וכתב הרמב"ם ואסור לקרותם מועדים לפי שהם הכל על האמת: של גויים. עובדי עבודה כוכבים. רש"י. ועיין בפירוש הר"ב במסנה דלקמן: שלשה ימים. זמנין דתני מגיעא בסוף כי הכא וכו' חוס'. ובתבתים ברים יומא: שלשה ימים. ומי בעינן כולי האי למיתם דמעלה על לבו שמחת חגו. והתנן [במסנה ג' פרק ה' דחולין] באדבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו אמה מכרתי לשחוט וכו'. ואלו הן ערב יום טוב וכו'. התם דלכילה. סגי בחד יומא. שאינו טרוד לפני החג על עסקי אכילה להכין שלשה ימים קודם לכן. אבל להקרבה. להכין לרבי הקרבה צריך ג' ימים. הלכך אסור ומודו מ) [דכל הני דאתסרי בזו המסכתא מיירי בעובדי אלילים לשאת ולתת וכו' משום דשם ע"ז שגור בפיו ואזל ומודה. גמרא

מסכת עבודה זרה

פרק א **א לפני אידיהן** (של עכומ"ז) של עכומ"ז שלשה ימים אסור לשאת ולתת עמהן). להשאילן. ולשאול מהן). להלוותן. וללוות מהן). לפורען. ולפרוע מהן). רבי יהודה אומר נפרעין מהן מפני שהוא מיצר לו. אמרו לו אף על פי שמיצר הוא עכשיו. שמח הוא לאחר זמן: **ב** רבי ישמעאל אומר שלשה ימים לפניהם ושלשה ימים לאחריהם אסור. וחכמים אומרים לפני אידיהן אסור. לאחר אידיהן מותרין): **ג** ואלו אידיהן של עכום.

פרק א **א לפני** אידיהן של עכו"ם. שם כעין לגגלי לחגיהם ולמועדיהם. לשאת ולתת. *למכור ולקנות משום דאזלי ומודו לע"ז ביום אידם: להשאילן. בהמה וכלים. מידי דהדרא בעינה: להלוותם. מעות. דלא הדרי בעינה. דמלוה להוצאה נתנה: לפורען. כשהן נפרעין אזלו ומודו לע"ז ביום אידם: מפני שהוא מיצר. על מעותיו שאינם חוזרים לו. ולא אזל ומודה: שמח הוא לאחר זמן. למחר ביום אידו ואזל ומודה. ואין הלכה כר"י. ודוקא במלוה בשטר אסור להיפרע מהם. אבל במלוה על פה שרי. מפני שהוא כמגיל מידם: **ב**] לאחר אידיהן מותר. וכן הלכה. ובגולה שאין אותו יכולים להעמיד עלמו מלישא ולתן עמהם שעיקר פרנסתיו מהם. ועוד משום ירלה. ליכו אסור אלא יום אידם בלבד. והאידנא נהוג עלמא היתר אפי' בכל יום אידם משום דקים להו לרבנן בגוויהו דלא אזלו לשאת ולתת ולתת וכו' משום דשם ע"ז שגור בפיו ואזל ומודה. גמרא [דף ה' ע"ב]: לשאת ולתת. פירש הר"ב למכור ולקנות. משום דאזלי ומודו וכו' [ומפיים רש"י דף ו' ע"א] ועבר ישראל משום לא ישמע על פיך. ע"כ. כלומר לא ישמע בגרש שלך. הר"ן. ועמ"ש הר"ב במשנה ד' ומ"ש שם בשם"ד: ולשאול מהן. שהגכרי ישמח כשישראל צריך לו. וגריכי דאי הנא לשאת ולתת עמהן משום דקא מרווח להו ואי הנא לשאול מהן משום דחשיבא ליה מילתא. וידע דהדר ליה את כליו בעין. אבל לוות מהן לערא בעלמא אית ליה. אמר תוב לא הדרי לי זוזי. ואי הנא לוות מהן משום דקאמר בעל כרחיה מפרענא השתא מיהא אזל ומודה. אבל ליפרע מהן. דתו לא הדרי זוזי. אימא לערא אית ליה ולא אזל ומודה גריכא. גמ': ב)[לדלוותם. כר"ת דוקא בהנס. אבל ברבית שרי. כדאיתא בקדושין לגבן וכו' ולא לוקח כו']: **ב** וחכמים אומרים לפני אידיהן אסור וכו'. חכמים הייכו ת"ק. הן בלא אידיהן איכא ביניהו ת"ק סבר הן בלא אידיהן [כדקתני לפני אידיהן וכו' ס"מ שלשה לפניהם. לבד הליד קאמר] ורבנן בתרלו סברי הן ואידיהן. ואי בעית אימא וכו'. גמרא: לאחר אידיהן מותר. כתב הר"ב ובגולה וכו'. ועוד משום ירלה. לגון הרמב"ם במשנה ד'. אבל אלחנו אוסרים. ומתקיים בגו מה שלאמר (דברים ד') ועבדתם שם אלהים אחרים עץ ואבן. ע"כ. ומ"ש הר"ב והאידנא וכו' דכל הני דאתסרו בזו המסכתא מיירי בעובדי אלילים וע"ז ממש. כלומר באינם יודעים בטיב ע"ז כל כך וכדאמרינן בפ"ק דחולין [דף י"ג ע"ב] גויים שבת"ל לאו עובדי ע"ז הם אלא מנהג אבותיהם

מ) הדגוש המוקף בפ' תלוי מחוצה ליאת בדע"ב ד"ר ובאלו שם הרבה דברים אחרים והשמיטום בד' ריעוא והוסיפו את הדברים האלה והתוי"ט בלא היה לפניו הרע"ב ד"ר תשב כי הלה דברי הרע"ב המוס. נ) דבור זה ליתא בתוי"ט לא בד' פרלא ולא בד' קרלקא ובד' המבטרדם (דפ"ו) הוא מובא בשם התוי"ט והוא פלא.

יבין תפארת ישראל יבין

פ"א א) הוא כעין לחגאות עבו"ם: ב) לקנות מהן ולמכור להן: ג) שאלה, היינו היכא דהדרא בעינה: ד) הלוואה, שיך במעות שניתן לאומה: ה) דבטלון שייך לד טובה לעבו"ם. ומ"כ משום דכל תיך ג' ימים מכין לרבי הקרבה, יכין להקריב ולהודות לע"ז גם על טובה זאת ביום אידו ויעבור ישראל על לא ישמע על פיך. אבל משום לפני עור לא עבר ישראל, מדאפסר בלא"ה לעבו"ם להקריב ולהודות לע"ז כמו שירלה. מיהו בתן לו לישראל מבכון לו שטר, מותר להשתלש ממנו אפילו ביום אידו, דהו"ל כמגיל מידו. [ואף דעכ"פ אזל ומודה, בתנם טובה כן, דהו"ל כמודה לע"ז על מזה שלו, דהרי מדאין לו מבכון לו שטר היה יכול להפקיע הלוותו לגמרי, ולא ישראל לגרום לאזל ומודה. כן נ"ל כוונת הש"ם [די"ו ב'] בפ"ם דהו"ל כמגיל מידו]. וקיי"ל דבה"ל אפילו בחגאות עלמן מותרין כל הנהו, מדאין עובדי ע"ז [י"ד סס' קמ"ח]: ו) הא אידיהן נופייהו אסור, ולת"ק שרי:

שנויי נוסחאות

פ"א **א** אסור לשאת ולתת עמהן. כ"י מ"ל לישא ולית; בד"ג מלשאת ולתת; כ"י"ק מלשאת ומלתת וכ"ל במס"ל (וסס אסורין.) להשאילן בו. בד"ג וכ"ק ומס"ל מלהשאילן ומלשאול מהם מלהלוותן ומללות מהן מלפורען ומלהפרע מהן. מפני שהוא מיצר (לו). כמס"ב שמיצר הוא לו: כ"ל"ף להם (וסס שמיצר); בד"ג וכ"ק ומס"ל ליהא וכן ליהא כ"י"מ ונר"ף ד' קופסא (וכסס שמיצר). (א"ל אעפ"י שמיצר הוא). כ"ק ליתא כ"ז בטעות; כ"י"מ א"ל הכמים.; בד"ג ומס"ל שהוא מיצר; נר"ף ליתא לגלא הוא. **ב** ר' ישמעאל. במס"ל ר' שמעון, אולם נגמ' סס רבי ישמעאל. לאחריהם אסור. בפי' כ"מ אסורין. לפני אידיהן אסור לאחר. בד"ג לפניהם אסור ולאחר וכ"ס ..ולאחר גם נכ"ק: **ג** ואלו. ב כ י מ ו מ ס נ י ל אלו הן וכ"ס אלו גם נכ"ק.

תוספת חדשים

פ"א **א** ברע"ב ד"ה שמח הוא לאחר זמן כו' אבל כו'. היינו כשידיעו תקיפה עליהם אלא מלוה ע"פ נפרעין אלא דנפוק פעם אחרת אבל כשאין ידיעו הקיפה אפי' מלוה בשטר לוכדת היא. (תוס' בסס הירושלמי):

תוספות רעק"א

פ"א **א** [אות א] ברע"ב ד"ה ראשית ולתת למכור ולקנות. ודבר שאינו מתקיים מותר למכור להם. ולקנות אסור. ודבר מתקיים מותר לקנות מהם. עיין בהרע"ב בפרקין מ"ד וכתי"ם שם:

אור גדול

פ"א **א** במשנה אסור לשאת ולתת עמהן. ואם עבר ונשא איפלגו בה ר' יוחנן ור"ל בגמ' (ו' ב'), ובתוס' שם ד"ה תניא כתבו דנראה לר"י דהלכה כר' יוחנן (ראסור) אע"ג דתניא כוותי' דר"ל בו' דלקמן (על משנה ב' סיק נשא ונתן איכא בינייהו וקא מפרש דדבמים דמתני' אית להו נשא ונתן אסור דהלכה כר' יוחנן ומתני' עדיפא מברייתא. ויעויין במהר"ם שנדחק. ול"נ דכוונתם בשטוש דאף דמחלוקת במתני' וכתמא בברייתא ל"א הלכה בכתם דברייתא וכוונתם להא דאמרינן לא שנאה ר"ח מנין לו ומש"ה העיקר במתני' דשנאה במחלוקת ולא בכתם הלכה כמאן ולא בכתם ברייתא יעיש"ם. וזהו שכתבו דמתני' עדיף ומשו"ה אין הלכה בכתם ברייתא. ופשוט:

ומ"ז ממש]: ח) ג קלנדרא. ח' ימים לאחר תקופת טבת: סטרנורא. ח' ימים קודם התקופה. לפי שראה לדם הראשון יום שהיה מתמעט והולך. אמר אוי לי שמא בשביל שסרחתי חוזר העולם לתהו ובהו עמד ויסב שמנה ימים בתענית [ובתפלה]. כיון שנפלה התקופה. וראה יום שמאריך והולך. אמר מנהגו של עולם הוא. עמד ועשה שמנה ימים טובים. לשנה אחרת. עשאן לאלו ואלו ימים טובים. הוא קבעם לשמים. והם קבעום לע"ז: קרטסים. יוסב) תפיסת בו מלכות וקבעום יום אוד: גינוסיא. יום שמעמידין בו מלך: יום הלידה. יום שנולד בו המלך: שרפה. שנרפו עליו כלי תשמישו כדרך שנורפין על המלכים: יש בה ע"ז. כלומר אותו היום יש להם אוד לע"ז. וכן משנה לשנה כל ימי בנו. וכל הך דהשביגן עד הבתא חשיבי להו ואסורים ג' ימים לפניהם. אבל יום הגלחת זקנו שאינו זמן הקבוע לרבים. אלא כל אחד כשמגלח עושה יום אוד: ובלוריתו. שמניח בלורית מאחריו כל השנה כולה ואינו מגלחה אלא משנה לשנה ויום שמגלחה עושה יום אוד: ויום שעלה מן הים. ומקריב זבחים לע"ז על שגעול. בכל הך אינו אסור אלא אותו היום ולא לפניו. דלא חשיבי כולי האי: ד עיר שיש בה ע"ז. שיום אוד [יש] לבני העיר היום. לע"ז שבעיר: חוצה לה. אפי' שמוך לעיר מאד מותר לשאת ולתת עם הישבים חוץ לעיר באין נמשכים אחר אותה ע"ז שכן מנהגם יום אוד של אלו אינו כיום אוד של אלו: מהו לילך שם. באותה העיר ביום ע"ז שלהם: בזמן שהדרך מיוחדת לאותה העיר. שהדרך הכתוב מבאן לאותה העיר מיוחדת לאותה העיר לבדה. אסור לילך שם. משני שנראה כמהלך שם לעבוד ע"ז. ואם היה דרך מסלול הולך גם לעיר אחרת מותר. שהראוה אומר למקום אחר הוא הולך: היו בה חנויות מעוטרות. וסימן הוא להם שאותם חנויות ג) של ע"ז ליטול מהם מכס: ושאינן מעוטרות מותרות. דבאותם שאינם מעוטרות. לא שקלי מיניה מכס' לע"ז ולא מטא ע"ב] אמר להם גנסי מלכות אני רואה בה. פי' תכסיסי מלכות. והרמב"ם כתב בפ"ט מהלכות ע"ז יום שמתכנסין בו נכרים להעמיד להן מלך. כתב הכ"מ שמפרש גינוסיא כמו כינוסיא. ואפשר שכך היתה גרסתו ז"ל. ע"כ: ובלוריתו. פי' לולית של שער. ערוך: ד מהו לילך לשם. לאותו העיר ביום ע"ז שלהם לספר עם ח' מבני העיר. רש"י: המעוטרות אסורות. משום דכיון דנהנה מבל ע"ז. אסור. דכתיב [דברים י"ג] ולא ידבק בידך מאומה מן החרם. כל שכן למהנה לע"ז דאסור והכי אמר רבי יוחנן בגמ'. הר"ן. ועיין מה שכתוב במשנה ג' פ"ד בס"ד: ושאינן מעוטרות מותרות

ט) בר"ב ד"ר מרפס כתן יון ב. ויון ג' חסר אבל ניכר מהגליון החלק שים במקום שלפניו נרפס יון ד'. שפס ל"ל הגיון ג', ויון ד' מרפס קודם ד"ה הון בה מנויות והתי"ט תקן כלפנינו. כ) נרע"ב ד"ר שתפסה בו רומי מלכות כו'. ג) כ"ה ברע"ב ד"ק ובכרע"ב ד"ר בל כומרים כו' ובד"ת עבו הלבבה. ד) כתוי"ט ד' פרשג יום שתפסה בו רומי מלכות. פי' רש"י שנלחמו עם יונים ונלחמו ומילטו בכל העולם וכתבו ההוס' אומר הרר"ם בלשון יון הוא תכוס תפיסת שתים. קרע לשון תפיסה וסיס לשון שנה ובגמ' אמרינן דב"פ תפסה רומי מלכות אחת בימי קלפטרא מלכתא ואחת שתפסה בימי יונים (ולפנינו בתוס' הגי' הר"ר שמעי').

יכין — תפארת ישראל — יכין

ז) [קלנדרא] בלשון לאטיין היה זה שם כולל לראש חדשים וראש שנתן [ועי' בשבילי דרקיע שלנו סי' ג' ברים מועד]. אמנם ח' ימים לאחר תקופת הסתיו, מדמורגים לא כבר שנתלרך היום, לכן לקחו לא היום הסוף לראש שנתן וקרלוהו קלנדרא: ה) שמו בלשון רומי הוא זאטורנאליוס, והוא חג שהיה להן בסוף השנה, כשנתמעט לא היום כבר מאד. לכן עשו אותו חג לכוכב שבתאי הנקרא בלשונם זאטורן, הממונה לפי דעתם על כל כליה והשבתה. אמנם חז"ל שבשו המלה בכוונה, מדהיה לא ע"ז הנעבדת, שלא לעבור על לא יבמע על פיך. וקרלוהו כפי הלשון בלשונו הקדושה בשם נוטריקון סטר נורא, ר"ל שלא ההמנה עומדת מן הצד, ר"ל מרוחק, והיינו במורף [ועי' בתשו' חו"י ד"ס ס"ב, דבכל כי כפ"ג לית ביה בזמנינו משום לא ישמע על פיך]: ט) יום תפיסת מלכות רומי. והוא מלה יוונית שמשמעותה שטר חוב כירושלמי [קידושין פ"ג ה"ד] אי לא יתן לך קרטסים לא הוכב ליה כלום והכא ר"ל שהתחייבו האומות בשטר להכיר מלכות רומי עליהן: י) יום העמדת המלך עע"ז: יא) של מלך עע"ז: יב) שסרפו בו כלי תשמישו של המלך: יג) ר"ל אז חשוב להם אותו היום להיות חג לע"ז: יד) של כל אדם: טו) כך נקרא בלשון לאטינא [האחרלאקקטן]: טז) והשייכים להשמחה: יז) שמונגין בה היום לע"ז שבה: יח) לשאת ולתת עמהן, דכך נהגו דרך היושבים בה יחונו לע"ז: יט) לעיר שיחונו בה היום לע"ז דרישא מייריי בשדר שם: כ) דנראה כמהלך לחוג עמהן: כא) [ואילה"ק הרי בבשר בחלב שקדים אסור, ותיישינן לתפדא אף דאפשר שעשה בהיתר [כי"ל פ"ז] . ואת"ל התם משום דחלב שקדים לא שכיח לא יתלו בו. ליתא, דס"ל מי שכיח שולף ישראל לחוג לע"ז ואפ"ה קאסר בריסא. ותו דעכ"פ הרי גם בסמה לא תלא בזג שבאותה דמחזי כאוכלא לחיגני [שבת נ"ד ב'], אף דאפשר ושכיח שיולאת בזוג דדרכם בהיתירא. וכ"כ מלר שיש לה כ' פתחים, צריך להדליק בשניהן משום הפצה [שבת כ"ג א'], אף דאפשר בהיתר. ונ"ל דסבא סוה כשין שפק ספיקא. דיתבבו שמא לעיר אחרת הולך, ואח"ל שולך לאותו העיר, שמא לא יחוג עמהן. עוי"ל דכל נעשות מעשה רבה כי הך לחוג עמהם, דנראה ככופר, וודאי כל שאם אך לדונו לזכות לא תיישינן לתפדא. כמו ביכל"ל שיש לה כ' פתחים, דמותר לעבור מכ"ע לפני הפתח בשעה שמתפללין [ברכות ד"ח ב']. וה"נ הכא. אם לא שאין משם דרך לעיר אחרת, אז יש קצת הוכחה לתפדא] : כב) חג לע"ז: כג) כך היה להן סימן שהקונה במעוטרות, צריך ליתן מס לע"ז. ובחנויות חוץ לעיר מיירי:

ולא

בדיהם. בית יוסף סוף סי' קמ"ח: ג קלנדא. פירש הר"ב שמנה ימים לאחר התקופה. וסטרנורא שמנה ימים קודם התקופה וכו'. הכי איתא בגמ'. וגראה דמשום שאלו ח' ימים שלאחר התקופה עשה אותן ימים טובים קודם שעשה לאותן שקודם התקופה שלא עשאן אלא לשנה הבאה לפיכך הקדימן לבנות קלנדא קודם סטרנורא. וכירושלמי כיון דחזא איממא אמר קלנדס. קלן דיא"ו. ובערוך לא פירש ויתכן בעיני כי קלן הוא שרפה וגדולה. כדפי' הר"ב במ"ה פרק ד' דסוכה. קלניא חפצי ממס. ואין לך חפצי כמלך מלכי המלכים הקב"ה והוא דיא"ו שבלשון יון קורין אלוה די"אלו. עוד בירושלמי סטרנורא שנאה שמונה שונא נוקס נוטר. היך מה דאת אמר ויבטס עשו. א"ר יאחק בר' אליעזר ברומי עוחין ליה כנטוריא דעשו. ולריך לומר שאין זה שמו הקדוש אלא שאחר שקבעוה לע"ז העלו שמו כך: וקרטסים. פירש הר"בד) יום תפיסת מלכות. וכתבו התוס' אומר הר"ר שמעון בלשון יון הוא קרטו לשון תפיסה: יום גנוסיא. פירש הר"ב יום שמעמידין בו מלך והביא בערוך פרק אלו נאמרים במסכת סוטה [דף ל"ו ע"ב] אמר להם גנסי מלכות אני רואה בה. פי' תכסיסי מלכות. והרמב"ם כתב בפ"ט מהלכות ע"ז יום שמתכנסין בו נכרים להעמיד להן מלך. כתב הכ"מ שמפרש גינוסיא כמו כינוסיא. ואפשר שכך היתה גרסתו ז"ל. ע"כ: ובלוריתו. פי' לולית של שער. ערוך: ד מהו לילך לשם. לאותו העיר ביום ע"ז שלהם לספר עם ח' מבני העיר. רש"י: המעוטרות אסורות. משום דכיון דנהנה מבל ע"ז. אסור. דכתיב [דברים י"ג] ולא ידבק בידך מאומה מן החרם. כל שכן למהנה לע"ז דאסור והכי אמר רבי יוחנן בגמ'. הר"ן. ועיין מה שכתוב במשנה ג' פ"ד בס"ד: ושאינן מעוטרות מותרות

מותרות

כל מיתה שיש בה שריפה כו' אבל יום הגלחת מי"י פ"ם מה' פ"ו ה"ם ופי' בתנות במ"ב נאחין פ"ה מוס"ם י"ד סימן קפ"ח פ"ז: ונבחרי שעשה משתה כו'. י"ד פ"ח פי' יוראלמי כאן ויוראלמי דמאי פ"ל ה"ב ביעין פ"ה ה"ם: ד עיר שיש בה עבודה זרה כו' י"ם פ"ב מי' פ"ם מה' מ"ז ה"ם פמ"ג נאחין פ"ם מוס"ב י"ד סימן קפ"מ פ"ח: בזמן שהדרך מיוחדת כו'. מי' ופמ"ם שם מוס"ם שם: עיר שיש בה ע"ז. י"ב מ"ב: המעוטרות אסורות. מי' פ"ם מה' ע"ז כי"ל פמ"ב נאחין פ"ו מוס"ם י"ד סימן קפ"ם פ"ג:

שנויי נוסחאות

קלנדא ו ס ט ר נ ו ר א וקרטסים. במשב"ב ..וקרטיסים..; במשבי"ל קלנדס וסטרנליא..; בכי"ק קלנדרים וסטרנליא וקרטיסים; בד"נ קלאנדיר ושנטורניא וקריטיסים ועי' בנמ' הירושלמי סנטורייה לשבו; בכי"מ ..וסטרונא..; בכי"ף ד' קו ס ט ר א ..וסטורניא וקרטיסים; בכי"ף ד"ו ובר"ן שם ..וקרשטים; בכע"ב ד"ר .סטרטריא.. גנוסיא. בכי"ק ובמשבי"ל גיניסיא; בד"נ גינוסיא וכ"כ בכי"מ. יום תגלחת. במשב"ב (עפ"י פירש"י ואינו מוכרח כ"כ כי יוכל היות כי הדברים שם מפירש"י והוא סוף הדבור הקודם וכמו שהוא בכע"ב ד"ר) (אבל) יום תגלחת. לגל במשב"ב דפו"י ובכל מקום ליתא (ר"ם). ויום בו'ויום שיצא (בו)מבית. בכי"ק ובמשבי"ל יום.. יו ם.. במשב"ב ליתא. (ועבו"ם שעשה משתה לבנו). בכי"מ ויום..; בד"נ ובכי"ק ובמשבי"ל ליתא וכן ליתא בכי"ף וכן ליתא בגמ' בגי ח"ר אבי אף אם נמי תגיעא כו' וכן בדף (י"ד ח) מייתי ליה מברייתא (ר"ם). (בלבד). בד"נ ובכי"ק ובמשבי"ל ובכי"ף ליתא: ד תובה מותר. במשב"ב תובה לה.. (?) והנ"ח מתקה. לאותו מקום. בד"נ ובכי"ק ..המקום. ואם היה יבול להלוך בה. בד"נ ובכי"ק ובמשבי"ל ואם יכול לילך בה. והין בה חנויות. בכי"ק והיה..; במשב"ב ד"ן ..חנויות. זה היה מעשה. בפי' ר"ם מעשה היה:

תוספות חדשים

ג ברע"ב ד"ח יש בה ע"ז כו' כל ימי בנו. כ"ה בפירש"י שבגמרא. אבל בפירש"י להרי"ף וכ"כ הר"ן כל ימי בניו: בתו"ם ד"ה ויום גנוסיא כו'ינוסי מלכות כו'. וכפ"ם איתא גנוסי מלכות ע"פ פירש"י:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

מותרות. כתב הר"ב דבאותם וכו' לא שקלי מיניה וכו' ולמזבן מיניהו דבר המתקיים וכו' וז"ל רש"י ולא משום דנוטל ונותן ביום אידם ה"מ לזבוני להו דלמא מזבן ליה בהמה ואזיל ומקריב לה לע"ז. לא נמי דכך לוקח להיות שמח ואזיל ומודה. אבל למזבן מיניהו דבר המתקיים שרי דשתם מוכר עצם הוא. ע"כ. ולע"פ שהר"ב פירש ברים פרקין לשאת ולתת למכור ולקנות לא קשיא כדמסיק שרא"ם דלרש"י יש במכירה גד איסור וגד היתר. וכן בלקיחה. כלומר גד איסור דמכירה דבר המתקיים וגד היתר דידה דבר שאינו מתקיים. גד איסור דלקיחה דבר שאינו מתקיים. וגד היתר דידה דבר המתקיים: ה"ן אלו דברים האסורים למכור לעכו"ם. לעולם. הרמב"ם פ"ט מהלכות עכו"ם. וטעמא דכיון דלהקרבה צריך להם קא עבר על לפני עור לא תתן מכשול. דבן נח מוזהר על עכו"ם. כך כ"ל. והכי איכא למידק בגמ' בפיסקא ולבונה. דטעמא דמתני' משום ולפני עור הוא. והבית יוסף ריש כימון קנ"א כתב דאפשר שכתב לעולם שאפי' שלא ביום חגם אסור. לא נמי לומר שלענין זה אין חילוק בין בימיהם להאידנא כדלעיל במתני' ב'.ע"כ: ופירושן אסור. מ"ש הר"ב אביק פירש"י קשור: וחצב. כתב הר"ב קנים בעוסיסמהן הלוקר"א. כ"פ הרמב"ם גם התוס' בשם הערוך. עוד פירשו וכ"פ רש"י בל' שני שהוא מין עשב שבו תיחם יהושע את האדן. ע"כ. והוא מיהו דתנן נמי במשנה ח' פ"ק דכלאים וע"ש: רבי מאיר אומר אף דקל טב וכו'. כתב הר"ב והלכה כר"מ. וכתב רמב"ם והלכה כר"מ שאסור למכור דברים אלו גזירה שמא יקריב מהם לע"ז אולי שכא לומר דלכך הלכה כמותו דהלכה כר"מ בגזירותיו כדפי' הר"ב ברים פ"ה דכתובות. דאל"ה לא ידעתי למה פוסק כמותו כ"ש למה שכתב בפירושו דרבי יהודה חולק וסובר שאין מקריבין מאב לע"ז. וקו"ל ר"מ ורבי יהודה הלכה כר' יהודה. ולא משום דגמ' מפרשינן לכל הני דאמר שאין מוכרין מאי ניהו. זה אינו מכריע כלל להלכה דלא אהיגן לפרושי אלא משום דלא ידעינן מאי קאמרינן: ן מקום שנהגו למכור בהמה דקה וכו'. מתני' שנויה בפ"ד דפסחים מבנה ג' ושם אתרתי בם"ד: וסיחים. מפורש בפרק ה' דב"ב מבנה ב': ושבורים. כתב הר"ב שאף השבורים חזו למלאכה וכו' כך פירש הרמב"ם כאן ובפסחים ושם לע"ז הגאה מיניהו. ולמזבן מיניהו דבר המתקיים שרי ביום אידם. בסתמו המוכר עצם ולא אזיל ומודה: ה"ן אצטרובלין. פירש דאחרזא: בנות שוח. מין ממיני התאנים הגדולים הלבנים אסור לישראל למכור אלו לעכו"ם: ופטוטרות. בפטוטרותיהם קאמר כלומר בעוקלין שלהם שהם תלין בו. דמסתמא העכו"ם רולה להקריבן תקריבת לע"ז: תרנגול הלבן תרנגולין. לקח עכו"ם מישראל תרנגולים הרבה מותר למכור ביניהם תרנגול לבן וכיון דשקיל אחריני לאו לע"ז בעי להו: ופירושן אבות. אם פירש דלע"ז בעי להו אסור. ולאצריך למתני דס"ד אמינא הלי גברא לאו לע"ז בעי להו. והא דקאמר הכי סבר [כי היכי] דההוא גברא אביק בה. כ"ע נמי אביקו. ואימא הכי כי היכי דליתבו לי קמ"ל: דקל טב. *[פירות] דקל משובח שפירותיו רגילין להקריב מהן לע"ז: והצב. קנים שעושין מהן 1) הלוקר"א: ונקליבם. מין עשב משובח מאד. והלכה כר"מ: ן אין מוכרין בהמה גסה. דגזרינן מכירה אטו שכירות והשאלה. שהיא בהמתו של ישראל ויעשה בה העכו"ם מלאכה בשבת. וע"י סרסור דליכא לאחלופי בשכירות שאין הסרסור משכיר. שרי למוכרה: שלטים ושבורים. שאף השבורים חזו למלאכה. שטותים בהם: רבי יהודה מתיר בשבורה. ואין הלכה כר' יהודה: בן בתירא מתיר בסוס. ואפילו הסוס שהליידים מביאים עליו

1) נוקבר דאחר.

העופות

מעוטרות מותרות כו'): ה"ן אלו דברים אסורים למכור לעובד כוכבים בה). אצטרובלין בו) ובנות שוח בז) ופטוטרותיהן בח) ולבונה בט). *ותרנגול הלבן. רבי יהודה אומר מותר למכור לו לבן בין התרנגולין). ובזמן שהוא בפני עצמו קוטע את אצבעו ומוכרו לולא) לפי שאין מקריבין חסר לע"ז. ושאר כל הדברים סתמן מותר ופירושן לב) אסור. רבי מאיר אומר אף דקל טב לג) וחצב לד). ונקליבם לה). אסור למכור לעכו"ם: ן מקום שנהגו למכור בהמה דקה לעכו"ם לו) מוכרין. מקום שנהגו שלא למכור אין מוכרין. ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה לז). עגלים וסייחים שלמים ושבורים לח). רבי יהודה מתיר בשבורה. ובן בתירה מתיר בסוס לט):

יבין תפארת ישראל יבין

כד) ולא גזרינן אטו הא:כה) לעולם. דלהקרבה בעי להו: כו) לרבעליסע: כז) תאנים לבנות, וכן חטובות: כח) ר"ל בפטוטרותיהן. ור"ל התאנים שים בהן עדיין העוקלין, לתליתן בהן סביב לע"ז להקרובת: כט) [ווייריך]: ל) דמדלוקח גם תרנגולים אחרים, ולא הקפיד על לבן, להכי מוכח שהוא מסרוב דלאו לע"ז קבעו [כע"ז דל"ד כ']: לא) משל"כ במוכר לבן בין שאר תרנגולים לא יקטע כדי לעשות מן הספק, דמדמסתבר להלות בהיתר, אסור לקטע משום נעב"ח שאסור מדאורייתא [כח"מ רע"ב פ"ע]: לב) שפירש שקומה לע"ז: לג) מין דקל חטוב: לד) י"א שהוא הקנה של [הלוקקפר]. וי"א שהוא מין עשב שבו תיחם יהושע את אדנות הבנעים בין נבול זה לזה, מדשרשיו יורדין בעומק בשוה [כע"ב דכ"ו ח']: לה) י"א מין תמרה חטובה, וי"א מין עשב חטוב ויקר: לו) ולא חשבו להרבעה: לז) דגזרינן מכירה אטו שאלה ושכירות, ויעבוד בה עכו"ם בשבת. או להכי אסרו מכירה, דשמא ימכרנה בע"ם בין השמשות, ואחר שיטענה העכו"ם, יגער בה ישראל שמכרה ומכרת קולו כדי שתלך, והו"ל מתמר אחר בהמה בשבת. מיהו ע"י סרסור ישראל שרי למכור, דאין סרסור בשכירות, ולפיכך ליכא למגזר מכירה אטו שכירות. גם אין הבהמה מכרת קול הסרסור דיחוס שתלך ע"י נערתו: לח) דנמי חזו למלאכה כל דהו, [בך כ' הרמב"ם והר"ב. ותמהני הרי ברים בכורות אמרינן דאפילו עובר אינו רשאי למכור, אע"ג דלא חזי למלאכה כלל [וע' בכורות ד"ב כ'] ודו"ק. אבל רש"י כאן פירש, דשבורה אסור משום אטו שלימה, ולא הו"ל נזרה לגזרה, משום דבבת אחת כך נזרו [כתוס' חולין ק"ח ח']: לט) דסתמיה לרכיבה עליך, וחי נוסח מ"ע, ואפילו סוס המושיב עליו עוף שלדין

תוספות חדשים

ה בשמנה ולבונה דוקא לנוחה זכה כן מבואר בכ"ם ואפשר שרמזו התנא במה שסיים לו ותרנגול הלבן דלבונה זכה ומי לבנה היא לאפוקי שהורה דמותר במ"ש סרמב"ם ז"ל (פ"ע): שם קוטע את אצבעו. אע"ג דגער ב"ח דאורייתא כגר דהכו התוס' בסוגיא דלעיל אהסיא דבוק בל עכו"ם בהמה תעקר דים כח גידה לעקור דבר מן התורה היכא דגלאה קלת מעם ע"ם. והמפרשים הילכו דאיירי בסם לליכא לגר: ן במשנה מקום שנהגו כו' והאידנא עוהגין היתר למכור הכל. דאין רגילין לתמר

תוספות רעק"א

ה [אות ב] במשנה ותרנגול הלבן. באומר תרנגול למי מותר למכור לו תרנגול לבן. ובאומר מפורש תרנגול לבן למי לכ"ע אסור למכור לו לבן בין התרנגולים. והבא מירי באומר זה חת בזה מליני אם מותר למכור בין התרנגולים. בתר"ב ר"ח דקל טב פירות דקל. דאילו דקל מסש. הא גם דקל ביש אסור ראין מוכרים להם במחובר לקרקע (יאפילו בח"ל לר"מ) ברלפמן בס"ה:

דאלו דברים אסורים למכור. י"ב ב"ל מיי' פ"ם מה' ע"ז ה"ל סמ"ג לאוין מ"ה סיג"ע ר"ל כימון קנ"א פ"ח: מותר למכור לו נח ושאר כל הדברים. מיי' שם ה"ז סמ"ג שם ופוס"ע שם: ן מקום שנהגו למכור ב"ר. ר"ל ס"ב פסחים פ"ד מ"ב דף נ"ג בל המשנה מיי' פ"כ מה' שבת ה"ב והר"ם עמ"ב לאוין ס"ה פוס"ע י"ג כימון קנ"א פ"ל: ר"ל מתיר בשבורה. פ"ז ע"ב: בן בתירא מתיר נם ס. שבת ל"ל ע"א בכורות כ' ע"א נשיל ז' ע"ב לקמן ע"ז ע"א מיי' שם ה"ו:

שנויי נוסחאות

ה אסורים למכור. כד"ע ובכי"ק ובמסכי"ר אסור.; בכי"מ שאסו'.. אצטרובלין. כד"ע איצטורבלין; במסכי"ר איצ ש רוב ילין. ופטוטרותיהן. במסכ"ב ופטוטרות; כד"ע ובכי"ק ובמסכי"ר בפטוטרותיהם ומוכח מגב' דכעוה הדפוס היא (ד"ס) ובגמ' הירושלמי נשם ר' יוחנן בעוה שוח בפטוטרותיהם ואיצטרובלין במטוטלותיהן; והנה הרע"ב פי' שהם וכ"ש כתב בפירוש דגם אלצטרובלין קלי והתפ"לי דפי' דקלי אבעוה שוח הוא שלא בדיוק. ותרנגול הלבן רי"א מותר למכור לו לבן בין התרנגולין. בכי"ק ובמסכי"ר ..לבן ר"ל אומר מוכר הוא לו תרנגל לבן.. וכן הוא ..לבן. גם בכי"מ (ושם ר"ל מתיר למכור לגוים..) וכ"ה תרנגול לבן בין.. גם במסכי"ב; כד"ע תרנגול לבן בין התרנגולים רי"א מוכר הוא לו תרנגול לבן ועעות הדפוס היא ודוחק לומר דהאי בין התרנגולין לאבכי כ"י קלי. ובזמן. כד"ע ובכי"ק ובכי"מ ובמסכי"ר בזמן. קוטע (את) אצבעו ומוכרו (לו). בכי"ק ובמסכי"ר ליתא וכן ליתא למלה לו גם כד"ע (ושם בטעות ומוכרן); בכי"מ קוטע אצבע ומוכר לו. (לפי) שאין. כד"ע ובכי"ק ובמסכי"ר ליתא. ושאר כל הדברים. כד"ע ושאר מין (?) הדברים. והצב ונקליבם בכי"ק ..ונקלבים; כד"ע חצב ודנקלבם במסכי"ר וחצב (?) וניקלבים; בשמב"ב .. ונקלב ובגמ' שם ונקלם: ן אין מוכרין. בכי"ק אינן מוכרין אל ישנה אדם בסני המחלקות וכ"ה כד"ע וכ"ה במסכי"ר (בס ואל ישנה) וכ"ה בכי"מ (ושם ולא.. ובכולם אין. המחלוקת). ובכל מקום. כד"ע ובכי"ק בכל מקום. אין מוכרין (להם). בכי"מ ..אותם; בע"ב ובכי"ק ליתא. ובן בתירא. כד"ע ובכי"ק ובמסכי"ר בן בתירא:

העופות שלדין בהם. קסבר המי נוטל את עצמו. ורבנן סברי דוקא אדם נוטל את עצמו. הלכך אם לא היה מיוחד שלא לרבוב עליו מותר. אבל להביא כעל מי אחר חוץ מאדם אסור. ואין הלכה כבן בתירא: ן כל דבר שיש [בו] נזק לרבים. כגון כלי מלחמה חרבות ורמחים: בסילקי. טירה גבוהה ומס יושביה לדון בני אדם ומפילין אותם מסס ומתיס: גרדום. בנין אחד והוא עשוי לדון דיני נפשות: איצטדיא. מקום המוכיחים בס שור נגח והורג את האדם: בימה. כעין מגדל קצר וגבוה. עשוי כדי לדחוף האדם מסס והוא מת: דימוסיאות. בניים שאינם לא לעורך ע"ז. ולא להמית בני אדם: כיפה. 1) תרקיולינ"ז בלע"ז. דרך עכו"ם להעמיד ע"ז בבית מרחצאותיהם:

ן אין מוכרין להם דובין יואריות וכל דבר שיש בו נזק לרבים. אין בונין עמהם בסילקים. גרדום(מא). ואצטדיא(מב) ובימה(מג). אבל בונים עמהם בימוסיאות(מד). ובית מרחצאות. הגיעו לכיפה(מה). שמעמידין בה ע"ז(מו) אסור לבנות: ן ואין עושים הכשיטין לע"ז. קוטלאות(מז). ונזמים. וטבעות. רבי אליעזר אומר. בשכר מותר(מח). אין מוכרין להם(מט) במחובר לקרקע. אבל מוכר לו המחובר אלא לאחר

מפרש הר"ב כפירש"י דסתם ודהכא.: ן אין מוכרין להם וכו'. והין בונים עמהם וכו'. וכדי שלא יהפס ישראל עם אסור לבנות עמהם. רש"י: ביכום אות. ה"ג רש"י ומפ' בגין שהיו לעובדע"ז. וקורין לו אלע"ר והוא בימה על הבן [אהת] ומקריב עליה זבחים דהוי תמיד דתמים לעבו"ס. והקשו עליו בהוס' [דף ע"ז ע"ב] דבמסנה ז' פ"ג הבן שחלבה מתחלה לבימות פירש"י מקום מוכן עבודה זרה עלמה [ובמ"ש הר"ב עם] ועוד דנהי גמי בהוא מעמם למעמי ע"ז אמאי מותר לבנות עמהם וכי הוא סברא להתיר לבנות עמהם מקום שיקטיר עליו במחתה לע"ז. ובפירוש רמב"ם כתב דימוסיאות ופירש שהוא בנין שלא לעורך ע"ז. ע"כ. והיא גירסת הר"ב. ועוד מפרשים דימוסיאות ל' מרחצאות. אבל גירסת הרמב"ם ופירושו כדברי רש"י שב"ל בפ"ט מהלכות ע"ז: הגיעו לכיפה. כתב הר"ב דרך העכו"ם להעמיד ע"ז בבית מרחצאותיהם.

1) גיוועלב.

ואע"ג דלא מתסר מרחץ מטוס ע"ז שמעמידין בה כדתנן פ"ג מ"ד. מ"מ אסור ליסראל לסייע להעמיד הע"ז עם. ב"י סי' קמ"ג: ן ואין עושין תכשיטין לע"ז וכו'. ר' אליעזר אומר בשכר מותר. וא"א לא גרס. וכ"כ התוס' [בד"ה הגיע לכיפה] · דלא מכתבר מיתיר שום תגא לעשות לכתחלה תכשיטי ע"ז והין לומר דברי רבי אליעזר מטוס איבה כדברינן בדפ"ב לילד את הכברית. דלא דמי דהתם ודאי איכא איבה דליכא לאשתמוטי. אבל הכא איכא לאשתמוטי למימר דאסור לן למיעבד בוס תכשיטי ע"ז. ואיכא למימר כמי דאתא לאשמוטינן דבדיעבד שכרן מותר דא"כ הייט ר"א האמורא דגמ' [דף י"ט ע"ב] דאמר אם בגס שכרו מותר. ונראה שלא היה כתוב בספר רבינו שלמה מדלא פירש מאי קוטלאות. ע"כ. [ומפורש במסכת דרים פרק ו' דסבת] גם בירושלמי ליתא. וכן לא העתיקה הרי"ף והפוסקים: אין מוכרין להם במחובר לקרקע. הייט לרבי מאיר כדאית ליה. ולר' יוסי כדאית ליה דוקא בא"י דאי בח"ל הא א"ר יוסי דמוכרים אפילו שדות כדאיתא במתני' בסמוך ולא אסור טפי מהובר לקרקע מקרקע עצמו. כיון דתרוויהו מלא תתן להם חנייה בקרקע מתסרי. ואיכא מ"ד דדוקא שדות מוכרין בח"ל אבל מחובר לקרקע לא. וטעמא דמלתא דכיון דמחובר לקרקע אפשר למכור משקלן לא הסירו במחובר ולהכי תנן סתמא אין מוכרין להם במחובר לקרקע. דמשמע אפילו בח"ל ואפילו לר' יוסי אבל בשדות דלא אפשר בלא"ה התיר רבי יוסי. והרא"שון יותר נכון. הר"ן: במחובר לקרקע. פי' הר"ב

יכין תפארת ישראל יכין

בו מותר מה"ט. ולרבנן דוקא אדם חי נוטל א"ע, ולא אחר בעל חי. והאידנא דפרנסתינו מלומלמת, סמכו אהא דקאמר בס"ס [דע"ז] דחיטי ושערי שרי למכור להם מדלא אפשר, ה"ל לא אפשר, ואפ"ה בעל נפש יחמיר [י"ד קי"א ד']: מ) אלמון לדייניהן: מא) גרגרות בלשון לאפיין הוא בניין בהיכל עם מעלות סביב. ועליו יושבין הדיינין לפיטע. והן חשודין לדון שלא כדין: מב) [פיעערהעלע], שלוחמין שם שוורים פרצים עם אדם שנתחייב מיתה בדינם:

ראשון לציון

ן במשנה אבל בונין עמהם בימוסיאות. גירסת הערוך ערך דמוס ג' דימוסיאות הוא לבון מרחצאות וכ"כ תוס' מכמו בכמה לאיות ע"ז ע"ב ד"ה בימוסיאות: ן במשנה אבל מוכר הוא מסיקין. עיין יסל"מ:

בשמעתין ד"ה ובן בתירא כ' דלא פליגי אלא בסוס המיוחד לעופות ומשמע דס"ל כהר"ב. אז דכוונתם דעיקר פלוגתא לענין חי נושא א"ע רק בסוס המיוחד לעופות דבן בתירא ס"ל דגם בזה חי נושא א"ע. ורבנן סברי דבזה ל"א חי נושא א"ע ומטילא כל סוסים אסורים לסבור משום לא פלוג ("אך מדברי תוס' בסוגי' דמ"ז ד"ה אלא. משמע בפירוש דס"ל בהר"ב). ובתוס' חנ"ל כתב עלה וא"ת מנ"ל התם דטעמייהו דרבנן דאסרי הכא משום דס"ל דאין חי נא"ע בעופות דלמא טעמייהו כר' דגזרו משום תורת כלי זיין. ותמוה לי הא לא נזכר כלל מזה התם דטעמייהו דרבנן דפליגי לענין חי נא"ע בעופות הא אסרי' רק שם דב"ב ור' נתן אסרו ד"א היינו מדמתיר גם במיוחד לעופות מוכח דס"ל כר"נ. ורבנן אינו מוכרח אי דלא ס"ל כר"נ או דאפשר דג"כ ס"ל כר"נ וטעמייהו משום כלי זיין. ורש"י לעיל ד' ז' ע"ב נקט באמת הטעם לרבנן משום כ"ז. ולומר דסברת התו' דהא דרייקי התם דבן בתירא ס"ל כר"נ ודלמא מיירי במיוחד לרכיבה ע"כ משום דבמיוחד לרכיבה גם לרבנן מותר (ולא ס"ל כדבריהם בשבת דרבנן אסרו בכל הסוסים. והראיה ע"כ דב"ב מתיר משמע בכל הסוסים. אלא משום דפליגי רק במיוחד לעופות) ע"ז סובב והולך קושייתם דלמא רבנן ס"ל דמיוחד לרכיבה ג"כ אסור משום כ"ז וב"ב דמתיר זהו רק במיוחד לרכיבה ואין ראיה דסברי כר"נ. א"כ בהיפוך הו"ל למנקט קושייתם דדלמא ב"ב סבר ג"ב דבמיוחד לעופות ל"א חנא"ע ומיירי רק במיוחד לרכיבה. ועכ"פ מה דנקטו דמפורש התם דטעמייהו דרבנן דפליגי בזה על ר"נ והו לא נזכר שם כלל. גם המוה לי על תירוצם דמדמיילי להו עם שאר בחמה נסה משמע דהאי סוס ששאלה ושכירות ונסיוני עדיין קשה דלמא טעמייהו דר' דבי מוקין סחין ליה ברחיים. וצע"ג. גם יש לעיין למ"ש תוס' בשבת הנ"ל דרבנן ס"ל דגזרו בכל סוסים משום סוס המיוחד לעופות א"כ מאי פרכינן במוגיא אההיא דר' אלא תורת בהמה נסה מאי היא. י"ל בפשוטו דמיוחד לעופות יש בו תורת בהמה נסה דהא עושים מלאכה וגזרו בכל סוסים משום לא פלוג. וכ"ז צ"ע (יזכן הקשו באמת בתוס' ד"ה אלא. אך לשיטתם בשבת קיימת חקושיא): ן [אות ה] במשנה וארויות. אבל בלאו דהוי נזק לרבים לא הוי איסור מדין

הגליון בפסחים ס"ד מסנה ב' בסס הפוסקים: ן במשנה אין מוכרין כו'. וכל דבר שיש בו מזק לרבים ע"כ וכל שלמור למוכרו לעכו"ם אסור למוכרו לעכו"ם וכן ליסראל לסטים. (גמרא דף ע"ו ע"ב):

ן אין מוכרין להם חדבן כו'. ס"ז כ"ם מיי' פ"ט מהל' ע"ז ה"ח ופ"ש מה' כולת הי"ב במ"ב לאוין מ"ה בוגע"ש י"ל מיכן קל"ל ס"ה הגיע לכיפה כו'. מיי' פ"ט מהל' ע"ז הלכה י"ל במ"ב שם בוגע"ש י"ל מיכן קל"ב פ"ב: ן ואין עושין תכשיטין כו' י"ל ע"ב: אין מוכרין י"ל ע"ב:

שנויי נוסחאות

ן אין מוכרין (להם) בכי"ק ליתא. וכל דבר שיש (בו) נזק. ובמסני"ר ולא כל דבר שיש בו.. וכ"ה בכי"ק (ובס ..נזקה ונ"ל נזקא כמו שהוא בפי' ר"מ) וכ"ה בד"נ ובכי"מ (ובהם ליתא). אין בונין. בד"נ ובכי"ק ובמסני"ר ואין.. בבילקי. בכי"ק בסלקי.. גרדום. בד"נ ובמסני"ר וגרדון; בכי"ק וגדרון. ואצטדיא. במסנ"ר איצטדייא; במסני"ר ואיסטדייא; בכי"ק ואסטרייא: בכי"מ אסטריבא. ובימה. בכי"ק ובימא. בונין (עמהם) בימוסיאות ובית מרחצאות. בכי"מ "דימסיאות ומרחצאות ולילה; במסנ"ר.. דימוסיאות ומרחצאות; בד"נ.. דימוסיאות ומרחצאו'; בכי"ק.. דימוסיות ומרחצאות ועי' בערוך. הגיעו. וכ"ה בכל מקום; במסנ"ר הגיע. אסור לבנות. במסנ"ר ..לבנו'; בכי"מ ובמסני"ר ..לבנותם; בד"נ ובכי"ק אסור מלבנותה והד"ס מגיה בסס ד"נ אסורים לבנותה ולינו כן: ן (ואין עושין בו' בשכר מותר). בד"נ ובכי"ק ובמסני"ר ליתא ועי' תוי"ט. ובתב בתוס' רבי אלחנן (כ"ה), ויש ספריס דנכסי במסנה אין עושין לע"ז קטלאות נזמים וטבעות, ובס' ר"ת מוגה, ויש ספריס דגרסי גמי בהדה במסנה ר' אליעזר אומר בשכרו מותר, ולינו בכוב ספריס לא זה ולא זה" (ד"ס); בכי"מ אין עושין..נשברו מותר. ולולי גם המלה בשברו בכאה בתוס' ר' אלחנן (עי' לעיל) שהיא מגומגמת קצת נ"ל נשברו, ובתוס' ליתא לאלי בשכר והכ"ת הגיה במסנה שכר' ועי' בהוס' בסופו. וע"ע. קוטלאות. במסנ"ר קטלאות.

תוספות חדשים

לאמר אחר בבמתו ולינה מלכה לקולו ולא אולא ממחיים. גם אין רגילין להאמיל בהמות לעכו"ם כו'. (תוספות ד"ה אומר). ועיין כ"ת"ם. ועיין מ"ם על כ"ת"ם. ועיין כ"ת"ם תוד שימכור

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

דהתורה אמרה לא תחנם לא תתן להם חנייה בקרקע שאם לא יהיה להם קרקע ישיבתן ישיבת עראי היא. הרמב"ם פ"י מהל' ע"ז וסתמא תנן ולאו דוקא שבעה אומות. דא"כ ה"ל לתנא לפרושי אע"ג דלדעת התוס' שכתבתי ברישא פ"ג דמכות דלא תתחתן דכתיב דוקא בשבע אומות הוא. והאי קרא דלא תחנם בהדי הדדי דלא תתחתן כתיב שכן הוא אומר לא תכרות להם ברית ולא תחנם ולא תתחתן בם. פירשו בתוס' דהכא [ד"ה דאמר] דשאני לא תתחתן דליכא לאוקמי אלא בשבע אומות. שהרי כל שאר האומות מותרין לבא בקהל בגירותן חוץ מאותן שאסר הכתוב מגרי [אדומי] עמוני ומואבי. אבל מתנת חנם אין בוש טעם לחלק בין שאר אומות לשבע אומות מיהו קשיא דכריתות ברית שכתיב אצל לא תחנם אי בשאר אומות איירי הכתיב גבי שלמה וחירם מלך צור (מלכים א' ח') ויכרתו ברית שניהם. ועוד דמשמע כל שאר אומות לא הוזהרו על כריתות ברית דהא בגבעונים כתיב (יהושע ט') בקרבי אתה יושב ואיך תכרות לך ברית משמע הא בשאר אומות מותר. וי"ל דלא תכרות ברית נמי לא קאי אלא בשבע אומות. וטעמא רבה איכא ועניגא דקרא נמי מוכח דכתיב (דברים ז') ונשל גויים רבים ועצומים ממך מפניך החרם תחרימם לא תכרות להם ברית. ואיכא למימר דכיון דבשעת כבוש קיימי בלא תחיה בלא בשעת כיבוש קיימי באיסור כריתות ברית א"נ מכוש דאחדוקי בע"ז טפי אבל שאר אומות לא. ע"כ: משיקצין. אע"ג דה"ל מחובר מעיקרו. הר"ן. אבל הרא"ש מסיק דר' יהודה מפרש למלתיה דת"ק אבל מותר הוא מציתנה לקון דלא מסמע ליה דקאמר ת"ק מסקנן דמה חדוש הוא זה וכי בשביל שהיה מחובר לקרקע לא יכרענו לו אחר שנקלן. ע"כ. ודתנן רבי יהודה אומר בלשון חולק ל"ק דטובא איכתן הכי כמ"ש במשנה ו' פ"ג דבכורים: ואין צריך לומר שדות. פירש הר"ב דאיכא תרתי לאיסורא וכו'. גמ' אי הכי בתים נמי איכא תרתי חדא חנייה בקרקע וחדא דקא מפקע ליה ממזוזה אמר רב משרביא מזוזה חובת הדר הוא פירש"י ולא חובת הבית הלכך איכא אפקעתא דכתיב ביתך דרך ביתך אלמא למי שנכנס ויוצא להוכה אזהר רחמנא. ע"כ. והא דלענין מעשרות הויא הפקעה לאו [משום] שאין העכו"ם מעשר מה שזרע בה ויקלרנה דהיא לאו הפקעה היא שזרע חוב המוטל על בעל התבואה אבל הויא הפקעה לענין שאם יזרענה ישראל פטור הזורע דכל זמן שהיא של ישראל כל מי שזרע חייב במעשר. דקרקע החייבת הוא שזרע וכי זבנה לעכו"ם פטור הזורע דיש קנין לעכו"ם בא"י והרי הוא כקרקע ח"ל שאין בה חיוב מעשרות. וכ"כ התוס' פ"ד דגיטין דף מ"ז [ד"ה אמר רבה]. ותימה דהכא אמרינן לר"מ דס"ל דיש קנין לעכו"ם בא"י. ובפרק ד' דפאה משנה ט' דתנן הלקט וכו' בל עכו"ם חייב במעשרות אא"כ הפקיר. כתב הר"ב דר"מ ס"ל דאין קנין וכ"כ עוד בפרק ה' דדמאי משנה ט' מעשרין משל ישראל על של עכו"ם וכו' וכ"כ עוד במשנה י' פרק ב' דמכשירין. ומיהו בדמאי כתב הר"ש דהתם שעת ירושלמי היא. וירושלמי לעתמיה. דמפרש הכא בית אינו מצוי להתברך מתוכו. שדה מצוי הוא להתברך מתוכו וכדבריו כתבו התוס' בפ' ר' ישמעאל דמגחות דף ס"ו [ע"ב] ונמצינו למדין דמ"ש הר"ב דהר"מ היא דס"ל אין קנין וכו'. ההיא נמי כשעת ירושלמי אבל לגמ' דידן ההיא מתני' לאו ר"מ היא וס"ל כי אמרי' בפ"ד דגטין עלה ההיא מתני' דפאה דהתם מייתי לה דס"ל דאין קנין לא אמרינן דר"מ היא אלא דהכי ס"ל מתני'. ותו דתנן לה התם דסברה יש קנין ובשדה דישראל ולקטיהו עכו"ם. וכ"ת הא מפקרי וקיימי דכל לקט ושכחה ופאה הפקר הן דהכי דמפקרי אדעתא דישראל. אדעתא דעכו"ם מי מפקרי: ובסוריא. פירש הר"ב אדם לובה שכבש דוד ואינה קדושה כקדושת הארץ משכירין להם בתים ולא גזרינן וכו' אבל לא שדות דאיכא תרתי לאיסורא. ותימה דכי נמי תרתי לאיסורא מאי הוי דשכירות שדות בא"י גופא לא הויא אלא גזירה ואגן ניקום ונגזור גזירה לגזירה והכי פריך לה בגמ' ומסיק דס"ל כבוש יחיד שמיה כבוש ומכירה דסוריא איכא איסורא בין בתים בין שדות. הלכך שכירות שדות בסוריא לאו גזירה היא משום שכירות א"י אלא משום מכירת שדות דלאו גזירה היא אלא איסורא דאורייתא ומיהו לא אתמור בה רבנן למגזר שכירות דבתים אטו מכירה אבל שדות דאית בה תרתי וכו'. ור' יוסי אומר בא"י משכירין בתים דליתא בהו תרתי לא גזרו. ובסוריא ס"ל דכבוש יחיד לא שמיה כבוש. ובדה דאית בה תרתי גזרו וכו'. וכתב"ל כיון דמרתק לא גזרינן: בארץ ישראל מכירין להם בתים. כתב הר"ב ובלבד שלא ישכיר לג' וכו'. ולדלמא אזיל עכו"ם דזבין מישראל ומזבין לתרי תרתי פלגי ומטכב השלישית לעלמו לכולי האי לא חיישינן. גמרא: ת אף במקום שאמרו להשכיר. כתב הר"ב לר"מ בסוריא דוקא ולא בא"י ולר' יוסי אפילו בא"י כלומר ומתני' דתנן במקום שאמרו רבי מאיר היא. והכי איתא בגמ' [ואע"ג דהוי סתם שאחר מחלוקת ואפ"ה פסק הר"ב במשנה דלעיל כרבי יהודה משום דר"י אמר שמואל °פסק כן לעיל בגמ'. והוי כלל שאר כללות שעל פסקי הלכות שאינם

מוכר הוא על מנת לקיץ. מיי' פ"י מה' מ"ל פמ"ג לאוין מ"ה עוש"ע י"ד סימן קנ"ח ס"ז: אין משכירין להם בתים. כ' פ"ג: בארץ ישראל. מיי' שם ה"ג: ת אף במקום שאמרו להשכיר. כ"ז ע"ח פ"ו ע"ח שבתים ו' ע"ח מיי' פ"ו ה"ג ע"ר ה"ו סוע"ע י"ד סימן קנ"ח פ"י:

שנויי נוסחאות

משיקצין. בכי"מ פה שקיצין. (הוא) לו על מנת. בכי"ק ליתא; במסב"ב ליתא למלת לו. ובסוריא משכירין (להם) בכי"ק ובמסב"ב ליתא וכן ליתא בסמוך גבי מו"ל ושם ליתא גם בד"ב ובכי"ק. בא"י משכירין בד"ב ובכי"ק ובמסב"ל אף בא"י.. (אבל לא שדות). בד"ב ובכי"ק ובמסב"ל ליתא:

תוספות חדשים

ח ברש"ב ד"ה ר"י כו' בלא ישכיר עכ"ל וכ"ה שלא ימכור טור סימן קנ"ח:

תוספת רעק"א

מ"ין מכירה נסה דסתם ארי שבוד הוא אצל מלאכה. ואפי' לרבנן דאסרי אף בשבורה היינו משום דהרואה סובר דבשהיתה שלימה מברה לו משא"כ הכא. גסרא וחוס'. ובזה מיושב קושית חלה"מ פ"ז ה"ח מחלי ע"ז:

ת ואות ו) תוי"ט ד"ה אף פסק כן לעיל בגמ'. לעיל דף ז' ע"א כתבו תוספות בקושייתם להוביח מהך דהכא דשמואל לא ס"ל הדכללא דמחלוקת ואחר כך סתם הלכה כסתם. אבל נתירוצשסלפי' מהרש"א כתבו באמת כמ"ש התי"ט כאן דרי"א א"ש ס"ל נ"כ לכללא דמחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם אלא דפסק להריא שבמקום הזה אין הלכה כסתם:

חנייה בא"י בקרקע: נא) ר"ל לאחר שנקלן הדבר המחובר, מותר למכרו: נב) והכי קיי"ל [קי"ל ז'] : נג) דגזרינן שכירות אטו מכירה דאסור מדאורייתא: נד) דאיכא גנייהו תרתי, דמפקיע הבדה נמי ממעשרות שהיא חובת קרקע. ואף דבבית נמי איכא ב' דמפקיעו ממזוזה. לאו חובת הבית רק חובת הדר היא: נה) והכי קיי"ל [בפס]:

ולר' יוסי אפילו בא"י: לא לבית דירה אמרו. אלא להכניס בם תבן ועצים וכיוצא בזה: מפני שהיא נקראת על שמו. והעכו"ם מממה בשבת ויאמרו מרחץ של פלוני יהודי רוחצים בה בשבת ולא דמי לבדה של ישראל שאדים עכו"ם עושה בה מלאכה בשבת דשדה לאריסות עבידא והעכו"ם אריסותא דנפשיה קא עביד. אבל מרחץ לא לאריסותא קא עבידא ואין הכל יודעים בישראל הסכירה לעכו"ם ולכך אסור. ובזמן הזה שדרך להוריד אדים למרחץ לבנה. למהלה לבלים ולרביע. כלרך ממורידין לעדות. שרי להשכיר מרחץ לעכו"ם ואע"פ [שהעכו"ם] עושה בה מלאכה בשבת מידע [ידעי] שהעכו"ם אדים בה. ואריסות דנפשיה קא עביד:

שאמרו להשכיר. לא לבית דירה אמרו. מפני שהוא מכנים לתוכו ע"ז שנאמר (דברים ז') לא תביא תועבה אל ביתך. ובכל מקום לא ישכיר לו את המרחץ. מפני שהוא נקרא על שמו(ז):

עוד בם מהירושלמי שאם יש בין יחיד וחכמים מחלוקת וכו' ע"ם שאין להאריך במה שאינו מענייננו]: **במקום** שאמרו להשכיר לא לבית דירה. אמרינן עלה בירושלמי הא במקום שנהגו למכור מוכר הוא לו ואפילו לבית דירה ומשכיר הוא לו ואפי' לבית דירה והיינו טעמא משום דהאי לא תביא תועבה אל ביתך להא מלתא אסמכתא בעלמא היא דעיקר קרא בישראל המכנים עכו"ם לביתו הוא והכי מוכח בסוף מכות [דף כ"ב] הלכך בארץ שאינו מצוון לגרש אחר ע"ז אסרו חכמים שלא להשכיר לבית דירה. וכן נמי בסוריא מפני סמיכותה לארץ ישראל. אבל בחוץ לארץ שאין אנו מצוון לגרש אחרייה משכירין אפילו לבית דירה. ולישנא דמתני' נמי דיקא הכי. דקתני סיפא ובכל מקום לא ישכיר לו את המרחץ. ואם איתא דאיסור בית דירה בכ"מ נמי. ה"ל למתניה ולא ישכיר לו את המרחץ דרישא נמי בכל מקום היא אלא ש"מ דאיסורא דרישא ליתא אלא בארץ ישראל וסוריא אבל בחוץ לארץ לא מש"ה תנא סיפא בכל מקום. הר"ן: **לא** לבית דירה אמרו. ל' הר"ב אלא להכניס בם תבן ועצים וכיוצא בזה כלומר לאפוקי להכניס בו יין נסך שאינו רשאי להשכירו לכך. ואם עשה כן שכרו אסור כדברי הראב"ד בפרק י' מהלכות ע"ז: **מפני** שהוא נקרא על שמו. כתב הר"ב והעכו"ם מממה בשבת ויאמרו מרחץ של פלוני יהודי רוחצים בו. לשון הרמב"ם ויכנסו בו העכו"ם ויאמרו רחצו וכו' ובזה יש אולם הבם למי שישמע זה ואינו יודע שהוא אסור וכו'. ומה שהעתיק הר"ב שהיא נקראת. כן הוא בירושלמי:

ט שהוא מבנים לתוכו. כמ"ש שמכנים. וכ"ה במכב"ר (ובם ובד"ל ונכו"ק לתוכה). **לא** תביא תועבה אל ביתך. נכו"ק ולא .ביתך וגו' וכ"ה ולא גם כו"ל וכ"ה גם במכב"ר (ובם .ביתך והיית חרם במוהו וגו'). **ובכ"מ** לא ישכיר. נכו"ק בכ"מ לא ישכור וכ"ה בכ"מ גם בד"ל. **שהוא** נקרא. בד"ל ונכו"ק ובמכב"ר שהיא נקראת וכ"ה בדפ"י וברע"ב:

תוספות חדשים

ט בתוי"ט ד"ה אף אנו קוס כו' רבוק מן המחלוקת עכ"ל. וקבה הלקמן בפ"ה דפלוני לבכ"ג ורבנן ומאיר' בגמ' דבל' כרבכ"ג מבוס דסתם כוותיה בם וכוי פיוק ע"ב. ועוד מלינו כן בבפ"ג דבבורות שבני פלוגתא דעקביא ודבנן: (ממהורש"ת ז"ל):

תוספות רעק"א

[אות ז] בתוספות חדשים ד"ה וקשיה. גבי אלונתא דעקביא ורבנן, וכן בהרא"ש פ"ג דעירובין מ' כ' כתב והא דתנן במתני' והבהנים בהלח ובתרומה לא חוי בחלוקת ואח"כ סתם דה"ה לישראל נמי וכו' חובא בתי"ם שם משנה ב'. משמע דבלא"ה היה נקרא מחלוקת ואח"כ סתם אף דחסתם סמיך אצל המחלוקת וכ"כ עוד הרא"ש פ"ח דעירובין מ' ג' דלהאיא בר רב דקאמר קרסף א' לשתיהן הא מוקי סיפא בר"מ והוי מחלוקת ואח"כ סתם עי"ש וכ"כ תוס' שם הרי דסיפא לגבי רישא מקרי סתם שאחר המחלוקת:

יבין תפארת ישראל יבין

נו) מיהו האידנא, אף דקיי"ל שכירות לא קניא והו"ל בית ישראל, עכ"פ דינא דמלכותא היא דשכירות קניא כמכר, שרי אפילו נפל בית המשכיר אינו יכול להוציאו, להכי הו"ל שכירות כמכר. עוד י"ל [ש"ך שם ס"ק י"ז]: נז) על שם בעליה ישראל. ונמצא כשיחממו עכו"ם בשבת, יתבדהו שהעכו"ם שכירו של ישראל. מיהו האידנא שדרך להשכיר מרחץ כשדה למחצה, שלים, לו רביע. מותר להשכיר כולם. [ואף שנאסר במיין. נ"ל דשאני הכא דעשה האיסור ידוע, כמו שאין נזהרין בגלוי מקום מה"ט בזה"ז מדאין נחשים מצוין כיינו [כי"ד קע"ז. ומג"א ס"ת ל' סק"ז, וסי' תס"ח סק"ח]:

פרק ב **א אין** מעמידין בהמה בפונדקאות. העכו"ם להתאכסן בם עובדי דרכים לפי שהעובדי כוכבים חשודים על הרביעה אפילו נקבות אבל נקבות אסור לפי שהעובדי כוכבים מצויים אבל נמי חבירים ופעמים באינו מוצאה *) ומרביע את הבהמה: ולא תתיחד אשה עמהן. אפי' ביחוד שכיחא בו אבל ישראל מותר. כגון שאשתו עמו. אבל עובד כוכבים אסור דעכו"ם אין האשה משמרתו:

*) גר"ב ד"ר ורוכע.

פרק ב **א אין** מעמידין בהמה וכו'. מפני שהעכו"ם חשודים על הרביעה וכמי נמ נאסרו בה דכתיב (בראשית ב') והיו לבשר אחד. יצאו בהמה וחיה ועוף. ים כאן לפני עור לא תתן מכשול. רש"י. והא דלמכור לבם תלוי במנהגא במ"ו פ"ק כבר כתבתי בפ"ד דפסחים מבמא דגמרא דעל בהמתו הוא דאם עלה תעקר ומתני' אפילו כחכמים דרים פ"כ דפרה: **ולא** תתיחד אבה עמהם. פירש הר"ב אפילו ביחוד שכיחא בו אבל ישראל מותר כגון שאשתו עמו וכו' כדתנן במשנה י"ב פרק בתרא דקדושין: מפני שחשודים על העריות. גמ' ואיפוק ליה משום מ"ד וכו' ר' אידי אמר אבה כלי דינה עליה [*ופירשו החוס' [דף כ"ה ע"ב] וכן כתב הרא"ש לפי שהיא אומלגה ומפלה ואינה בת

פרק ב א אין מעמידין בהמה בפונדקאות של עכו"ם. מפני שחשודין על הרביעה(ב). ולא תתיחד אשה עמהן(ג). מפני שחשודין על העריות(ד). ולא יתיחד

פ"ב א) [ווירטסהויז]: ב) והאידנא שאינן חשודין שרי [י"ד קנ"ג], דם"ל דמנהיגין כר"א [פ"ז כ"ג א'], אבל אין קיי"ל כרבנן אתם דלקולא, דבשל סוחרים הלך אחר המיקל [תוס' ריש פרקן]: ג) אפילו הן רבים וגם נשותיהן עמהן, דבכה"ג בישראל אפילו פרוצי שרי, דנשותיהון משמרתן. אפ"ה בעכו"ם אין אשתו משמרתו: ד) ר"ל אף דבאשה ליכא למיחש שיהרגוה דעבע כל אדם לרחם עליה

אין מעמידין פרק ב עבודה זרה

בת מריבה כלום מרחמין עליה. ולא הורגין אותה]: מפני במילדת בן לעכו"ם. והר"ב העתיק במגדלת. וכן ל' הרמב"ם בפי' אבל בגמ' גרס במילדת וכן בבריי' אך בלא תניק גרס במגדלת כדלקמן ובריכו ל"ג כלל במתני' הטעם מפני וכו' וכן בריי"ף אבל גרסת התוס' במשנה גרסת הספר כגרסה מלבוגס בד"ה ורמיזהו וכו': אבל עכו"ם מילדת בת ישראל. כתב הר"ב בזמן שאחרות עומדות על גבה. כדתניא בבריתא ואפ"ה לא שריא אלא ברשות ישראל דוקא כמו שאפרש לקמן בס"ד: בת ישראל לא תניק בנה של עכו"ם. מפני במגדלת בן לעכו"ם. בריתא: אבל עכו"ם מניקה בנה של ישראל. ירושלמי. שנאמר (ישעיה מ"ט) והיו מלכים אומניך ושרותיהם מיניקותיך. הרא"ש: ברשותה. דישראלית אבל לא תמסרנו להוליכו בביתה שלא תהרגנו. רש"י. ובגמ' מייתי ברייתא דתני בה עכו"ם מניקה את בנה של בת ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבה וכתבו התוס' פי' ואפי' ברשות הישראל. דכמו דתני הכא במילדת ה"ל הכא במניקה. דהנקה דומיא דמילדת היא. וולדת היא שתמת ברשות ישראל היא [דאין הילדת הולכת אצל המילדת. והיינו טעמא דבמתני' לא תני ברשותה גבי מילדת משום דלא אינו שרי אלא באחרות עומדות על גבה ע"כ. וכ"כ הרא"ש והטור סי' קל"ד ועיין מ"ש במשנה לקמן. והרמב"ם לא העתיק בחבורו פ"ט מהלכות עכו"ם אלא כלשון המשנה. אפשר דעתו דהא דתניא ואחרות עומדות על גבה. פירוש דברשותה היא ובין במילדת ובין במניקה שני ברשותה לפי שאז שתמת אחרות עומדות על גבה א"ל יוצאות ונכנסות עומדות ע"ג קרינא ביה. כמ"ש ג"כ התוס' מדלקמן פ"ד משנה י"א ואולי בזותי דעת הר"ב ולפיכך בריש לא תכן בהדיא ברשותה. הוסיף לבאר בזמן שאחרות וכו' אבל בסיפא במניקה דתנן בהדיא ברשותה לא הולרך להוסיף ולבאר ותנא דמתני' דתנא בסיפא ולא בריש משום דמשתמע דיולדת דברשותה דידה היא ביולדת: ב אבל לא רפוי נפשות. כתב הר"ב ואם אמר לו סם פלוני וכו' מותר סבר ביולי מבאיל לו [מדלא בעי לאתסויי מנלי לא סמיך עלי וביולי קא משיל לנפשתי אם אומר לו אמת] [רש"י] וכי היכי דמשאל לי משאיל לאיניש אחרינא. ואתא ההוא גברא לאחרוני נפקיה. גמ': ואין מסתפרין מהן בכ"מ. אפילו בשבילי רה"ר שהיו עוברין שם תדיר שמא יתחוך לאחרו בתער. רש"י: אבל לא בינו לבינו. פירוש במקום שאין רגילים בני אדם כל כך. אבל ביחוד ממש לא אילטריך דתיפוק ליה אף בלא מסתפר אסור להתיחד עמהם מכוס ס"ד וכן יש לפרש לעיל גבי מניקה תוס' [דף כ"ט ד"ה אבל]. ומ"ש הר"ב ואי רואה במראה פי' רש"י לראות אם מסתפר יפה באומנות וסבר העכו"ם ביון דקפיד אהכי וכו': ג היין והחומץ של עכו"ם. כלומר לא תילד את העובדת כוכבים. מפני שמגדלת בן לעובדת כוכבים ובשכר מותרת משום איבה: אבל עובדת כוכבים מילדת את בת ישראל. בזמן שאחרות עומדות על גבה. אבל לא בינה לבינה לאו. באחרות על בפיכות דמיס שמא תהרגנו:

ב רפוי ממון. בהמתו: רפוי נפשות. גופו. [ואם אמר] לו סם פלוני יפה לך אפילו רפוי נפשות מותר להתרפאות ממנו: אבל לא בינו לבינו. ואי רואה במראה מותר. דמימר אמר העכו"ם הואיל ומסתפר הכי אדם הטוב הוא ומתירא להורגו: ג שהיה מתחלתו יין. לאפוקי היכא דקנה הנכרי חומץ מישראל דלא מתסר בהנאה. דטעמא דמתסר בהנאה משום דלמא אדם עמהן מפני שחשודין על שפיכת דמים(ה). בת ישראל לא תילד את עובדת כוכבים. מפני שמילדת בן לעו"ז. אבל עובדת כוכבים מילדת בת ישראל(ו). בת ישראל לא תניק בנה של עובדת כוכבי(ז). אבל עובדת כוכבי מניקה בנה של ישראלית ברשותה(ח):

ב מתרפאין מהן רפוי ממון. אבל לא רפוי נפשות(ט). ואין מסתפרין מהן בכל מקום דברי רבי מאיר וחכמים אומרים ברשות הרבים מותר אבל לא בינו לבינו(י): ג אלו דברים של עכו"ם אסורין. ואיסורן איסור הנאה. היין(יא). והחומץ של עכו"ם שהיה מתחלתו

שחשודין על שפיכת דמים. פירוכן ס"ב ע"ח: בת ישראל לא תילד כו'. כ"ו ע"ח ירושלמי ב"ק פ"ד ה"ב מי' ס"ט מפ' ס"ז בפ"ו בפ"ב לחיין ס"ה וכ"ב בוס"ע י"ד פיפן ק"ל ס"ב: אבל נכרית כו' מי' ס"ב עוש"ע סס פ"ח: בת ישראל לא תניק כו' ירושלמי ב"ק שם מי' שם עוש"ע סס ס"ב. אבל נכרית כו' מי' שם עוש"ע סס פעוש"ע מ': ב מתרפאין מהם רפוי ממון כו'. כ"ז ע"ח ירושלמי כפן ע"ב ה"ב מי' פ"ב מה' רוצח ה"ע בס"ב לחיין מ"ה עוש"ע י"ד עיין קיש"ס ס"ח: ברה"ר מותר. מי' שם מי"ח סס"ב שם עוש"ע י"ד עיין קי"ו ס"ח: ג אלו דברים של נכרים כו'. כ"פ ס"ב ירושלמי עבלים פ"ב ה"ח: היין. ירושלמי מכושות פ"ח ה"ב ובכלים שם מי' מי"ח מה' מאכלות אסורות ה"ח סס"ב לחיין קי"ט עוש"ע ס"ח: ואיסורן איסור הנאה. ירושלמי שבועות מי' שם ה"ב כס"ב שם עוש"ע שם ס"ו:

שנויי נוסחאות

(מפני שמילדת בולע"ז). בד"ב ובכי"ק ובכי"מ ובמכני"ר ליתא. ועי' הוי"ל. מילדת בת ישראל. בד"ל ובכי"ק ובכי"מ. **.את בת ישראל.** (בנה) של ישראלית ברשותה בד"ל ובכי"ק ובמכני"ר. בת ישראל.. במסכ"ב בנה של ישראל.. אולם במסכ"ב ל' פירוש ווי"ל ומלוניקי כעסתחנו ולהא: ב מתרפאין. במסכי"ר מתרפין; בכי"ק ומתרפין: ג מהחלתו יין. בד"ל .של יין.

תוספות חדשים

פ"ב א בתוי"ט סד"ה מפני כו'. ואין הורגין אותה. מ"מ אפשר יבולה להעמין עצמה ולומר עובדת כוכבים היא משא"כ אים. (הרא"ש בשם הילוקלמי):

עליה, אפ"ה עכ"פ חשודין על הזנות [שם]. והאידנא אין נזהרין בזה, וכתב אח"ז הגאון מהר"ם פאדוואה זצוק"ל [בתשובה סי' כ"ו] שנקראות עוברות על דת. אולם בתשובת חות יאיר [סי' פ"ו], כתב ללמד זכות עליהן, מדמענים המלכות מאד על זה [ומב"ש בטעמיה על הפאחסט] לא חשידי בהא [ועי' מ"ש לעיל סוף פ"ח ובעדיות פ"ח סי' ל"ה בכלל ג']. ואפ"ה מסיים דיש להזהירם בזה [ועי"ש תשובה פ"ג]: ה) והשתא אינו חשודין על כך: ו) מיהו בידוע שהיא מילדת שרי משום איבה, ודוקא בשכר ובחול [קנ"ד ועי' א"ח סי' ש"ל ס"ב. אמנם נזמינו שהמלכות מענש מאוד למילדת אז לרופא שלא ילך כשיקראוהו לעכו"ם, אז לרופא שאינו ישראל כשלא ילך אצל ישראל אפשר שיש להקל, ועי' כרמב"ם [פ"א משמיטה סי"א]. ואפילו לראב"ד שם דרק בדרכנו הקילו בכה"ג, י"ל אפשר שגם תחיכת העכור [מהגעבעהרמוטעטער] בשבת, שהוא הוא הדבר שיש בו חשש איסור דאורייתא, אפשר דהו"ל מלאכה שא"ל לגופה, והרי קיי"ל כר' יוסי דנימוקו עמו דש"ל [ספי"ח משבת] דישראל תותכין העכור אף בשוס שני עד שיצא בקשיכה, דאל"כ האיך יתמיר שה"ק לומר דרק קושרין. ואפ"ה מותר לחתנו. אלא כלהך רק משום דגם תחיכת העכור אינו איסור דאורייתא, לכני לא דייקינן כה כולה שלו. א"כ הוא הדין בעכו"ם. ואם הי לפש"ד דשכ"ם תשנה לחתנו בא"ומל וכדומה ולא במספרים כמו שנהגו כחול]: ז) בתשות ישראל ובמעמד ישראל. אז שהמילדת מומחת דלא מרעי חזקתה: ח) אא"כ חלבה רב ומלערה: ט) בבית של ישראלית: י) ר"ל מותר לכנים לו לרפאות בהמתו. ול"ל דקמ"ל *)דאפילו בשכר שרי: יא) לרפאות נוף הישראל. מיהו באמר לו סם פלוני יפה לך, מותר, דירא שישאל לאחרים. אמנם אם שכשלא יתרפא וודאי ימות, שרי, אף דאפשר שיקרב מיתתו. כיון, דאפשר שי"ל לנמרי,

*) דברים אלו המוכין ונריכין תיקון ונ"ל דאפי' בשכר נוקא בסמתו שרי. וכדעת המפרש"ל והב"מ ביו"ד סי' קי"ה אבל לא כן דעת הש"ך ע"ש:

לא חיישינן לחיי שעה [ועמ"ש בפירוכינו יומא פ"ח]. מיהו ברופא מומחה דלא מרעי אומנתיה, או בעושה בשכר, שלא יפסיד שכרו, בכל גוונא שרי [י"ד קנ"ה]: יב) והכי קיי"ל [קנ"ו]. מיהו ברופא ישראל במראה, שיגלחו יפה, מותר נם בינו לבינו, והאידנא בלא זה לא חשידי בהכי. [מיהו הא דבלא גלות אסור לראות במראה משום לא יגלם גבר [כי"ד קנ"ו וקפ"ב] היינו רק במקום שלא נהגו האנשים לראות במראה, דאל"כ שרי, כר"ן סכא. וכתב עוד שאעפ"כ חסידים מוסנין שלבול בזה. ולא"מ נ"ל דלכתר מ"ש רמ"א [קנ"ו] דכשעושה להעביר הלכלוך מפניו בכל דוכתא שרי. א"כ בכל יולא לחוץ ותוכש שיהיו גילות בשערו או לכלוך בפניו, או שום שנוי בגבדיו וכוכבו, אפילו רק בפפך הוא, אפ"ה שרי. כמו שהתירו משום כבוד הבריות לטלטל מוקלה, ולסוניא מרפ"ו לכרמלית בשבת כדי לקנות א"ע [בא"ח שי"ב א' ושם סי"ו], וכ"כ בגילה חלי זקנו ושמע שמת אביו שמגלח הבשאר [י"ד ש"ל ב']. מכ"ש הכא דת"ת שנמצא רבב על בגדיו חייב מיתה [בשבת קי"ד], ואף דאין ת"ת כזה"ז [כי"ד רמ"ג ושל"ד, ועי' סא"ע סס' רס"ב] עכ"פ כזה"ז שבכוד התורה בשווינו בלי בכר ידלה אחורנית עבר מצות, אדרבה חיוב עלינו להקפיד על כבודה בלבי להפסילה יותר, ושיהיה לשתוק בעיני הבריות עי"ז, להכי בכל גוונא מותר. והלעתי דברים הל"ל בילדותי לפני פ"ב אאמ"ו הגאון ל"ל והודה לדברי: יג) אפילו אינו יודע שמתנסך. וד' מדות בריינן, (א) יין שוודאי נתנסך ממנו לע"ז, אסור בשתייה והנאה מדאורייתא. (ב) סתם יינן שנגע בהן העכו"ם, אתא בנחם וגזר ולא קבלו מניה. ואתא דינאל וב"ד וגזרו שלא לשתותו במסיבת עכו"ם או בבית עכו"ם, משום גזירת בנותיהן. (ג) אתו ב"ש וב"ה ורתו שיש להחמיר בדבר הרבה, וגזרו לבלי לשתות סתם יינם אפילו בבית ישראל, והכל משום סרך

דלמא נסכיה לע"ז. והומן לא קא מנסך לע"ז: וחרם הדרייני. אדרייאנוס קיסר היה מגבל טיט ביין ועושה ממנו כלים ולא היה מלרפן בכבשן. ונוטלים אותן במלחמה וכשרוצים משימים אותם סחרסים במים. ונימוחים שם והטיט בוקע למטה ונשאר היין מזוג במים. ועל שם אדרייאנוס נקרא חרס הדרייני: עורות לבובים. קורעים הבהמה מחיים כנגד הלב כמין נקב עגול. ומוליאין הלב ומקריבין אותו לע"ז: משוך מותר. כאין עובין לע"ז אלא ענול. והלכה כרשב"ג: היוצא אסור בהנאה. שנכר ועשה תקרובת: לתרפות. לטעות ע"ז [למרחוק. רש"י]. מקום ערותה של אשה נקרא בית תרפה: עשה תרפה. דאזלו *)ומודו [לע"ז ועוד] דזבני מידי דלריך לתקרובת ע"ז. והלכה כרבי עקיבא: ך נודות. של עור: וקנקנים

*) גר"ב ד"ר ומודו על דזבני.

חע"פ שלא ידענו בו שנתנסך. ובגמ' מייתי לה מדכתיב [דברים ל"ב] אשר חלב זבחימו יאכלו יבאו יין נסיכם. מקום יין נסך לזבח. ובזבח כתיב [תהלים ק"ו] וילמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים. מה מת אסור בהנאה. אף זבח אסור בהנאה. וגזרו חכמים על סתם יינם ביהא גם כן אסור בהנאה. וא"ת הכא מסמע דסתם יינם נאסר משום לתא דיין נסך. וכמבנת י"ח דבר דפ"ק דשבת פי' הר"ב דמבוש בנותיהן גזרו. כתב הר"ן די"ל דהי לאו מבוש לתא דיין נסך מכתיבא למכריה בשתיה מבוש בנותיהן דומיא דפתן ומנן. אבל כיון דיין שנתנסך והאי אסור בהנאה. הוצרכנו לאסור אף סתם יינם אף בהנאה. אף על פי שלא נאסר אלא משום בנותיהן באם לא הייתי אוסרים אותו כי אם בשתיה. הרואין סוברין לומר שמבוש נסוך נאסר ויבאו להתיר יין נסך והאי בהנאה. ולפיכך רצו להשוות יינות שלהם.

ולא"ת ה"ב גזירת בנותיהן למה. הירן רבינו שמואל יין שנתנסך לע"ז מיעוטא הוא ולמיעוטא לא חייבינן. והרמב"ן ז"ל מוסיף דלשמא נתנסך לא חיישינן דאם אותה דנסכיה לא הוי מזבן ליה. וכדאמרינן בריש פרקין בגמ' [דף כ"ב ע"ב] אם אותה דאקלייה לא הוי מזבן ליה והע"ג דמשמע בכולה מכילתין דעכו"ם ומזייפי לנכוכי נמי של ישראל. אתם מבוש דאביבי להו מלאה ליהנות ע"ז שלהן בשל ישראל. אבל במאי דמנסכי להו לע"ז שלהם אינן מוכרים ולא נותנין לישראל. ולהכי אלטריך למגזר מבוש בנותיהן. ע"כ: שדה ה מתחלתו יין. ופשיטא דמבוש דאחמיך לא פקע איסורא מיניה. והיינו שכתב הר"ב לאפוקי היכא דקנה העכו"ם חומץ מישראל דלא מתסר בהנאה דטעמא וכו' והומן לא קא מנסך לע"ז. וכן לי' רש"י. ובגמ' אמרו לאמעי' חומץ בלנו ביד עכו"ם דאין לריך חותם בתוך חותם וכו' והיינו הך. ומדאמר דלא מנסך אף בשתיה היה לנו להתירו כיון דלאו בר איסור הוא. ולא שייך ג"כ גזירת מבוש בנותיהן אלא ג"ל שרש"י לא רלה לכתוב בו היתר שתייה כמ"ש התוספות בשם ר"ת [ד"ה אי מבוש] שהקפיד על רבינו משולם שהתיר חומץ שלנו שנגע בו עכו"ם ואמר כי אין אנו בקיאים בטיב חומץ כי מעבים בכל יום בדעות הלוקות יש קורין אותו חומץ ויש קורין אותו יין: ועורות לבובין. פירש הר"ב קורעים הבהמה מחיים וכו' ובעבודה זו מקריבין אף העור. ולפיכך כל עור שיש בה סימן כזה אסורה. וז"ל הרמב"ם בפרק ז' [הלכה ג'] מהלכות ע"ז בהמה שהקריבה כולה לע"ז אסורה בהנאה אפילו פרבה ונעלמותיה וקרניה וטלפיה ועורה הכל אסור בהנאה. לפיכך אם היה בעור סימן שיודע בו שזה העור תקרובת ע"ז הוא כגון שהיו עושין שקורעים קרע עגול כנגד הלב. ומוליאין הלב. הרי כל אותן העורות שהן כך אסורין בהנאה: רבן שמעון בן גמליאל אומר וכו'. כתב הר"ב והלכה כרשב"ג. גמרא. ועיין מ"ש במשנה ז' פ"ח דערובין: בשר הנכנס לע"ז. שהגברי רוצה להכניסו מיתר בהנאה. אם נזהר ישראל ליטלו עם כניסתו קודם שיקריבון אותו. רש"י דף ל"ב ע"ב: מפני שהוא כזבחי מתים. פירשו תוס' בשם ר"י [ל"ב ע"ב ד"ה והיינא]. דלהכי מיהדר ותני מפני וכו' לומר לך דאסור ומטמא [כדאיתא בגמ' ועיין במשנה ח' פרק ג' ועוד בריש פ"ק דחולין] ובשם ר"ת פירש דהכא בתקרובת שאינה כעין פנים דבתחילה [ש"ל בשר] שאינה זבוח לפני ע"ז אינה אלא במבואה דורון. ואיתא דקתני מפני שהוא כזבחי מתים ולא קתני זבחי דמטמא זבח ממש. ע"כ. ובירושלמי גרס זבחי בלא כ"ף: ך נודות וכו' אין איסורן איסור הנאה. כתב הר"ב ואם הכנים בה הגברי יין לקיום וכו'. מפרש בפרק ב' דבילה דמכניסו לקיום ג' ימים הוא. ומש"ה מטרן ג' ימים דכבולעו כך פולטו. מרדכי. ובפחות

מכן

יבין תפארת ישראל יבין

בנותיהן. וזהו אי מי"ח דבר בגזרו [עי' פ"א דשבת גזירה י"ז]. (ד) כשרלו ב"ד של אחריהן שהחזקין הרבה בנסיון, אסרו כל סתם יינם אפילו בהנאה. וכל זה לרשב"א, אבל לתוס' שתייה והנאה מסתם יינן בבה אי' נגזר בי"ח דבר, ודניאל לא אסר רק לעצמו [עי' כ"י בעור י"ד קכ"ג]. ובאר כללי מנע עכו"ם ביין, עי' לקמן פ"ג. ולפ"ז השאה שאין רגילין לנסך לע"ז, י"א דנאסר רק בשתייה, וכן נהגו. ועוד להחמיר אלא לקנותו [י"ד קכ"ג]. ונ"ל דשמכו להתיר מו"מ שבו, כיון דמורגגן הוא, במקום פסידא שרי [בכתובות ד"ס ע"א], ורק לכתחילה אסור. וא"כ ה"ג כשלא יהיה לו יין לא יהיה רגל הקונים מצוי אצלו, ויפסיד מסחור שלו, והרי כל שעת הדחק כדיעבד דמי [כרע"ז י"ד ג"א סק"ב ופ"ר לעיל פ"א סימן ל"ע]. מיהו יין שנתבשל עד שברתיהות נתמעט קלת בבישול, שרי לכתחילה לשתותו עם עכו"ם. וכ"כ בנתערב בו בשמים הרבה או לוקקער הרבה, עד שנשתנה טעמו מחמתן, שרי לכתחילה [י"ד קכ"ג]. אמנם בתשובת חו"י [סי' קי"א] אסר, אם לא שאין בו טעם יין כלל, ע"ש]: יד) אף שהיה חומץ חריף שמבעבע כשיפסכו לארץ, דאז אינו נאסר במנע עכו"ם [סי"ד קכ"ג ו']. עכ"פ זה שכבר היה ביד עכו"ם מקודם,

אסיר. וה"ה חומץ שכר, היכא דיש לחוש שמא עירב בו יין כדי לשבבות מקחו, דאז אסור לקמהו [סי"ד קי"ד], לאכי אפילו כשמרתיה על הארץ אסיר: טו) אם כלי חרס שבלעו יי"ל הרבה, עד כשמשימין בו מים לשתות פולטים יינם לתוך המים: טז) שנוקב הבהמה בחייה נגד לבה, ומוליא הלב ומקריבו לע"ז, ועי"ז נאסרה כל הבהמה בהנאה, ואפילו קרניה טלפיה ועורה אע"ג דבקדשים מותרים, חומרא דע"ז דכתיב בה לא ידבק בידך מאומה חמיר מקדשים כלקמן מ"ה: יז) שלע"ז רגילין לנוקבה רק בעינול. ודוקא שספת הנקב אדום דיוכר שנעשה מחיים: יח) בנטלו ישראל קודם שנכנס, דהזמנה להקרובת ע"ז לאו מלאכה היא: יט) ר"ל אף שלא נזבח לע"ז ורק הקרובת הוא: כ) בלשון אחיין נקרא מקום מעונף ומבוזה [טורפא]. ור"ל עכו"ם שהולכין לבית ע"ז למרחוק, הנקרא בל"ז [וואלפאהרט] [ועי' מ"ם גיטין פ"ג סי' כ"ו]: כא) שלא יצא ויודה לע"ז כשיקנה לו ימכור יפה: כב) כלעיל [פ"א מ"ב] והא דתני להך בבא הכא ולא בריש מכילתין דהרי שם מיירי מעניין האיסור מו"מ. וכ"ל דס"ט מבוש דשייכי הכא, מדהוא הסיק מבבא דלעיל דנכנס מותר ויוצא אסור, תנא נמי הך בבא דההולכים אסורים והבאין מותרים: כג)[שליך]

שם

בנותיהן. וזהו אי מי"ח דבר בגזרו [עי' פ"א דשבת גזירה י"ז]. (ד) כשרלו ב"ד של אחריהן שהחזקין הרבה בנסיון, אסרו כל סתם יינם אפילו בהנאה. וכל זה לרשב"א, אבל לתוס' שתייה והנאה מסתם יינן בבה אי' נגזר בי"ח דבר, ודניאל לא אסר רק לעצמו [עי' כ"י בעור י"ד קכ"ג]. ובאר כללי מנע עכו"ם ביין, עי' לקמן פ"ג. ולפ"ז השאה שאין רגילין לנסך לע"ז, י"א דנאסר רק בשתייה, וכן נהגו. ועוד להחמיר אלא לקנותו [י"ד קכ"ג]. ונ"ל דשמכו להתיר מו"מ שבו, כיון דמורגגן הוא, במקום פסידא שרי [בכתובות ד"ס ע"א], ורק לכתחילה אסור. וא"כ ה"ג כשלא יהיה לו יין לא יהיה רגל הקונים מצוי אצלו, ויפסיד מסחור שלו, והרי כל שעת הדחק כדיעבד דמי [כרע"ז י"ד ג"א סק"ב ופ"ר לעיל פ"א סימן ל"ע]. מיהו יין שנתבשל עד שברתיהות נתמעט קלת בבישול, שרי לכתחילה לשתותו עם עכו"ם. וכ"כ בנתערב בו בשמים הרבה או לוקקער הרבה, עד שנשתנה טעמו מחמתן, שרי לכתחילה [י"ד קכ"ג]. אמנם בתשובת חו"י [סי' קי"א] אסר, אם לא שאין בו טעם יין כלל, ע"ש]: יד) אף שהיה חומץ חריף שמבעבע כשיפסכו לארץ, דאז אינו נאסר במנע עכו"ם [סי"ד קכ"ג ו']. עכ"פ זה שכבר היה ביד עכו"ם מקודם,

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

וחרם הדרייני. פוס"ע שם פי"ג: בומן שהקרע שלו עגול. מיי' פ"ז מה' ע"ז ה"ב ממ"ג עשין פ"ז סוס"ע ש"ל סימן קל"ב פ"א: ך עדות הנכרים וכו'. כ"מ ע"ב:

שנויי נוסחאות

וחרם הדרייני. נכי"ק ומכבי"ל אדרייני. בד"ל אנדריני ובהוס' כ' מלהגן וחרם הדרייני כן גורס לכי וי"ג הדרייני' (ד"ס). משוך מותר. בד"ל ובכי"ק ובמסכי"ל ומשוך.. בשר: בד"ל ובכי"ק ובמסכי"ל ובשר. דעבו"ם בד"ל ובכי"ק ובכל"ם לבית ע"ז. כובחי מתים. בד"ל ובכי"ק ובמסכי"ל זבחי.. ועי' בתוי"ט: (דברי ר"ש). בכי"ע ובכל"ם ליתא ובכל"ה כ"ה כתוב מדקאמר בגמ' (לב,ב) מ"מ אי"ל דאיכא תקרובות ע"ז מני ריב"ב היא כו' ולא קאמר ובכר לה כריב"ב משמע דסתמא אתני (ד"ס). ל תרפות. ב כ"י ק בתרפות; בד"ל בתרפות שלהן. אסור לשאת ולתת עמהם (והבאין מותרין). נכי"ק. מלשאת ומלתת.. וכ"ם במסכי"ל וכ"ה ליתא בד"ל (ופס בעשות עמהם וחכמים מתירים ול"ל והבאים מותרים): ך נודות העבו"ם. בד"ל נוארות של גוים.

תוספת הדשים

ג בתוי"ט ר"ח היין כו' מקום י"ב לגנה כו'. ומ"ת ול"ל קרא מי נפק מכלל שלא יבא ול"ל דאתי"ל דוביתה ומיסון שני עניינים הן וכו'. (הוספות): שם ד"ה ועורות כו'. בהן כך כו' ודוקא שיש עליה קורט דם לו מלרן דאז ניכר שנעשה מחיים ואי לאו מותר (גמרא דף ל"ב): שם במשנה והבאין מותרין ודוקא כשבלון יחידים אבל שייכא לאסורים שמא דעתן להוכר (גמרא דף ל"ב):

ראשון לציון

ך תוי"ט ר"ח נודות כו' ומש"ה מעבן ג' ימים דכבולעו כו' עיין יש"מ:

אור גדול

פ"ב ג בשפנה ועורות לבובין. עיין בתוי"ט ועיין בתוספות חדשים וז"ל הברייתא בנמ' איזהו עור לבוב כל שקורע כנגד הלב וקדור כמין ארובה יש עליו קורט דם אסור אין עליו קורט דם מותר אמר ר"ה לא שנו אלא שלא מלחו אבל מלחו אינה אמר מלחו העברתו ע"כ. ויעוין רמב"ם פ"ז מעכו"ם ה"ג ובלח"מ שם דתמה על השמטת הרמב"ם הדין דקורט דם ומלחו יעושה"ם. ונראה

אין מעמידין פרק ב עבודה זרה

מכן משכשך כמ"ש בטור י"ד סי' קל"ה: חרצנים וזגים. לכון הר"ב פסולת של ענבים. וגרעינים שבפנים והקליפים שבחוץ. ופירושו מגומגם דמאי הוי הפסולת אלא הגרעינים והקליפים. ובפירש"י ליתא והקליפים שבחוץ וניחא דפסולת של ענבים הם הקליפים שהוא עיקר הענב יותר מן הגרעין וביי"ס כתוב בלבון הר"ב גרעינים בלא וי"ו. ומהו גרעין ומהו קליפים. עיין במשנה ב' פ"ו דמזיר: המוריים. עיין במשנה ו' מ"ם שם בס"ד: ה מפני מה אסרו. כתב הר"ב ולרבנן קא בעי לה דאסרו לה באכילה ולא בהנאה. רש"י. ולומר בכל גבינות של עכו"ם: בקיבה. הלב הקרוש שבתוך הקיבה. לכון הר"ב במ"ה פ"ח דחולין. ועיין מה שכתבתי שם: והלא קיבת עולה ממורה. שהעולה אסורה בהנאה. ומועלין בה. רש"י: שדעתו יפה. שאינו קן ומותר בה שורפה הומי"ר בלע"ז. גומעה. ולא הודו לאומרים כן להתירה לכתחלה. אבל אמרו לא נהנין ולא מועלין וכל היכא דתנן הכי סריא מדאורייתא. אבל רבנן דגזרו בה. והכי משמע לא נהנים מדרבנן. ואם נהנה אין בה מעילה. אלמא מדלית בה מעילה ש"מ הא חלב הכמוס בקיבת העולה הני תלתא בבי: ה מפני מה אסרו *)גבינות של עובדי כוכבים. באכילה. ולרבנן קא בעי. ומשום דקיבת שורפה חיה. דפירש"י בעלמא היא: חלב של בהמה טמאה ליכא למיחש דקים לן דחלב בהמה טמאה אינה נקפה: נקיבת

*) נר"ב ד"ר גיינה.

וקנקנים. של חרס: אין איסורן איסור הנאה. ודינייהו הכי. אם חדשים הם מותר לתת לתוכן יין מיד. ואם הכנים בהן הנכרי יין לקיום ממלא אותם מים ומשהה המים בתוכן שלשה ימים מעת לעת אלא שמעבירה המים בכל יום מעת לעת על שלשה ימים. ומשים מים אחרים תחתיהם. ואח"כ מותר לשום בתוכו יין. ואם יצאו י"ב חדש אלא היה בהם יין של נכרים מותרין מיד אחר שנה בלי ערוי: הרצנים וזגים. פסולת של ענבים וגרעינים שבפנים והקליפים שבחוץ: לחים. כל י"ב חדש אסורים בהנאה: ויבשים. לאחר י"ב חדש מותרין אפי' באכילה: המוריים. שומן של דגים ורגילין היו שמערבין בו יין. אבל אם ניכר ממנו שלא נתערב בו יין כולי עלמא לא פליגי דשרי: בית אוניקי. שם כפר שרוב ענגים הנמצאים שם קרבים לעבודת כוכבים. ר"מ חייש למיעוטא וסבר דאף ע"ג דרוב ענגים הוו מיעוטא כנגד שאר בהמות חיישינן למיעוטא. וכל הגבינות הנמצאות שם אמרינן דלמא בקיבת ענגלי ע"ז הטמידן. וחכמים לא חיישי למיעוטא. ואין הלכה כר"מ בכל מקום בקיבת הטולה הני תלתא בבי: ה מפני מה אסרו *)גבינות של עובדי כוכבים. באכילה. ולרבנן קא בעי. ומשום דקיבת שורפה חיה. דפירש"י בעלמא היא:

יכין תפארת ישראל בועז

כל עור: כד) [קרינע] של חרס, שדרך להכנים בהן היין לקיום בלונן, דהיינו שרגיל שיעמוד בהן היין לכה"פ ג' ימים לעופין, ואפילו לא השהה שם העכו"ם יינו כ"כ, אז אסור להשתמש בהכלים ההם יין אז הומץ, עד שימלאם מים ג' מעל"ע דכבולעו כך פולטו. ואחר כל מעל"ע, דהיינו אחר קלת יותר מכ"ד שעות יריק המים הראשונים, וימלא הכלים מיד במים אחרים, ויהיה שוב קלת יותר מכ"ד שעות, וכן פעם שלישי. אז שיניחם לעמוד ריקן י"ב חודש שלמין קודם שיתן בהן יין כשר. אבל לשאר משקין של היתר, כמים וחכר, מדינה הכלי רק יפה יפה, ונותן המשקין של היתר לתוכן אפילו שישתהו שם מעל"ע [קל"ה, ח', ו', ז', ע', י"ב, ט"ו. וקל"ז ד']. מיהו הכא מיירי שהשתמש בהן יין בלי מלוי מים ג' מעל"ע ובלי ויתון: כה) אפילו לא שהה שם יין של ישראל מעל"ע, ואפילו היה הכלי יבש כשנשתמש בו: בו) דאין הקונה מוסיף דמים בעבור בלוע יין שבקנקן. אבל בשתייה נאסר מיד, מדדרך להכנים בו יין לקיום, נגרוכן שיעשה כן. ואע"ג דכל יין שנאסר רק בשתייה בטל בס', הכא אינו בטל, משום דעכ"פ יין הבלוע היה אסור גם בהנאה [ס"ך קל"ז סק"ג]. אבל בהנאות שתם יינם לא גזרו כולי האי בכליהן.

פ"ב (א) והקשה שם רש"ז סק"ח, א"כ רמי בר דיקולא שנלה הפתלי בפורנני, ושאל לו רב חסדא דלמא מיי"ל הוה. והשיב לו לאחר יב"ח הוה [כחולין ק"י ע"א]. וקשה מה מהני, דעכ"פ מי יודע שתמדן עכו"ם במים תחלה. ואח"ל דכך היו רגילין, וחולין במלוי בין להקל בין להחמיר אפילו בספק איסור דאורייתא [כי"ד סי' ל"ב ס"ז וש"ם קכ"ח ס"כ]. עכ"פ ק"ל מה קא"ל רב חסדא דלמא דיי"ל הוה, וכי יי"ל רוב הוה. אז וכי קיי"ל כר"מ דחיישינן למיעוטא. והרי ע"כ יי"ל מעוטא הוא, דאל"כ למה אוקרכו ב"ם וב"ה למנזר אחתם יינם בי"ח דבר, הרי פשוט דאסור דספיקא דאוריתא לחומרא [ועי' מ"ם לעיל סי' י"ג]. ונ"ל דמ"ם דלמא דיי"ל הוה ל"ד, אלא ר"ל דלמא מסתם יינן הוה כמ"ם הר"ן [בע"ז שם ה"ב] דכל היכא דתני יי"ל, כולל נמי סתם יינם, הוץ מהיכא דפיכח דמייני ביי"ל שנתיסך ממש. וא"כ ה"נ גם סתם יינם, אסור בהנאה, ולבשל בפורנני שלהן הו"ל כדרך הנאתן. א"ב גם קושית רש"ז יתורץ דבסתם יינן א"ל היתר במים תחלה. ומה"מ מקשי שפיר דלמא דנזל הוה, דאע"ג דישראל מעוטא, בממון הין הולכין אחר הרוב. ואף דלעניין תביעת ממון היכא דליכא חזקה אזלינן בת"ר [כתוס' ב"ב כ"ג ע"ב ד"ה חוץ], עכ"פ לעניין איסור גזל, דהרי לא אנרן אדם רק הניחן שם, י"ל דאסור (דאזלינן) [דלא אזלינן] בת"ר:

מיהו אם אין דרך להכנים בו יין לקיום, לא נאסר יין ישראל בשתייה, עד שישהה שם כ"ד שעות [קל"ז א']: כז) גרעיני הענבים: כח) קליפותיהן אחר שנעקרו מיינם: כט) היינו הוך י"ב חודש משנעקרו י"ב חודש, והוקא כשתמדן עכו"ם במים תחלה, דאל"כ אסורים לעולם אפילו נתיבשו בתמור [קל"ג י"ד] (א): לא) שומן דגים שדרך לערב בו יין: לב) שם כשר שרוב ענגיהן קרבין לע"ז. וג"ל דלא מיירי שיודע וודאי שהגבינות הם מכשר ההוא, דא"כ האיך קאמרי רבנן דגזל בת"ר דעלמא, הרי רובא דעלמא, אינו נכנס כלל בגדר הספק. אלא ר"ל דבאוניקא היו רגילין לעבות גבינות בתמונה ואופן מיוחד, ועל שם זה כל הגבינות שנעשו באופן והתמונה הזה היו נקראים גבינות בית אוניקא: לג) דחיים למיעוטא ענגים שקרבין בטולם לע"ז: לד) דאזלינן בתר רובא דעלמא. אבל באכילה החמירו: לה) באכילה החמירו, דהרי חלב טמאה אינו נעשה גבינה: לו) ר"ל בחלב בעולה לכתחילה [ול"ש היה ר"ל דבבא זו דברי רבינו הקדוש היא, כבסידר המשנה הוסיף בבא זו ואמר אלא הודו לו לר' ישמעאל בזה. דאי דברי ר' ישמעאל, מאן לא הודו לו דקאמר. ותו דא"כ הוה ר' ישמעאל מייתא טרא לקמיה, דמעמעמא דאמרו אתם אין מהין מה"מ

אין איסורן איסור עולם. מיי' פ"ט הי"ז כמ"ב נאון"ם פוס"ע י"ד סימן קמ"ח כביף ס"ח: המוריים וגבינת ב"א. נ"ח פ"ב עי' ירושלמי תרומות פרק י"א ה"א ובי' בנס פ"א ה"ד: אין איסורן איסור הנאה. מיי' פ"ב מה' מאכלות אסורות הי"ב ממ"ב נאון קל"ב פוס"ע י"ד סימן קפ"ו פ"ב: ה ארי' שאל ר"א כו'. כ"מ פ"ב ספ"ב רבא פ"א פסוק כי פוגים תוליך ולקום שם למי המקפ"ל (כה"ש): מפני שנעמידין אותה כו'. מיי' פ"ב מה' מאכלות אסורות הי"ב ספ"ב נאון קל"ב פוס"ע י"ד סימן קפ"ו כ"ב:

שנויי נוסחאות

ויין (של) ישראל. כד"נ ובכי"ם וכמבי"ר ליתא. (דברי ר"מ וחכמים אומרים אין איסורן איסור הנאה). בכי"ק ליתא. החרצנים כו' המוריים כו'. בכי"ק ובמבי"ר נא סדנור דמוריים כו' קודם הדנור דהרצנים כו' אולם הסקלא ועריא גם בגמ' הירושלמי הוא בהסדר אבר לפניהו. והזגין. בכי"ק ובמבי"ר והזוגין, יבשין מותרין. בכי"ק ובמבי"ר ויבשין. וגבינת בית אוניקי (של עכו"ם). בכי"מ וגבינות בית אינקי ולי"ת; בד"נ וכי"ר קוה"נ; והגבינה ותנייקי; במבי"ר והגבינה ותרייקי.. ואולם בגמ' לא משמע כן. (ואיסורן) בתוס' ד"ה ווא ווינינא ליתא. דברי ר"מ וחכ"א כו' הנאה), בכי"ק ליתא: ה ר' יהושע בע"י ר' עקיבא. וע"י בסמוך. מהלכין בדרך. בכי"מ הולכין. (א"ל) מפני מה. בד"נ ובכי"ק ובמבי"ר ליתא. גבינות העכו"ם. בכי"ק ובמבי"ר גבינות.. בכי"מ גבינת בית אונקי. בקיבה של נבלה. בד"נ בקיבה נבלה; בכי"מ ובמבי"ר בקיבת נבלה; בכי"ק בקיבת הנבלה. והלא קיבת עולה. בכי"ק ובמבי"ר „קיבת העולה וכ"ה בד"נ (ונס וחרי.). מקיבת נבלה. בכי"ק ובמבי"ר „הנבלה. ואמרו כהן, במבי"ר אמרו.. ; בכי"ק אמרו לו בל (?). אבל אמרו אין נהנין. בד"נ ובכי"ק ובכי"מ ובמבי"ר אלא אמרו לא..

אור גדול

ונראה לי דחנה אף דמרש"י משמע קצת דהא דאמרינן עגול אסור פשוט מוחר היינו אם חתכוהו בעיגול או אם חתכו משוך. פ"ם מהירי משמע דזה אינו אלא סימן אם נחתך מחיים או לאחר שחיטה דבנחתך מחיים דרך חקרע להיות נמלל ולהתעגל משא"כ בלאחר שחיטה יעושה"ם בידו' והובא הירו' הלו בתוס' נ"ד סה"ק [והוא גורס

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

*) בקיבת עגלי עבודה זרה. ואע"ג דפירשא בעלמא היא אסור דשאני ע"ז דכתיב בה (דברים י"ג) ולא ידבק בידך מאומה מן החרם: השיאו לדבר אחר. ולא רצה להגיד לו טעמו של דבר מפני שעדיין לא עברו י"ב חדש שנגזרה גזרה זו. וכי גזרי רבנן גזירה לא מגלו לטעמא עד תריסר ירחי שתא עד שתפשטו גזירתן. דלמא איכא דלא סבירא ליה לטעמא ואתי לזלזולי בה וטעמא דאסרו גביעות העכו"ם מפני שמעמידין אותה בעור קיבה של שחיטת עכו"ם שהיא נבלה. ואע"פ שהוא דבר מועט כנגד כל החלב. כיון שהוא מעמיד החלב ועושה בו מעשה לא בטל דקיי"ל הכל הולך אחר המעמיד. ומשום דבר בחלב לא היה אסור כיון שהדבר בפני עצמו מותר אינו אסור בחלב אע"פ שמעמידו עד שיתן בו טעם אבל דבר של איסור מעיקרו. אוסר בשיתר. אע"פ שאינו נותן בו טעם כל זמן שהוא מעמיד: כי טובים דודייך מיין. הקב"ה אומר כן לכנסת ישראל: אין הדבר כן כתיב בשעה שתלמידים קטנים תהא מכבש לפניהם דברי תורה. הגדילו ונעשו ת"ח תהא מגלה להם סתרי תורה. ע"כ. ומ"ש הר"ב וטעמא דאסרו גביעות של עכו"ם מפני שמעמידין אותה בעור קיבה של שחיטת עכו"ם. ועור לא פירשא הוא ואסור. רש"י. והא דנקט של שחיטה לרבותא בעלמא שאפילו שחטה עכו"ם אכתי נבלה היא. וז"ל הרמב"ם שמא יעמיד בעור קיבת נבלה לפי שהוא מעמיד ג"כ וכבר מודע שהשחיטת עכו"ם נבלה. ע"כ: השיאו. לשון הסוס' מביאו לשון מביא עלה. ואית דגרסי השיאו וגפרש הטעו לשון השיאני. ע"כ: דודיך. לשון זכר. דודייך לשון נקבה והכי קאמרה כ"י יבקני הקב"ה מכשיקות פיהו כי כך אמר לי טובים דודייך מיין. רש"י. ובתוספתא פ"ט דפרה איתא נמי כה"ג ונכתב דודך קמא חסר יו"ד ותניין בחד יו"ד. ר"ל דאעפ"י שנכתב ביו"ד בפסוק שאל לו היאך הוא אם קורא כאילו נכתב בלא יו"ד. אבל הר"ש שם ריש פ"י מייתי לה ובשתיהן בחד יו"ד: אמר לו כי טובים וכו'. משום דבהכי מתיישב דרישא דקרא לנסתר ישקני ופיהו ושיפא דודייך לנוכח אלא דה"ק ישקני וגו' כי כך א"ל כי טובים וכו' שמעתי מפי מהר"ר מאיר באך ז"ל: אין הדבר כן. פי' הר"ב אלא כ"י אמרה

יבין תפארת ישראל בועז

נמי אסרו גביעות לוגייקי, אלא דברי רבי היא, ומליגו דוגמתו דפ"ח דסנהדרין וע"ש: (מב) ר"ל לא נהגין מדרבנן לכתחלה, ואין מועלין בדיעבד. מיהו מדאין מועלין בה, ס"מ פירשא בעלמא היא, ורק משום חומרא דקדשים דאסור בהנאה גזרו לכתחלה. משא"כ בנבילה דמותרת בהנאה הו"ל לאומר דגם לכתחלה מותר כשאר פרש נבילה: (ג) לא רצה לומר לו טעם האמיתי, ורק לדחותו בעלמא אמר לו פעם כך ופעם כך. דהרי אפילו ר' מאיר לא אסר מה"ט רק גביעת לוגייקי, שעכ"פ רוב עגליהן לע"ז. אבל בשאר מקומות, גם לר"מ מותרים, מדהו"ל מיעוטא דמיעוטא: (מד) ר"ל נסא ומסך מחשבתו לדבר אחר. לו ר"ל מלשון הנאה השיאני: (מה) שלא רצה לגלות לו הטעם האמיתי: (מו) אמר לו עדיין י"ב חודש משעה שגזרו סנהדרין על הגביעות. ובכל כה"ג אין לגלות הטעם עד שתפשטו הגזירה, דשמא יפקפקו בטעם האיסור, וגם זה היה סוד דלא"כ נמה לא אמר לו כן. אמנם עיקר הטעם באסרו גבינת עכו"ם, אף דאין לחוש לחלב טמא, שהרי אינו נעשה גבינה. אבל יש לחוש בטמא העמיד החלב עם עור קיבת נחורה, דגם העור גופו מעמיד החלב, והרי רוב הקיבות משחיטת עכו"ם הוא, שהוא נבילה. ואף שיש ס' בחלב נגד העור. דבר המעמיד לא בטל בס'. ואפילו ראה הישראל החליבה, וגם עשה הטעו"ם הגביעות לפניו בעצמם וכדומה. אפ"ה כבר נאסר במיניין. אם לא שהחלב והגביעות של ישראל, אז הרי בטעמאן הנכרי לפניו בהיתר [י"ד קע"ו, ס"ך וט"ז סק]. ואם החלב של עכו"ס, לריך שישיס הישראל הדבר המעמיד להוך החלב [רפ"ח שם סקט"ו] (ב): מו) לשון נקיבה. ור"ל שהקב"ה אומר

(ב) [וגר"ל [דוחלכטע קשנע] אלגו, שמעמידין ישראל החלב עם [לאב], והוא חלב שבקיבת עגלים, שהגביעות מותרות, אע"ג שעמד הלאב בהקיבה ימים רבים, עכ"פ הרי יש ס' בחלב נגד הלאב ואח"ל מעמיד לא בטל. י"ל הרי הלאב הקרושה פירשא בעלמא הוא, והוא רק הוא המעמיד, ומעט החלב הנלול שהיה שם שאינו מעמיד בטל בס' [כש"ך פ"ז סקל"א]. ואע"ג דעכ"פ הו"ל מבטל איסור לכתחלה במזיד, דאסור אפילו באיסור דרבנן [כי"ד סי' ל"ט], ואם עשה כן במזיד אסור אפילו לאי שנתערב בטילו, כמו באיסור דאורייתא. ורמ"א דמיקל [כי"ד פ"ז ס"י], ע"כ היינו רק בעשה כן בשוגג. ותו דעכ"פ הישראלים העומדים על החליבה אינן בני תורה

אינו אסרו לדבר אחר. פוספסא פרה פ"י: אמר לו ישמעאל פו'. עיין בר"ש פ"י דשרה מעכה לו ועיין בתוספות הגיה"ש סימן רפ"ד (בגיון הש"ס):

שנויי נוסחאות

(חזר) אמר לו. במשני"ל ..ואמר לו; בד"ל ובכי"ק (ומס בטעות אמרו לו) ובמשב"ל ליתא. בקיבת עגלי ע"ז. בד"ל בקיבה ע"ז. א"כ למה. בד"ל ובכי"ק וא"כ.. השיאו לדבר אחר. בד"ל והשיאו.. וכ"ה בכי"ק (ומס ..אחר). ישמעאל (אחי). במשב"ל ליתא. והכה ר' ישמעאל תבריה דר"ע תלמיד ר' יהושע הוה ואין הלשון אמי מה כ"כ ובאמת בע"ז המוסת בחל ר' ישמעאל אם ר"ע אבל בע"ז ד"ל המוסת ר' יהושע (ד"ס). דודיך מיין או כי טובים דודייך (א"ל כי טובים דודייך). בד"ל דודיך מיי"ד אתה בכולן ומס בפעם הג' דודיך מיין וכ"ה בר"ב ד"ר; בכי"ק דודיך מיין או ..דודיך מיין א"ל. דודיך מיין; בכי"מ. דודייך מיין א"ל..דודיך מיין; במשב"ל ליתא בטעות. אין הדבר כן. בכי"מ אינו כן:

ראשון לציון

ה במשנה השיאו לדבר אחר בעבור עכו"ם אינה הטעו פירש הטעו כלומר העתיקו ע' יש סדר למשנה:

באורי הגר"א

ה א"ל ישמעאל אחי אתה קורא כי טובים דודיך מיין או כי טובים דודיך אמר לו כי טובים דודיך א"ל אין הדבר כן שהרי חכינו מלמד עליו לנים שמניך טובים. ועיין ברש"ב ובתוס' י"ט ואמר הרב מגמון פי' אחר והכי גרים מתני' דלא דייק כלל במתני' אם נאמר דודיך לשון זכר אז דודיך לשון נקבה רק הכי גרים היאך אתה קורא כי טובים דודיך מיין או כי טובים דודיך בשמיכם דודיך לשון זכר והמלה היה בעניין אחר. דלפוס ריגיעה יש לדקדק במתניתין דאמר בתחלה כי טובים דודיך מיין או כי טובים דודיך ותו לא ולא אמר יין ע"כ ל"ל דס"פ כי טובים דודיך מיין פי' כי טובים קאי אדלעיל לישקני מנשיקות פיהו דזה הוכיח שכתב ודודיך פי' דברי סופרים מיין פי' דברי סופרים יש בהם הגיונות שביין ויין נקרא הוכיח אז כי טובים דודיך פי' כי טובים קאי אדודיך והשתא ה"פ כי טובים דודיך פי' בטובים יותר דודיך שהוא דברי סופרים מיין פי' יותר מיין דהוא נוף התורה א"ל כי טובים דודיך מיין

ונעתיגים

נצלל ונתיגל ואפשר פירושו דשפתי הקרע ממיקצדדין כמ"ש הערוך בערך צל ד"יעו"ש רצל הוא תרגום של פסח דין יעו"ש]גם הובא בפיר"ח על הגמ'.וא"כ מזה מבואר דהכמיספליגי על רשב"ג דהא הבריי'קמייתא יהיב סימן בין סחיים ללאחר שחיפה בקורט דם ורשב"ג יהיב סימן בין עגול למשוך והא דמיבעי אי פליגי רבנן עלי' דרשב"ג אי לא אפשר דלא שמיע לי' הברייתא שהביא תנא' מקודם. אבל לדידן דידעינן הברייתא ע"כ פליגי. והאי דקאמר בהברייתא קדור כמין ארובה דפירש"י עגול. באמת איננו מוכרח דקדור פירושו נקוב ולא עגול כמ"ש הערוך בערך קד. [רק רש"י לפי האמת דבעי' עגול לפירושו תנ"ל ספרש כן אבל מדבריהם אינו מוכרח וכנ"ל]. וא"כ אשה"מ האי דלא הביאם הרמב"ם משום דהלכה כרשב"ג. שוב ראיתי בפר"ח שכתב ג"כ כעין זה בלא חירו' חנ"ל. ובאמת בלא חירו' אין שום

התחלה לדברים אלו כמובן. וכבר תמה על הטר"ח בס' פרשת הכסף על הלי ע"ז. אמנם לפמ"ש עפ"י דברי הירו' אשה"מ כנ"ל בפשיטות. ואף שמלשון הרמב"ם נראה שמפרש ג"כ כפירש"י ולא כמ"ש עפ"י הירו'. מ"מ יש לדחוק בדבריו ולקיים הפי' הנ"ל במו שפירשתי עפ"י הירו' בדברי שיתיישב תמיהות הכה"מ הנ"ל היטב. עכ"פ איך שיהיה בזה מדברי הירו' מצאתי מקור נאמן לדברי הרמ"א יו"ד (סי' ל"ו סעי' ה') דעגול לא תלינן בטבח והוא ממהרי"ל בשם קבלה בידו וגם נקב פתוח שמקורו מדברי ר"ח שהובא במרדכי. ועפ"י הנ"ל מקום מקומם טהור מדברי הירו' דמחיים נעשה עגול ופתוח ולא לאחר שחיטה וא"כ מזה שעגול ופתוח הוי סימן שנעשה מחיים והוא מקור נפלא לדבריהם חקדושים. ומזה נצמח הקבלה שלהם:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

וכו' כלומר תקנות שתקנו וכו' והייגו דשייליה להאי קרא כלומר כ"י תומרים טובים תקנות וכו' ואף על פי שאין אנו יודעים הטעמים כי טעמם ונימוקם עמהם. אבל בגמ' אמרה כ"י לפני סקב"ה רבש"ע ערבים עלי דברי דודים יותר מיינה של תורה מאי שנא האי קרא דשייליה אמר ר"ש בן פזי ואי תימא ר"ש בר אמי מרישא דקרא קאמר ליה ישקני מנשיקות פיהו. אמר ליה ישמעאל אחי חסוק שפתותיך זו בזו [כדמתרגמינן וחבוקיהם ולכוסיהן] ואל תבהל להשיב [ואל תדקדק להקשות] שמעינן דלאו דסיפא דקרא הביא לו וכן רש"י מפרש דברי דודים דברי סופרים מיינה מעיקר תורה. ע"כ. דעתו דר"ש הייגו פירושיהן ודקדוקיהן במדות שהתורה נדרשת בהן ולא קאי אתקנות וג"ל דדעת הר"ב דרש"י לא פי' כן אלא קודם שאמרו בגמ' דרשא דישקני. אבל בתר דאמרן ישקני חבוק וכו' סיפא דקרא דכי טובים על התקנות נאמר דאילו פירושם ודקדוק המדות מאי חביקה שייך בהו הרי טעמם גלוי ונודע לכל: חבירו מלמד עליו. שהוא לבון זכר וכנסת ישראל היא דקאמרה לפני שכינה לריח שמניך טובים וגו' עלמות להבוך לא שייך למימר לנקבה. רש"י: ן חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו. ואע"ג דטהור חיור וטמא ירוק חיישינן שמא נתערב ואפילו להעמיד בו נביאה אסור דשמא שאינו מעמיד ישאר בגומות עם הנסיובי. גמרא. אבל לעיל בנביאות העכו"ם ליכא למיסר מהאי טעמא דכיון שהעכו"ם עושה לגרמו ליכא למיחש דלמא עירב בו דבר טמא. תוס': הפת והשמן. כתב הר"ב כל הני אסורין ממוס חתנות.

כן. אלא כנסת ישראל אמרה לפני הקב"ה ערבים עלי דברי דודיך כלומר תקנות שתקנו וגזרו החכמים יותר מיינה של תורה. מעיקר תורה שבכתב: ן הפת והשמן [וכו']. כל הני אסורין מטוס חתנות ופת של נחתומין התירוהו אבל פת של בעלי בתים לא אותר אלא להולכי דרכים ובשעת הדחק. והשמן רשו אלא פשט איסורו ונמנו

שהרי חבירו מלמד עליו לריח שמניך טובים(מו): ן אלו דברים של עכו"ם אסורין ואין איסורן איסור הנאה. חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו(מח). והפת(מט)

ן ואלו דברים כו' ואין איסורן אסור הנאה. ל"פ פ"ג: חלב שחלבו נפרי כו'. ירושלמי מהתוספות פ"ח ה"ב שנת פ"ח ה"ד מ"ר מ"ר פ"ב מכ' מלכות אפורות ה"ב פמ"ב נאמרו קל"ב קוס"ע י"ד פיקון קפ"ו פ"ח: והפת והשמן שלהם. עי' ירושלמי שביעית פ"ח ה"ד מ"ר פ"ב ה"ח שנת פ"ח ה"ד מ"ר: שם פ"ח ה"ט פמ"ב נאמרו קמ"ח טוס"ע י"ד פיקון קי"ב פ"ח:

שנויי נוסראות

ן אלו. במב"ב ואלו. והפת והשמן שלהם רבי. בד"ב הפת. וכ"ה בכי"ק ובמשכי"ר (ובכס ..שלהם ושלקות רבי).

באורי הגר"א

(ובמשניות שלנו לא כתיב כאן מיין אבל הגאון גריס ל"ל כי טובים דודיך מיין) פי' דכי טובים קאי אדלעיל ודודיך יש בגן הביצות והכמוהה שנקרא יין הבל לא יותר אמר לו לין הדבר כן שהרי חבירו מלמד עליו לריח שמניך טובים וקאי טובים על שמן ה"נ קאי טובים על יין ועי"כ ה"פ נקרא כי טובים יותר טובים דודיך הוא דברי סופרים מיין ההגורה גופה שתמוהים ד"מ מד"ת (ובילקוט מביא נמשם פסיקתא רבתי אמר ר"מ בר אבא הביאים דברי כופרים כדברי הוסס שנאמר והכך כיין הטוב הכרייה נמשם ר"י אמור דברי סופרים מדברי תורה שנאמר כי טובים דודיך מיין והוא כדברי ר"י שאמר לרבי ישמעאל שהרי חביבו מלמד עליו ולאיתא בגמרא דעבודה זרה פ"ב ל"ה מ' מאי כי טובים דודיך מיין כי אמרה רב דימי אמר אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע עריבים עלי דברי דודך יותר מיינו של תורה). אמר הכותב כבר אמרתי דברי הגאון ז"ל לגבי הרב המאור הגדול החריף ונקי המפורסם מהו' שמואל ר"י אב"ד דק"ק אנטיפאליא והוא ש"ב של הרב הגאון ז"ל והראה לי במדרש*) אבל לע"ע לא בייתי יכול למצוא שעורה אני בערבה דמצה ומי שיכלה לתכס במדרש למצוא זה הענין כמדומה לי שיבין יותר המעיין דברי הרב הגאון ז"ל:

*) ה"ל אנכי יצאתי ומצאתי לון לנפש הגאון ממ"ר נפש"ש פסוק ישקני דאיתא שם ג"כ הענין הזה שהביאו לדבר אחר, ע"ש, ואח"כ איתא שם (כ"ה בילקוטי הוא בהוס' דעבודה זרה ל"פ ה' ד"ה מאי שנא נש"ל קמ"ה) רבי הונא בשי אם לשלגיו היה מבקש היה לו לשלגיו מתנשה הכרעות שבתורה ולאו הן אלא אלוה אחר מחר כו' ע"כ, מזה מובן

יבין תפארת ישראל בועז

לומר כן לכנסת ישראל. והכי מסתבר דהרי רישא דקרא פתח בנסתר, ישקני מנשיקות פיהו, וסיפא קאמר דודיך לנוכח. אע"כ ה"ק קרא, דאמרה כל"י ישקני הקב"ה מנשיקות וגו', דהרי אמר לי טובים דודיך מיין: מז) שהוא לבון זכר, וכולה דברי כל"י הן, שאומרת להקב"ה ישקני וגו' כי טובים דודים לך, שהן חכמי הדור, טובים ומוטעמים לי דבריהם יותר מיינה של תורה עצמה. דלכל דבריהם יש טעם המובן לאדם, אף שמעלימין הטעם. אבל זאת חוקת התורה, טעמיה נעלמים מכל חי [והיינו דמסיים קרא, דכלי שיהיה ריח שמניך טובים, ולא הגעל נפשם בגזירת חכמים, עלמות אהבוך, ר"ל ע"כ יאהבו להעלים טעם גזירותיהן, ורמז לו בזה שטעם איסור הנביאות וגם טעם העלמת הטעם סוד הוא וכמש"כ לעיל סי' מ"ה]: מח) זה הכלל בחלב עכו"ם שחלבו ואין ישראל רואה. (א) באין דבר טמא בעדרו, אפילו חליב העכו"ם לצורך עצמו, סגי בראה ישראל בהכלי תחלה קודם שחליב להוסיף שלא היה שם דבר טמא. ובכטף הכלי לפניו סגי. ולריך שמי שישראל יושב ומשמר מבחוץ שלא יביא חלב ממקום אחר. ולא אפילו לא ראה החליבה כלל מותר בדיעבד. מיהו לכתחילה לריך שיראה עכ"פ תחלת החליבה [קע"ו ס"ך סק"ה]. (ב) בשם דבר טמא בעדרו, לריך שיחליב לצורך ישראל. וגם שיראה הישראל בהכלי תחלה. גם יראה תחלת החליבה. גם שישראל משמר בחוץ בשופן שיוכל לראות החליבה כשירלה, אף שבאמת אינו רואהו כלל, ואפילו ונכנס ויולא סגי, דמרתת עכו"ם שמא יראהו. (ג) אבל בשם דבר טמא בעדרו וגם העכו"ם החליב לצורך עצמו, לא לריך שיראה ישראל בכלי, וגם יראה כל החליבה מתחלה ועד סופו, מדלא מרתת עכו"ם. (ד) כל רואה שאמרנו סגי אפילו בקטן או קטנה בני ח' וט' בשם שרואין החליבה, ובחריפי סגי בבר ו' וז' [פר"ח שם סק"ט]. (ה) שפחות החולבות בהמות ישראל בדיר ישראל, כל באין בית עכו"ם מפסיק, מותר לכתחילה שתחלב בדיעבד [ע"ך שם י"ג]. (ו) כל היכא בנאסר החלב, אוסרת אפילו כלים שנתבשלה בהן. ואף בביטול עכו"ם מותרים הכלים. י"ל דהכא שאני, דהוא"ל שפק איסור דאורייתא, שמא עירב שם דבר טמא [שם ס"ח]. (ז) וכ"ב בנאסרה החלב, אפילו עשה הישראל אח"כ מהחלב גבינה, דאז מוכח שהוא טהור, דהרי טמא אינו מעמיד, עכ"פ שמא נשאר מעט מחלב הטמא שעירב, בנקבי הגבינה בטין, ולא בטל [שם]: (ח) מיהו בהחליב העכו"ם לעשות גבינות, דאז מסכ"ת יערב חלב טמא, וגם הישראל בחמת עושה ממנו גבינה, אז מותר בדיעבד אפילו לא ראה החליבה כלל [ע"ך שם סקי"ח וכ"ח וכ"ה]: מט) פת עכו"ם אינו אסור רק בחמשה מיני דגן

לבד להעמיד, רק בע"י הי"ם ימהר להעמיד, ובכה"ג לא הוה זוז"ג. עכ"פ הרי גם בזה היקל המרדכי, וכמ"ש הש"ך בשמו [כי"ד כ' פ"ז סקל"ו]:

תורה, ויש לחוש שלא ידקדקו שיהיה [הלאב] רק מחלב קרום, ושמא הגלול [שבהלאב] העמידוה הקיבה מעל"ע, וכשיתמו הגלול בהחלב, מבטל איסור לכתחילה. אע"פ עכ"פ ספק ספיקא הוה, דשמא לא היה שם [לאב] גלול כלל, או שמא לא העמידוה בהקיבה כ"ד שעות. ותו הרי אפילו היה וודאי שם קצת גלול, כמו שרגיל להיות, אפ"ס לא מחבב מבטל איסור לכתחילה. מדאין כוונתו לבטל הגלול רק הקרום, וכמו שמותר לעתון חיטין מתולעים מה"ע [כס"ך פ"ד סק"מ וע"ו שפתי דעת סי' ל"ב סק"ב]. ואי"ל דעכ"פ הו"ל ספק רישא דהו"ל כמתכוון, בכל איסור שבתורה אפילו באינו מלאכה של שבת [כשבת קל"ג מ']. י"ל דהרי כבר כתב הר"ן [גיד הנשה דרל"ו מ'], דדוקא במעשה שאסור אמרינן פ"ר. ולא בהנאה אסורה, וכ"ל בעמו, דדוקא כשהמעשה העלמה אסורה, ואותרה רק מדאינו מתכוון לה, לכהי כיון שידע בתחלה שהעשה המעשה לעשיה ואי אפשר בלעדה, הו"ל כאינו התכוון לה. משא"כ דבר האסור משום הנאה, אף דע"י פ"ר ידע בתחלה שתהיה נשוה, אפ"ה כיון דרק ההנאה אסורה, לפיכך מדאינו רולה ליהנות, הו"ל כלא נהנה. ומה"ט בשעטנז, מוכרי כסות מוכרין לדרכן לשרלות לקוניס ובלבד בלא יתכוון מפני החמה או מפני הגשמים [כב"ק דקי"ג מ']. דלאע"ג דיש שם מעשה האסור אפ"ה כיון דלריך שמי שיתשוב ליהנות, וכיון דלא נהנה לגשוף בדלון, הנאה בע"כ לא שמה הנאה, וכ"כ הר"ן שם להדיא. ובהא מתורץ שמי לע"ד מה דאמרינן בע"ז [די"ב מ'] דבתפודו לו מעות לפני ע"ז, דאינו אסור לבעות ולסנביהם רק מדגראה כמתתחוה לע"ז. ואמאי הרי בל"ז לאסר משום פ"ר שמתתחוה לע"ז, אע"כ כרבינו הר"ן הנ"ל, דכל בהמעשה בעלמה אינה אסורה רק כשלאמרף עמה בשעת מעשה מהשנה שבלב, כנשעטנז, כנ"ל. מ"כ הבתחוויה לע"ז שמי חלוי רק בלב [סנהדרין דס"ב מ' וכריתות ד"ג מ'] והרי המגביה המעות לא רולה לעבדה בהתחוויתו זאת, והרי הבתחוויה בלי הכוונה זאת אינה אסורה, ולא די בשם שיתכוון להמעשה שעושה, רק שיתכוון שמי למחשבה אחרת לע"ז וזו"ק. ואב"ב בפחיות כתולעים ובעירוב [הלאב] ג"כ הדין כך, דיון שבבל מבטל איסור לכתחילה דאסור, לא די שיתכוון לבטל, רק שיתכוון שע"י שיבטל האיסור יהנה מנוף האיסור בעצמו, מ"כ בתולעים הגלול שבהלאב שאינו נהנה בתערובותם כלל, ורק מדא"א בלעדן יבטלו, לפיכך בכל כה"ג אינו נאסר ע"י פ"ר. ואף אמ"ל דגם הגלול [שבהלאב] מועיל לשעמיד החלב, ויון דרגיל להיות שם גלול, מ"כ לא נאסר לו רק חד ספק, לא העמידו הגלול מעל"ע בהקיבה או לא. אפ"ה י"ל דהרי כבר החליט המשנה [בי"ד ספי' פ"ז] דבמעמיד קי"ל דרק מדרבנן אסור, מ"כ הו"ל ספק דרבנן. ואף לרמב"ם [תמ"ב סק"ע] דמעמיד אסור מדאורייתא, עכ"פ פסיקא דסלוגתא מעורף גם"ם היכא דיש ספק אם יש איסור כלל [כש"ך י"ד סי' ס"ו סקס"י. ועי' חוס' ב"ב דל"ב ב' ד"ה והלכתא]. וב"ש בהעמידו [בלאב] בבקיבת כבירה, הו"ל ספק כפוס בבו"ח דאינו רק סיפיקא דרבנן ונקולת. ותו מ"ל דאפילו העמידו בגלול שבקיבת עגילה, עכ"פ מדמערבין [הלאב] עם יי"ם קודם שיעמודו בב' החלב, וגם יי"ם מהני להעמיד, מ"ל הו"ל זוז"ג ומותר ואדי כאן אין [הלאב] הגלולה הכרח גדול לפייש להעמיד, דבכה"ג לא הוה לאמרינן זוז"ג מותר [לרש"ז י"ד קמ"ב סק"ד]. דהרי יכול להעמיד בקרום או בדבר אחר המותר. ואף אמ"ל הכא יש כח [הלאב] בכמו [כי"ד כ' פ"ז סקל"ו]:

וגמנו עליו והתירוהו כדמסיק במתני': ושלקות. כל דבר שבשלו אותו העכו"ם ואפילו בשלו אותו בכליו של ישראל ובפיו שאין לאום לתערובת איסור ולגיעולי עכו"ם אסרוהו משום בשולי עכו"ם והוא שלא סייע בו ישראל לא בתחלה ולא בסוף ולא אסרו משום בשולי עכו"ם אלא דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי ושונה על שלחן מלכים לצפת בו את הפת אבל אם חסר אחת מאלו אין בו משום בשולי עכו"ם: ובבשין שדרכן לתת בהן יין. ואין איסורן איסור הנאה לפי שאין טעם היין ניכר בהן אבל באכילה אסורין: טרית טרופה. [מין] דגים טהורים שטורפין אותן דק דק והיגן ניכרין ואסורין כשנלקחו מן העכו"ם שמא [נכתם עמהם דג טמא: וציר שאין בה דגה. דג קטן שנקרא*) כלבית ודרכו שהוא גדול

והשמן שלהן[נ] רבי ובית דינו התירו בשמן[נא] ושלקות[נב] ובבשין שדרכן לתת לתוכן יין[נג] ודומע[נד] וטרית טרופה[נה]. וציר שאין בה

ושתי אבל על השלקות לא גזרו. ואתו ב"ד לאחרינא וגזרו בכל השלקות משום חתנות ומש"ה פלגינהו תנא דמתני' בתרתי. ע"כ: **הפת.** כתב הר"ב ופת של נחתומין התירוהו. ובפ"ב דפסחים מ"ב כתב בלשון מנהגא. והייט טעמא דאמרינן בירושלמי והביאו הרי"ף פת מהלכות של עמעוס הוא וכו' והתירוהו מפני חיי נפש. ופירש הר"ן של עמעוס שלא נמנו עליה להתירה אלא שיש הדבר בהיתר. ע"כ. ועיין במשנה ט' פרק לקמן ובמשנה ח' פ"ב דמכשירין: רבי ובית דינו התירו בשמן. וכך היא גירסת הר"ב במשנה. וז"ל הר"ן כתב רש"י ז"ל דל"ג ליה דהא אינהו לא שרייה אלא רבי יהודה נשיאה בר בריה שרייה כדאמרינן בגמ' וכו'. אבל כיון שכתוב כן בגירסת הרב אלפס ז"ל אין לן למימר דרבי הייט רבינו הקדוש התיר את השמן ולא קבלו ממנו ואתא רבי יהודה נשיאה בר בריה *וקבילו מיניה ע"כ: **ובבשין.** לבבות דגים וירק וראש ורגלים של בהמה בחומץ. רש"י. וז"ש בחומץ אלו הוקא דהא אגן הגן שדרכן לתת וכו' וחומץ. שמע מינה דעיקר כביסה לא כך היא אלא כגון במים ומלח הרבה בהוצה. וז"ל הר"ן ירקות כבושים במים אם דרכן וכו' ועמ"ש ברפ"ב דעוקצין: שדרכן לתת לתוכו יין. אבל בידוע אסור אפילו בהנאה וכו'. ופי' הטור סי' ק"ד שדרכן היינו שלפעמים נותנין בהן יין. ובידוע היינו שכולן נותנין לתוכן יין אע"פ שאינו יודע שנתנו להוך אלו. ע"כ. ואף רש"י פי' כן כמו שאני מעתיק לבוא בסמוך ומאי שנא ממוריים [דמתני' ד'] דברו רבנן בהנאה [ורובא דעלמא שדו ביה חמרא והוי בידוע] התם לעבורי זוהמא [והוי כמאן דאיל לאבוד] הכא למתוקי טעמא. גמ': **וחומץ.** אדלעיל קאי שדרכן לתת לתוכן יין וחומץ ואין לפרש דחומץ היינו שלא היה מתחלתו יין ונשקנה החומץ מישראל דהא כתבתי במ"ג דאף בשתיה שרי מן הדין. ועוד הא הכא במתני' דלקמן שאין דרכן לתת וכו' וחומץ. דמותר באכילה. אי לאו דקאי אדלעיל כדפרישית הוה קשיא אהדדי דהכא אסור באכילה ולקמן שרי: **וציר.**

*) בר"ב ד"ה שנקראה. אבל בפ"ז הוליל ודרכה שהיא גדולה ומי' הכל בלי כמו שהוא לשון רש"י.

יבין תפארת ישראל יבין

דנן: נ) אסרוס משום חתנות, שלא יתקרב לו כל כך. מיהו בפת אם סייע ישראל אלא בהיסק אם לא באפייה קודם שנקרים פני הפת, שנפח הישראל האש לא ביערו, לא הבליך קיסם בהגר, מותר. דסני בעשה רק היכר להודיע דפת עכו"ם אסור [וי"א דאפילו בגמר פת, יש תקנה להחזירו לתנור ע"י ישראל, אם פת מצבית ע"ז. והקילו בכל זה בפת יותר מבשלקות, משום דחיי נפש הוא]. ואם הכשיר התנור פעם א', ולא עמד התנור אח"כ מעל"ע בלי היסק, אפילו אפה בו כמה ימים, הכל מותר. אמנם מדלא נתפשט גזירה הפה בכל מקום, לכן נהגו היתר בפת נהתוס עכו"ם אפילו משום בבילים, וכמו כן [בפעפערקוכען] אף שבלילהו רכה אפ"ה אין בו משום בשולי עכו"ם, דקימחא עיקר [וי"ת]. ואף שמלוי פת ישראל, אפ"ה מותר פת נחתום עכו"ם, כשהוא יפה מכל ישראל. ורק בי' ימי תשובה יש לזהר [ש"ך קי"ב סק"ח וט"]. אבל פת בעל בית עכו"ם אסור בכל מקום, רק במקום שאין פת ישראל מצוי, או בדאיכא לעיתם לאיבה של עכו"ם, ולא מצי למשתמטי מניה, שרי [שם ס"ח ופרי"ח בשם הריב"ש]. אבל פת ישראל שלשה ואפאה עכו"ם, אסור בכל דוכתא [ש"ך שם סק"ז]: נא) והכי קיי"ל [קי"ד ז']: נב) בישול עכו"ם היינו כל שנתבשל אז נגלה אז שנאפה ע"י עכו"ם [ש"ך קי"ב סק"ז. וכן נדון, דשרי בכל דוכתא וכשבת אפיה בביתו. ואת"ל א"כ למה אמרינו לעיל סי' מ"ט דפת עכו"ם היינו אסור רק בה' מיני דגן, הרי גם בשאר מינים עכ"פ לתסר משום בישולי עכו"ם. ל"ל דמיירי דתסר בספת הנוח חד מהנך תנאים לקמן]. והוקא אם הוא ממין שעולה על שולחן מלכים, אפילו הוא עלמו אינו עולה, כגון שהבשר כחוש, או בני מעיים וכדומה. וגם צריך שיהיו ריב בני עיר אין אוכלין את המין הזה כשהוא חי [עפר"ח], אז חשוב הוא. ולהכי בים בו ב' תנאים הל"ל, אפילו המאכל של ישראל, ונתבשל בכלי של ישראל, ובבית ישראל, אסרוהו משום חתנות. או משום שמא יאכילנו איסור. ואם נאכל בתורת מאכל ממש כאורז ושאר תבשיל, אז אפילו אינו עשוי לאכל בו הפת, אסור. אבל דבר שבא לקינוח שעודה, צריך שיהיה ראוי גם לאכל בו הפת [פרי"ח]. ולפיכך [איינעמאכטע פריכטע] של עכו"ם

שרי [כגרסות דליו ב'], וכ"כ [איבערלאנגענע פאממערלאנגען] שרו, דאף דאין נאכלין חי, והכי ניתנן העכו"ם, על כל פנים איז באין בתורת מאכל ממש, רק לקינוח, והכי אינן עשויין לאכל הפת. אם עירב דבר שנאכל חי עם הלינו נאכל חי, אזלינן בתר מה שהוא עיקר במאכל ההוא. דבר שנאכל חי ע"י הדחק, אסור. לכן בילה שנלאה עכו"ם אסור, מדלא חזי חי רק ע"י הדחק. כיהו כל ביטול עכו"ם שסייע ישראל קלת בהשלכת קיסם או חהוי באש כדי למהר הביטול, שרי. ולכן שפחות עכו"ם שבבית ישראל, ביטולן מותר בדיעבד, ואפילו לכתחילה סומכין להקל, מדלא אפשר שלא יהתה קלת א' מבני בית הישראלי. מליח וכבוש של עכו"ם לא גזרו עליו אבל לקולא מהני, דכשמלח ישראל דגים קטנים או שמלח בשר, עד שיהיו ראויין לאכלן במלחן חי, ואח"כ בשלן עכו"ם מותרים. כלים שביטל בהן עכו"ם, אפילו הוא כלי חרס, שופך עליו מים רותחין ג"פ וכשרים [כל זה בי"ד קי"ג]. [קאפפע] וכן שכר שעורים וכדומה אין בו משום בשולי עכו"ם, דכי היכא דבטל פירא לגבי מים לעניין ברכה, דמברכין עליו רק שהכל, ה"נ לעניין איסור [פר"ח קי"ד סק"ו]. ברעצעל שמבשלו העכו"ם ואח"כ אופהו, כ"ל דבמקום שהתנו היתר בפת נחתום, שרי, דאתא אפייה ומבטל ביטול [כת"ח קס"ח סי"ד ופפתים מ"ח מ"ח]. ומחשש חתנות אסרו נמי לשתות שכר או שאר משקה משכרת אצל נכרי דרך קבע. ובמדינות אלו נהגו להקל בשכר שעורים או מעטה [קי"ד א']: נג) [כאיינגעלעגענע נורקען, וזויערקרויט] וכדומה. אבל באין הדרך לשום לאם יין, כבמדינתינו, מותרים [כמ"ז. ועי' י"ד ל"ו ס"ד וקי"ג סי"ד וקי"ד ס']: נד) ר"ל או שדרך לתת לתוכן חומץ. וכ"ל דאפילו מבעבע כשפופס על האדן דמותר בחומץ יין [קכ"ג ס"ו], אפ"ה בחומץ שכר אסור שמא עירב בו יין להשביחו בטעמו. מיהו במדינתינו שמורגל חומץ שעושין ממים וי"ש שעורין בחוזק [ראטהביכטע האבעלשפענע], והחומץ הזה הוא חריף ומוטעם מל"ע וכזול מאד, והחומץ יין הוא ביוקר מאד, אין הסוחרים הסודים מיערבו זה בזה, שיהיה יותר מחלק הנשי חומץ יין, [פי' רש"ז קי"ד סק"ד]: נה) מין

רבי וב"ד התירו בשמן מ"ו שם הל' כ"ג סמ"ג שם טוש"ע שם סימן קי"ד ס"ז: והשלקות. מ"ו. שם הל' ע"ז שם סימן קי"ג ס"ח: וטרית טרופה. מ"ו שם הל' כ"ג בתש"ב שם טוש"ע שם סימן קי"ד ס"ו:

שנויי נוסחאות

התירו בשמן. במשב"ל. השמן; בכי"מ. את השמן. (והשלקות) ובבשין. בכי"ק ליתא וכן ליתא במשב"ל (וכמ בבשים) ועי' לעיל נדמור והפת; במשב"ל והשלקות.. לתוכן יין וחומץ. בכי"ק ובכי"מ ובמשב"ל בחין. וכ"ה בד"ל (וכמ בעעות ..יין ושמן. שאין בה דגה (כלבית שומטת בו). בד"ל שאין בו.. ולאתה וכן ליתא בכי"ק (וכמ שאין בהן.) וכן ליתא בכי"מ ובמשב"ל ובכי"ף ובראש"ם ובערוך ועי' בל"ן.

תוספות הדשים

בתוי"ט ד"ה הפת והשמן כו' ולא"ם עו' י"ל כו'. וגם פ"ח מבלי טעם אחר בשם הר"ן שהפת אפי' נתבשל ע"י ישראל יין שהעובד כוכבים לשו ועירבו אסור משום חתנות. ומש"ה פלגינהו תנא לפת ובשלקות בתרתי:

באורי הגר"א

שבשלו בפיי הנאון אם כי עובדים קלי אלעיל או למעשה על דוגיך, ולכן נעשי רב הונא שיזהר לאוי להפליגו מלהפליג מבור הבירים לפי פסח הקי"ש ודעימי' בשלו על זכר ונקבה, היה לו לרב הונא לבקשות שהיה לו להפליגו בזכר ונקבה שבהונה, או היה לו להקשות שהיה שייך לו להפליגו בלויה בדבר שבתורה ומה ענין הקשה מקבלות לכאן, הלא כמו זר נתשב, הכך מותר כי שיהיה הנאון אמת הפסיק ואונא אמת היתה בפיהו, ואגב גרגא אודיעך כי במדרש הכל נפל בכוס בלשם המאמר וגריך לתקן הלשון כמו הכא, וקודש מלת ל"ל אין הדבר כן, ל"ל א"ל כי טובים דוגיך מיין, שמחברו שם מלת אלו והוא טעות הדפוס ע"ש:

תוספות רעק"א

פ"ב ו [אות ח] תוי"ט סד"ה רבי כו' וקבילו מיניה ע"כ. עפ"ש בפומה פ"ב משנה ט"ו:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

מפורש במשנה ד' פרק ו' דנדרים: והחילק. פירש הר"ב מין דגים טהורים ואין להם סנפיר וכו'. עמ"ש בסוף פרק ג' דחולין: וקורט. גרגיר. ערוך. ומ"ש הר"ב דסכין חגב חריפותא [דחלתית] ממתקת סו' דאל"ה הא אמר מר נותן טעם לפגם מיהר. גמ': הרי אלו אסורים. למטעמי בידוע דכבשין *) גמרא: ן וישראל רואהו. כתב הר"ב לאו דוקא רואהו וכו' העכו"ם אדעתאי מרתת והוא יודע שחלב טמא אסור לישראל. טור סימן קט"ו: והדבש. למאי ניחוש לה לי' משום שירודי. [שמא שירב בו יין] מסרא סרי לי' מכוס בשולי עכו"ם הא נאכל כמות שהוא מי לי' משום גיטולי עכו"ם נותן טעם לפגם הוא ומותר. גמ': והדבדניות. פי' הר"ב החלות שרודין וכו'. כ"פ הרמב"ם ומסיים וגם אותם החלות לא תכשיר ואע"פ שהדבש מכשיר מכלל השבעה משקין כמו שכבאר במסכת מכשירין לפי שהוא באותה שעה כעין אוכל. לא משקה. עד שמתיכין אותו ומוציאין דבשו. ע"כ. ומ"ש הר"ב פירוש אחר אשכולות של ענבים וכו' כן פירש"י. ומ"ש הר"ב ואין בהן משום הכשר משקה וכו' דשמתן לאכילה גמרא לתרוצי הא דבי"ח דבר דפ"ק דשבת היא הגזירה הי"ב הבוצר לגת הוכשר כמ"ש שם הר"ב. ומשני דהבוצר קא בעי לה למשקה. וכלומר גזירה שמא יבצור בקופות מזופפות דלא ניחא ליה במשקה כדכתב הר"ב התם בשבת דהכי איתא התם בגמ' [דף פ"ז] ושם מקומו ובכאן לא חש הגמ' להאריך ומ"ש במ"ש פ"ד. ואל תתמה על פי' הראשון דהדבדניות הם חלות דבש והיכי רמי עלה מהבוצר מוכשר אע"ג דלא צריך למשקה ה"ל יהא מוכשר אע"פ שאינו צריך: וכבשין שאין צריך. הר"ן: וטרית שאינה טרופה. פי' הר"ב שיאחר ראש הדג ושדרותיו קיימין ויכר שהוא טהור לשון הרמב"ם שיאחר ראש הדג ושדרתו נראים עד שידוע מאותה צורה שהוא גדל בתוך [ליר של] דגים טהורים וכשיש ליר דג טמא מעורב עמו לא יגדל בו כלבית: והחילק. מין דגים קטנים טהורים ואין להם סנפיר וקשקשת ועתיד לגדל אחר זמן. ודגים קטנים עמאים הדומים להם מתערבים עמהם ואינם ניכרים אפי' בשאינה טרופה. אבל טרית אין הדגים עמאים דומים לה ולכך ברי בשאינה טרופה: חלתית. כך פמה בערכי ואותכין קרטין בסכין ואסורה מטוס שמנונית דסכין דאגב חריפותא [דחלתית] ממתקת היא טעם השמנונית הנבלע בה: ומלח סלקונתית. מלח שכל גדולי רומי אוכלין אותו ורגילין למשוח אותם בחלב חזיר ובשומן דגים עמאים והיא גסה ולבנה ביותר: ן וישראל רואהו. לאו דוקא רואהו אלא כיון דאי קאי חזי ליה אע"ג דכי יתיב לא חזי ליה העכו"ם אדעתאי מרתת אמר השתא קאי וחזי לי: והדבדניות. החלות שרודין מן הבוסרת שבהם הדבש אע"פ שהם נוטפות לא חיישינן שמא יערב בהם יין נסך. פירש אחר אשכולות של ענבים אע"פ שהיין נוטף מהן אין בהן משום יין נסך. ואין בהם משום הכשר משקה שיהא מוכשר לטומאה ושתמן לאכילה. ולא ניחא ליה במשקה הנוטף מהן: וטרית שאינה טרופה. ואע"פ שהיא עשויה חתיכות [נשאר] ראש הדג ושדרותיו

*) כד"ת נשמט היו"ד ממלת דכבשין והוכיפו ביין והוא טעות הסכר כ' התי"ט נד"ה ובכבשין דשיקר הכנישה לא היה אלא במיס.

יבין תפארת ישראל בועז

דגים שקורעין אותן ומולחין אותן כמו [הנערינג] אלינו, וחיישינן להערובות דג טמא. ולבן יש לזהר ממי מלאכול [זאלרדעלנען], דלפי שהוא מין דג קטן עהור, עכ"פ ע"י שנכנס במלח זמן מרובה נמוחו קשקשיו, ושמא נתערב בו דג של טמא, וכן שמעתי מפה קדוש של אאמ"ו הגאון ז"ל, שהיה נזהר מלאכלן מה"ט [ועי' לקמן ס"ת]: נו) דרך ליר של דגים טהורים שמתגדל בו כלבית [וי"ג כלבית], והוא שרך קטן כמין דג טמא [כך נ"ל. ועי' שבת דע"ז כ' ותוליו דל"ז ג', מ"ש רש"י בב' המקומות ודו"ק]. אבל כשמעורב בהליר גם ליר של דג טמא, טוב לאינו מגדל כלבית. ואילה"ק כשיש שם כלבית ממי שמא בליר טמא הניח בו העובד כוכבים כלבית. וי"ל דמה דקאמר הש"ס שליר טמא אינו מתגדל בו כלבית, לא שאינו גולד בו, דבשביהן *)אינו גולד רק שבליר טמא אינו נשאר חי (ג): נז) הוא מין דג טהור שאין לו סנפיר בקטנותו ומותר, אבל חיישינן שנתערב בו דג טמא: נח) מין פרי חריף שמתכתן אותו לקרטין קטנים בסכין של איסיר: נט) [זאלקאנדיטען] נקרא בלשון לעטיין. והוא מלח שיולם יחד עם בשמים, ומחליקין פניו בשומן חזיר: ס) אע"ג דכבר שמעינן לה מדיוקא דרישא, [במ"ו]. אפ"ה הדר ותנא לה, דמרישא הוה משמע דלריך לרחוצו ממש. ומיתורא דסיפא קמ"ל למטפי אחיתרא, דלא תידק מרישא דדוקא רואה לריך, קמ"ל דאפילו ביכול לרחוצו מהני, דבכה"ג מרתת עכו"ם [פי' לשיל במ"ו]: סא) אף בנתבשל. עכ"פ נאכל כמו שהוא חי: סב) י"א דר"ל חלות דבש, דאין חוששין שמא שכך עליהן יין להעניש הדבש, מדמתקלקל הדבש עי"ז. וי"א דר"ל אשכולות ענבים שלקטן לאכילה שמשקה נוטף מהן, קמ"ל דמשקה הנוטף מהן לא נקרא יין וכן מבואר בש"ס ובלקמן פרק ד' מ"ח: סג) ר"ל אף שהדבש אי היין נוטף מהן, והרי גם הדבש דבורים הוא בכלל השבעה משקין [יד דם שחט סי'], יין, דבש דבורים, דם, מים, שמן, חלב, טל, שמכשירין לק"ע [כר"ב רפ"ג דטהרות, ומשנ"א קי"ת פק"ז], אפ"ה הכא אינו מכשיר, מדלא ניחא ליה במשקין היולאין ורק ברסקין מחשב משקה כשלהי עוקלין: סד) ר"ל דקמ"ל דלא גזרינן דלמא מקרי ועריב. מטוס דמדיוקא דרישא סד"ח דלריך שידע שלא יערב בו: סה) ר"ל שנקרע הדג לפתיחות

(ג) ובהג"א ברא"ש ע"ז סי' מ"א, כתב וז"ל דכלבית הוא דג טהור שקורין ברבוטא, וכ' עוד שר' יודא חסיד אמר שהאוכל ברבוטא לא יזהר מלאכל מנויתן, ופעם א' ראה דגיו אפרים לפתיחו, והראותו בחלוט שהתיר ברגים, וחזר בו ואסרו. וכל הפוסק מלאכלו יבואו ברכות על ראשו, עכ"ל. והנה אבותינו ספרו לנו שזה כנ' או ס' שנה שראה גדול הדור ר' תנלבה"מ להתיר דג א' שנקרא בל"א [קווחפפן], מחמת שראה [במיקרוסקופ], והוא זכוכית המגדיל, שים לו קשקשין. ואיום עליה כולה עלמא, ונפק בופרא דידהו לאיסורא ונשתקע ההיתר. ולפע"ד אף דבכל מילי שאנחנו בטעות, אין כאן איסור משום מה דקיי"ל דדברים שנהנו איסור אי אתה רשאי להתיר בפניהן [פסחים דנ"א א'], וא"כ נכאורה יפה התירה הגאון הנ"ל [הקווחפפן] ולאף שבהנו בה איסור, היינו משום שלא ידעי שיש לה קשקשת. עכ"פ לולי שידעו רבותינו מהו [באראנאט] שהזכיר הנ"א הנ"ל, לא היה אז לחם בטעריס במלחמת תנופה. דרבותינו הרבב"ם וחבריו אמרו ערפת היו, ובאשון ערפת דג [הקווחפפן] נקרא [באראנאט], ומדכתבו שהוא דג טהור, ש"מ שכבר ידעו רבותינו מקשקשיו הקטנים ואפ"ה נאסר במיין. ול"מ היה נ"ל דכל שאין נראה בלי זכוכית לא נקרא קשקשת, דלריך שיהיה לנגד [בנגדא דנ"א ב'], וזה אינו רק נקודה קטנה שלא שלטה בו העין, וודאי לא נקרא לנגד. תדע דב' שערות של קטנה שתחבר על ידן כנגדולה, שלריך שיהיה כדי לנוף ראשן לעיקרן, וכי ס"ד דבגראין בזכוכית המגדיל שהן גדולים כך, תחבר גדולה. אז האוכל תחיכת חלב שנראה בזכוכית המגדיל שהוא כזית, וכי ס"ד שיתחייב. וכ"כ בשיטור ד' מיין בלוב, ובכל אותן האיברים שבבהמה שים שיטור לנקיבתן ובשאר בישורים, לא ס"ד שלא בתר השיטור הנראה בזכוכית הנ"ל, דכל מה שנראה כך אינו באמת כפי שנראה, והתורה אמרה לנו רק לשמוך על הדבר הנראה בלי זכוכית. ולא דמי כלל לעובדי דמייתי הש"ס הכא [ל"ש א] יע"ש. ובן אנו רואין [בהאמ"] קשקשים קטנים בזכוכית המגדיל, וכי ס"ד להתירו ח"ו משום זה. ע"כ יפה כתבו רבותינו בישתקע הדבר ולא יאמר התיבו]:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ושדרוהו קיימין ומיכר שהוא טיהור: עלה של חלתית. דהא לא מפסקו לה בסכין: וזיתי גלוסקים מגולגלים. זיתים הכנוסים בכלי עגול ומתחממים ונעלרים מאליהן ונעשים כגלוסקים מגולגלים כמו ביצה מגולגלת שנתחממו: השלחין אסורין. אם נתרככו הזיתים כל כך עד שנסלוקה הזית בידו הגרעין שבתוכו מבחלת ונופל מאליו אסורין. דמחמת היין נתרככו. ואין הלכה כרבי יוסי: מן הסלולה. מן הסל שלפני המעוי אסורים שמזלף עליהם יין כדי שיתרככו: מן ההפתק. ממקום שסוגרים לותם סם זה על זה מותרין שאינו מזלף עליהן יין עד שיתנו לפניו למכור: וכן לתרומה. וכן כהן החשוד למכור תרומה לעם חולין. כל הנמצא לפניו אסור שמא תרומה היא. אבל הבא מן האוצר מותר דאריתוי מרתת דלמא שמעי רבנן ויפקירו כל האוצר: וכן היא גרסת הרמב"ם וכתב פירוש השלחין כאילו אמר השולחין וכמו רוכב ורכוב ע"כ. וי"ל בגמ' פ"ק דב"מ דף ח'. ועוד מבכה סוף פ"ד דזבחים ועמ"ש במ"ג פ"י דנדרים: מן ההפתק. פירש הר"ב שאינו מזלף עליהן וכו' רש"י. ומבייש הר"ן דמקלקל להו: לתרומה. פירש הר"ב כהן החשוד למכור תרומה לעם חולין. דתרומה אין דמיה יקרים. שאינה ראויה אלא לכהנים. רש"י בגמרא:

דג טהור. ומפרש הכ"מ פ"ג מהלכות מאכלות אסורות ובב"ח סימן פ"ג דהיינו לומר שהוא מכיר בטביעות עין ברואה ושדרה שהוא ממין דג פלוני שהוא טהור. וכ"כ הרא"ד. ואע"פ שהר"ן דהה זה הפירוש דא"כ מאי מוקיב בגמ' וכו'. י"ל דהכי מוקיב וכו': עלה של חלתית. מפרש בגמ' דלא נצרכה אלא לקורטין שבה כלומר הנדבקין בעלין. וקמ"ל דלא חיישינן שמא ערבו בהן מאותן קורטין שחתכו מן העלין בסכינא דנכרי ונתנן בעלין משום דאי איתא דהכי הוה מפרש פרקי כלומר כיפלין היו מן העלין. הר"ן: וזיתי גלוסקאות המגולגלין. פירש הר"ב זיתים המכונסים וכו' שנתחממו ונרפו מחמת שמנן. רש"י. ובגמרא פשיטא לא נצרכא אע"ג דרפו טובא מהו דתימא חמרא רמא בהו קמ"ל הני מחמת מבחא הוא דרפו: השלחין. הר"ב העתיק הסלחין. וכן הוא בגמ' ובפירש"י. אבל בירושלמי כגרסת הספר שיש בה דגה[פה]. ועלה של חלתית[פו]. וזיתים גלוסקאות המגולגלין[פז]. רבי יוסי אומר השלוחין אסורין[פח]. החגבים הבאים מן הסלולה[פט] אסורין[צ]. מן ההפתק[צא] מותרין. וכן לתרומה[צב]:

ציונים

ועלה של חלתית. מיי' פ"ב הלכ' כ"ג כ"ג כמ"ב עם פ"ג הלכ' כ"ג כ"ג כמ"ב עם פוס"ב עם פ"ח: וזיתים גלוסקאות. כו' החגבים הבאים כה' מיי' עם מ"ז הל' כ"ד כמ"ב עם פוס"ב עם פ"ח:

שנויי נוסחאות

וזיתים גלוסקאות המגולגלין. במס"ב וזיתי. וכ"ס כד"ל וכ"ק (ובס קלוסקא) מגולגלין) וכ"ה במס"ר (ובס ..קלוסקא..). השלחין. במס"ב השלחין ועי' הו"ע. החגבים (הבאים) מן הסלולה. כ"מ ב"י ל"ר והחגבים מן הסלילה ולית' וכ"ה ולית' גם בד"ל (ובס וחגבין) וכ"ה ולית' גם בכ"ק (ובס חגבים). מן ההפתק. במס"ר ובס.. וכ"ה בד"ל (ובס האפותק); וכ"ה בכ"ק (ובס האפותק); בכ"מ הבאין מן.. וכן לתרומה. בד"ל ובכ"ק ובמס"ר ..בתרומה:

יכין תפארת ישראל יכין

נסות, ועי"ז ניכר שהוא טהור. ולא גזרינן הא אטו הא: סו) אף שם קרטין בהעלין, לא חיישינן שנדבקו שם גם קרטין שנחתכו בסכין איסור: סז) כ"ע דר"ל זיתים שכבשן לגלילה, עד שנתנפחו ונתרככו כגלוסקאות, ואינו מניחן בכבישה עד שיתבקעו, רק בעוד אפשר לגגלן מוליאן [ועי' מה שכתבתי עדיות פ"ד מ"ו]. וקמ"ל דלא חיישינן שמא זולף עליהן יין: סח) ר"ל אותן זיתים לבפרכו מאד עד שהגרעינין מתלחין ונופלין מתוכו, אסורים, דחיישינן בע"א היין נתרככו. ולא קיי"ל כן: סט) מהסל של חמוני: ע) דהחמוני זולפן ביין: עא) ר"ל מן החבינו בפותקין וזורקין לת החגבים לעם כשגלודו, ושם אין מזלפן ביין: עב) כהן החשוד למכור תרומה לעם חולין, הדגים שלפניו בסל אסורין מחשש בזלפן ביין תרומה. אבל מהאוצר מותר לבלי לזלף, דחיישינן שיתגלה הדבר, ויאסרו חכמים לאוצרו:

פרק ג **א כל** הצלמים אסורים. בהגלה: שהם נעבדים פעם אחת בשנה. כשהשמש באותה מעלה שהלכה עבוד בו דאע"ג דאיכא טובא שאינן אלא לנוי ואינן נעבדין. ר"מ לטעמיה דחיים למיעוטא: כל שיש בידו וכו'. דהני ודאי נעבדים הם דמשום חביבותייהו אסקלינהו להגך חפצי בידייהו. והוסיפו עליהם בברייתא חרב ועטרה וטבעת. והלכה כחכמים. ואין אסורין אלא כשעומדין על פתח המדינה ובכפרים שאין דרכן לעשות צורות לנוי דברי הכל אסורין ואפילו אין בידו דבר דלמפלחינהו עבדי להו: הרי ח"ע תחת כל העולם כולו. עטרה. מעיקרא סבור גדול כלילא בעלמא ולבסוף סבור כעטרה לכלב [חלוף למלך]. טבעת. מעיקרא סבור איסתיימא [שליח העושה אותם המכלחון] בעלמא. ולבסוף סבור שחותם את עלמו תחת כל העולם כולו

פרק ג **א כל** שם בידו מקל או לפור או כדור. פי' הר"ב דהני ודאי נעבדים הם דמשום חביבותייהו אסקלינהו להגך חפצי בידייהו כדמפרשי' בגמ' מקל שכרוה את עלמו [לשון גנאי] תחת כל העולם כולו כמקל. לפור שתופס את עלמו תחת כל העולם כולו כלפור. כדור. שתופס את עלמו תחת כל העולם כולו ככדור. פירשו התוס' שהעולם עגול כדאיתא בירושלמי שאלכסנדרוס מוקדון עלה למעלה עד שראה כל העולם [*כולו] ככדור. ע"כ. *) ומ"ש הר"ב הוסיפו עליהם בברייתא חרב ועטרה וטבעת. סיף מעיקרא סבור לכסה בעלמא. ולבסוף סבור שהורג. ולבסוף סבור איסתיימא [שליח העושה אותם המכלחון] בעלמא. ולבסוף סבור שחותם את עלמו תחת כל העולם כולו

*) בהוי"ע דפוס קראקא ליתא מכ"ן עד סיף הדבור אך בדפוס שראנ ליתא בלשונו. למיתה

ציונים

פ"ג **א** כל הצלמים אסורין כו' מיי' פ"ז מה' ע"ז ה"ז סמ"ג לאוין ל"כ טוש"ע י"ד סימן קמ"א סעיף א':

שנויי נוסחאות

פ"ג **א** (פעם) אחת. בד"ל ובכ"ק ליתא. שיש) בידו מקל. בד"ל ליתא.

ראשון לציון

פ"ג **א** הרא"ב ד"ה כל שם בידו כו' הוסיפו עליהם בברייתא חרב. ועטרה כו' בגמרא מ"ש ע"ז ליתא סיף וכ"ה בתוספתא פרק ו':

תוספת חדשים

פ"ג **א** ברע"ב ד"ה שהם וכו' לעטרה וכו' דכיון ז"ל בתו קא סלוטים וכגמ' הכי מוקמינן במקומו של ר"מ היו כולם עובדין אותן פעם אחת בשנה ובור ר"מ על כל המקומות אטו אותו מקום (כן הוכיחו התוספות מהיא דבית מוניקי דפ' דלעיל). וכן מבואר בפירוש הרמב"ם. (ס"ל): ברע"ב ד"ה שהם כו' ר"מ כו' ומסיים בגמרא דגזר שלא מקומות שאטו אותו מקום ולא גזר דבאלו אותו מקום כמי לא היו בוהטין לע"ז כי אם מיעוטא והוי מיעוטא דמיעוטא. (תוס': הר"ב ד"ה כל כו' והלכה כחכמים עכ"ל וכ"ם הרמב"ם וכל הפוסקים. ויקשה כפ' (בעל) מעשה נוקח דאמאי לא פסק כרבב"ג ובכללא דב"מ שמה כו' הלכה כמותו עכ"ל ולפי מ"ש התי"ט פ"ח דעירובין להוכיח כמיעוט דהרמב"ם לית ליה להאי כללא לא קשה מידי:

פ"ג **א** [אות ט] בתוס' חדשים ד"ה ומכיים. אטו אותו מקום. הייגו דלר"ם דחייש למיעוטא ולא חיי המיעוט כמאן דליתא גזרינן שאר מקומות אטו אותו מקום דחוא מיעוטא. ולרבנן דל"ה למיעוטא ומיעוטא כמאן דליתא לא גזרינן. ר"ן:

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ג **א**) ל"ל דנקט „כל" לרבוי אפילו אינו צורת אדם [כס"ך קמ"א סק"ג]: ב) בהגלה: ג) אף דרובן נעשין לנוי, ר"מ חיים למיעוטא

תוספות רעק"א

פ"ג **א** [אות ט] בתוס' חדשים ד"ה ומכיים. אטו אותו מקום. הייגו דלר"ם דחייש למיעוטא ולא חיי המיעוט כמאן דליתא גזרינן שאר מקומות אטו אותו מקום ולרבנן דל"ה למיעוטא ומיעוטא כמאן דליתא לא גזרינן. ר"ן:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

למיתה: רשב"ג אומר כל שיש בידו וכו'. עמ"ס בדפ"ג דבכורות [משנה ג'] : כל דבר. תנא אפילו גרור אפילו קיסם. בעי רב אבי חפס בידו טוהה מהו. מי אמרינן כולי עלמא זלו בהפיה כטוהה. או דלמא הוא גיהו דזל בהפי כולי עלמא כטוהה. תיקו. ע"ס:

ב מצא תבנית יד או רגל. אינו יד ע"י מעבר לפי שזה הוא שברי צלמים. אבל מתחלת עשייתו נעשה צורת יד בלבד או צורת רגל וכן צורת איזה אבר בעשה וממעשהו יתבאר אם מתחלת עשייתו נעשה נפרד או אם נעבר מצורה שלמה. הרמב"ם:

ג ועליהם צורת חמה וכו'. דהני [הלא] דאשיבי ליירי להו ופלחי להו. למידי אחריני לגוי בעלמא עבדי להו. גמרא: צורת דרקון. כתב הר"ב ואומריס שהוא צורה לתלי הלבנה. הרמב"ם כתב שכן נאמר לו ופירש תלי הלבנה הוא שגלגל הלבנה עוטה מגלגל חמה כמ"ש בפ"ב דר"ה משנה ו' בדבור לגפונה וכו' וכשתעריך אופן הלבנה ואופן החמה שקראתי אותם שם כך. שנה יהיה זה בדמות תלי שהוא תנין: יוליבם ליס המלח. עמ"ש בדפ"ב דפסחים: רבי יוסי אומר שוחק וכו'. בגמ' מייתי כמה קראי דבעי רבי יוסי לאוכחי מיניהו. וחכמים הביאו לו ואין להאריך: או מטיל ליס. היינו ליס המלח דנקט ת"ק. כרבה דדפ"ב דפסחים בגמ' דף כ"ח. תוס'. ומבוס דליס המלח אזל לא בעי שחיקה: אמרו לו אף היא נעשה זבל. וקא סברי זה וזה גורם איסור. ורבי יוסי סבר זה וזה גורם מותר. וכוותיה פסק הר"ב לקמן במשנה ח'. וכן פסק עוד במשנה י"א פ"ב דערלה. ובספ"ו דתמורה. וכתבו התוס' [ד"ה א"ן]. דהא דסברי חכמים בדפ"ב דפסחים דחמץ מפרר וזורה לרוח. מבוס דיש לחלק בין חמץ כתיב לא יאכל. והלכך אינו אסור אלא בדרך הנאה גמורה אבל בע"ז כתיב לא יבבק בידך מאומה מן החרם ואפילו כל דהו. א"נ דבן דהתם היינו ר"י דהכא. ע"כ: **ד** פרוקלוס. מין גוי היה. רש"י: אמר לו אין משיבין במרחץ וכשילא א"ל וכו'. ובירושלמי גרסינן כשילא. וכן גרסה. לפי

ב המוצא שברי צלמים כו' מ"א ע"א מיי' פ"ז מה' ע"ז סה' ע"ז כ"ו סמ"ג לאוין כ"ב טוש"ע י"ד סימן קמ"א ס"א: המוצא תבנית יד כו'. מיי' ופמ"ג סה טוש"ע שם: **ג** המוצא כלים כו' מיי' פ"ינשעל המכובדים אם רין. מיי' פ"ז מה' ע"ז ה"ח כמ"ש עטין כ"ב טוש"ע י"ד סימן קמ"א ס"ג: רבי יוסי אומר שוחק וזורה לרוח כו' מיי' פ"ב מ"ב מ"ב מ"ג מ"ח מ"ב כמתים כ"ח פ"א. עי' מבוטה לשל"ם מיי"ל סימן לא"ת (גנין הש"ם) מיי' ס"ח מה' פ"ז ה"ו סמ"ג קמ"ב סה טוש"ע י"ד סימן קמ"ו כביף י"ד: **ד** שאל כו' את ר"ג בעכו. מ"ר ע"ב: אני לא באתי בנבולה. עיין נעוכי אגן הנבאה דף י"ג ע"ב ד"ה אין מוחמין (גנין הש"ם):

שנויי נוסחאות

רשב"ג אומר בל שיש בידו. במשב"ב ..אף כל שיש.. לולם בהכב"ב ד' פיזכו ווייעיא (ר"פ) ועוד ליתא למלי אף כל ומלה אף ליתא גם במשב"ב ד' יוסמיומן וכל המשמות דפו"ל ומדסיס: **ב** שברי צלמים. במשב"ל ..כלים. שכיוצא בהן. בכי"מ שבוצא..: **ג** חמה כו'. בכי"ק החסה וכ"ס בכי"ף ד"ק (ובס גם חלבנה). דרקון. בכי"ק ובמשב"ל ובכי"ף הנ"ל הדרקון: בד"נ הדרוקן. שעלי המכובדין כו' שעל המבוזין. בד"נ ובמשב"ל ובכי"ף הנ"ל על.. ועל.. וכ"ס בכי"ק (ובס הנבוזין). אף (הוא). במשב"ב ד"ו ליתא. שנאמר. בכי"ק ובמשב"ל ונאמר; בד"נ שונאמר ומו' הסופר בזה על כ' הנוסחאות עיין לפנין; בכי"מ ובכי"ף הנ"ל ובתיב. ולא ידבק. בד"נ ובמשב"ב ובמשב"ל לא.. והוא עפ"י בכי"ק שליס מוגסיס: **ד** פרוקלוס בן פלוספוס. בכי"מ פרקולוס..; במשב"ל פרקלוס בן פלוסלוס וכ"ה בכי"ק (ובס פרקלוס כמו שהוא בד"נ (ובס גם פלוסלוס)) וכ"ס בכי"ף הנ"ל לולם בכי"ף ד"ו ..פלוסלוס. את ר"נ בעכו. בד"נ את רשב"ג.. וכ"ס בס' הגנודה. (שהיה רוחץ) במרחץ של אפרודיטי.. בכי' ל"ת ליתא; בד"נ ..אנפורדט. וכ"ס בפעס הנ', בפעס הנ' לאפרודיטי ובפעס הד' אנפרדיטי. מפני מה. ב כ י"ק ובמשב"ל ו ס פ נ י.. וכשיוצא. בכי"מ ובמשב"ל ובס' ל"ת כשיצא ועי' הוי"מ ובפי' הריעב"א.

יכין תפארת ישראל יכין

למיעוט: ד) אי סייף, עטרה, וטבעה. ודוקא בעומד על בער העיר. מיהו בכפרים, כולן ובכל מקום ע"ז הם, מדאין דרכן לעבוהן לגוי. אמנם בזמנינו, הכל לפי הגראה אם נעשה לעבודה זו לגוי [ס"ך סס סק"ד]: ה) דמסתמא לא כבדה מגליה, דהעטו"ס כל זמן שעובדה אומרה מזה, רק העטו"ס כבדה ובטלה [סס ס"כ]: ו) ויש לו מוכב רחב [ולרמב"ם לפילו אין לו מוכב] דדוקא בטרה של בריה בלומה אמרינן לעיל דלריך שיאחוז בידו מקל דאל"כ אמרינן לגוי נעשה, אבל יד או רגל לא נעשה לגוי: ז) ר"ל טרה שעושין עובדי החמה, שהיא כדמות מלך הגקרא [פעבום] שיושב מעוטר בעגלה הגקרא [פלעטאן]. וכמו כן יש לעבנה צורה מיוחדת. אבל תמונת חמה ולבנה ממש, אף דאסור לעשותן ולהשתמש בהן בוקעות, עע"פ אינן אסורים בהנאה דאין דרך לעבדן [ס"ך סס סק"ח]. אמנם בשל רבים או בעשאן להתלמד, אפילו לעשותן ברי [סס ס"ד]: ח) הוא כעין מחם שיש לו סנפירין בין חוליות העאר, ונקרא בלבון לאטיין [ד ר מ ק מ כ י], ובל"א [דרלכנ] ובהגהו אפילו רבנן דמבנה ר' מודו, מדוודאי נעבדין: ט) ה"ה בימוניס, כל שאינן מבוזין [סס, סס, סק"]: י) אפילו כהעטורות בקועות. וי"א דדוקא בבולעות [סס]: יא) כגון מעבעות יורות וכוסות: יב) מדאינו נוהג בה מנהג אלוה, בלקמן סוף מבנה ה' והכי קי"ל. מיהו בזה"ז שאין עובדין לגורות הללו, כולן מותרין רק שאין להשתהן [סס נגמ ח]:

יג) ר"ל לו בוחקן את הע"ז ומעיל ליס לו לגהר: יד) כשיזרנה לרוח: טו) וקיי"ל כר"י: טו) נכרי היה. ולפסר דמדהיה פרוקלס פילוזוף, לכן נקרא בן פילוזופוס, על שם התהר שלו, כמו בן הבקר: יז) כך שמה של הע"ז הסיא בלשון יון, שפירושו אמת הזמה שאמרו בממונה להללית בטשולין. והיא הורה של עובדי מוגה בנקרא ג"כ [פעבום] [ועי' תשובת חו"י ד"ה ע"ב דבכל כפ"ג ליכא הסתא מבוס לא ישמע על פיך, כמ"ש לעיל. ונ"ל ראיה לדבריו מסוף משנתינו שאין מוכר ביה מנהג אלהי מוחר]. והעמידוהו שם לקיבוץ המרחץ ומוחר לרחוץ בה בלי הסחקת טובה [כפ"ד מ"ג]: יח) דברי הורה, מבוס דעומדין שם ערומים [ואף דגם זהו דין תורה שאסור לאומרו במרחץ אפילו בלשון חול [כפ"ח פ"ה כ']. אמרינן בפ"ם, דהוא שאלו בחדר הפנימי שבמרחץ, שם אסור להביא כלל בד"ת, וכשילא לחדר האמצעי, דשם מוחר בשאילת בלוס, וה"ל מבוס איכא הבגמון, היה שם מוחר להביאו אין מביאין במרחץ [ול"מ כ"ל דמש"ה נמי לא א"ל אסור להביא במרחץ, דזהו וודאי ד"ת, אבל אין מביאין וכו' ר"ל אין מוסגין בך, לו אינו מהלאוי. אמנם כשילא לגמרי א"ל התבוכה דלקמן [עי' תוס']. ואף דהיה יכול לומר לו, אח"כ אביאך, דזה מוחר אפילו בפנימי, ולא היה לריך אח"כ לומר בחמצעי אין מביאין במרחץ. אפשר שגם בזה איכא למיתה לאיבה ביני ביני, בשלא ידע עדיין למה אינו מביאו. או כ"ל דלהכי לא הביאו כן שלא יחבוב שרוצה להקביבה מה יביא, דהרי לא ידע הבגמון הבעם למה לא שיביאנו מיד ויתמה

עליו

היא באתה בגבולי. שהמרחץ קדש לה והמרחץ נעשה לכל הבא לרחון. וטוד תשובה אחרת אין לומרין נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי. דמרחץ לאו דבר של נוי הוא. אלא נעשה אפרודיטי נוי למרחץ. שאפרודיטי משמש במרחץ. והוא טפל והיא עיקר: ביב. חדין עמוי בקרקע לאוליא טופיס ברשות הרבים: **ה** הן מותרין. ההרים עלמן מותרין לזריעה ולחלוב מהן אבנים דממובר לא מיתסר: ומפני מה אשרה אסורה. כלומר כי היכי דדרשינן אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם ה"נ תחת כל עץ רענן אלהיהם. ולא עץ רענן אלהיהם. ולמה אסרה תורה °דכתיב (דברים ז') ואשריהם תגדעון: מפני שיש בה תפיסת ידי אדם. שאדם נטעו וסבר רבי יוסי שאילו שנטעו ולבסוף עבדו אסור. ותנא קמא סבר הואיל ובתחלת נטיעתו לא נתכוין לעובדו אין העבודה שעובד אותו אחר שהוא מחובר אוסרתו דהוי כמי שעובד להר. ואין הלכה כרבי יוסי: אני אובין. אפרש: ואדון לפניך. אחרי שאין לו לדרוש מיעוטא מתחת כל עץ רענן יש לומר שלא נאמר אלא למסור להם סימנים מקום שרגילים אמוריים לעבוד שם ע"ז כדי שיתפסום ישראל ויבערום. ומיעוטא דהרים וגבעות מיהא ממעטינא מלא לוה לנו לאבד ההרים. אבל עץ רענן לוה לנו לאבד בגאמר (שם י"ב) ואשריהם

בגבולה. היא באתה בגבוליה). אין אומרים נעשה מרחץ לאפרודיטי(ב) נוי. אלא אומרים נעשה אפרודיטי נוי למרחץ(גא). דבר אחר אם נותנין לך ממון הרבה אי אתה נכנס לעיז שלך ערום. ובעל קרי. ומשתין בפניה. ווו עומדת על פי הביב(בב). וכל העם משתינין לפניה(בג). לא נאמר אלא אלהיהם את שנוהג בו משום אלוה אסור. ואת שאינו נוהג בו משום אלוה מותר(בד): **ה** הגוים העובדים את ההרים. ואת הגבעות(בה). הן מותרין(בו) ומה שעליהם אסורים. שנאמר (דברים ז') לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת(בז). רבי יוסי הגלילי אומר (שם י"ב) אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם. אלהיהם על הגבעות. ולא הגבעות אלהיהם(בח). ומפני מה אשרה אסורה(בט). מפני שיש בה תפיסת יד אדם(ל). וכל שיש בה תפיסת ידי אדם אסור(לא). אמר רבי עקיבא אני אובין(לב) ואדון לפניך(לג). כל מקום שאתה מוצא הר

לפי שבגמרא אמרו דלא השיבו כלל במרחץ לפי שאסור להרהר בדברי תורה במרחץ אלא כשילא השיבו שאין משיבין במרחץ כלומר שלא הייתי יכול להשיבך עד שבאתי ואי גרסינן כשילא נוכל לתרוצי דה"ק ח"ל אין משיבין במרחץ כשילא. וכ"כ הר"ן והתוס'. ומיהו כתבו עוד דג' בתים יש במרחץ. ובפעמי שבני אדם עומדים שם ערומים ולא לבושים אפילו הרהור אסור ואין משיבין בה כלל. אבל באמצעי' שבני אדם עומדים שם ערומים ולבושים. הרהור מותר בה. ולהשיב בדבר אסור ומותר. ג"כ מותר בה. שכל שאינו אומר עיקר טעמו של דבר אינו אלא כהרהור. ובבית זה האמצעי הוא שא"ל אין משיבין במרחץ. וכשילא מבית האמצעי לבית האילון. אמר ליה עיקר טעמו של דבר דהיינו אני לא בתתי בגבולה ע"כ. ולפי זה גירסת וכשילא אתי שפיר. ומ"מ נראה דגרסתם היתה כשילא בלא וי"ו: היא באתה בגבולי. דאי לאו הכי אלא במובת ר"ג כבטובת אחרים דמי. שהיה אדם חבוב וטובה היא להם כשהוא נהנה מהן. ותנן [פ"ד מכנה ג'] ע"ז שהיה לה גינה ומרחץ וכו' אין נהנין מהן בטובה. גמרא: ובעל קרי. כי ההיא דאמרינן בפ"ב דחגיגה דף ט"ו שמא באמצעי עיברה. ופירש"י כלי שרוחצין בו כל הגוף וי"ל שהטיח אדם שם שכבה זרע וכו': ומשתין בפניה. דכיון שאין עבודתה בכך. לא דמי לבעל פעור דמיחייב אפילו נתכוין לבזותה. כמ"ש בפרק ז' דסנהדרין משנה ו'. [משנה ד] גמ'. ועיין [מ"ש] בפרק

דלקמן משנה ה': **ה** ומה שעליהם. כגון אם שיפוס זהב וכסף אסור. שנאמר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך. ואע"ג דאינהו לאו עבו"ם מקרו. ולא מתסרי. גזירת הכתוב היא: שהרים והגבעות שהן קרקע עולם אין בהם כח לאוסרן. אבל ע"ז מיהא הוי ותלוש שעליהם כתלוש של אחר ע"ז. שנאמר לא תחמוד [כסף וזהב] עליהם. על כל שהן נעבדין ממש. רש"י: ומפני מה אסרה אסורה. כתב הר"ב כלומר כי היכי וכו' ולמה אסרה תורה וכו'. ופירשו התוס' [דף מ"ה ע"ב] דלסבי בעי (ליה) לרבי יוסי מקום דאי לאו דאיכא טעמא באסרה. הוה אמינא גלי קרא דאילנות אסירי וה"ה הרים וגבעות. והוה אמינא דלא דרשינן ההרים אלהיהם. ע"כ: וכל שיש בה תפיסת ידי אדם אסור כתב הר"ב וסבר ר' יוסי שאילו שנטעו ולבסוף עבדו אסור. ות"ק סבר וכו'. אבל בגלפוי הר אף רבי יוסי מודה דאסור. גמ'. ועיין במשנה ז': כל מקום שאתה מוצא הר גבוה וכו'.

יכין — תפארת ישראל — יכין

עליו איך יתן תחילה מבני שידע התירון להקושיא]: יט) שהמרחץ קדש להורה: כ) דמרחץ אינו טוי לה, ולקמן: כא) מנלא שהמרחץ עיקר והיא טפילה ומנלא שאין המרחץ תשמישי הע"ז כמו שחשבת אלא דמי טפי לדמות חמה ולבנה שעל המזבחין שמוחרין כלעיל מ"ג: כב) [רעגע] שהשופכין מקלחין בו מהמרחץ לחוץ: כג) והרי אין זו עבודתה כפעור ונתבטלה בזה [כפ"ד מ"ה]: כד) והכי קיי"ל [י"ד קמ"ג י"ד]: כה) ה"ה מעיות, או אילנות שלא נטען נסם ע"ז דבנטען לעבדן, זהו אסירה שבתורה: כו) לזרוע שם, ולחלוב מהם אבנים, דכל מחובר לא נאסר מהם ע"ז. מיהו פירות של אילן הנעבד, דוקא מה שהוציא האילן כבר קודם שנעבד מותרין. אבל הפירות והשריגין ואפילו העלין שיוציא האילן אחר שנעבדהו, אסורים בהנאה [קמ"ה א']: כז) לפיו. וה"ה משמשי הר הנעבד, אסורים, דגזירת הכתוב הוא כך דאף דמחובר אין הוא עלמו אסור מהם

ע"ז, אפ"ה התלוש שעליו אסור, וכ"כ כל תשמישיו אסורים. אבל תקרובות הר מותר בהנאה. מיהו בעשה בנוקן מעשה, כגון שחפר בהר מערה לשם ע"ז, אף מחובר נאסר מיד, אף שלא עבדו עדיין. וי"א דוקא כשעבדו [מ"ך קמ"ה סק"כ]: כח) לפ"ז גם לפוי הר מותר, דאין מקרא כולל בשם הלוה: כט) דימתא נמי, תחת עץ רענן אלהיהם, ולא עץ רענן אלהיהם: ל) שאדם נטעו: לא) דמ"ל דהא שאר מחובר נאסר אפילו נטעו ואח"כ עבדו, מדעכ"פ יש בו תפיסת ידי אדם, וא"ק סבר דאשירה מיירי בנטעו לשם ע"ז, אבל מחובר לא נאסר. והכי קיי"ל [קמ"ה א']: לב) הביאהו ולפרש דבריך, דהרי לפי מה שאתה דורש ריבא דקרא אלהיהם על ההרים וגבעות, למדרש דהרים וגבעות שנעבדו מותרים, א"כ סיפא דקרא ותחת עץ רענן מה דרשת ביה: לג) דלמה צריך קרא להזכיר עץ רענן, דאי בנעבד מיירי, הרי

וטפני. דכתיב ואשריהם תגדעון. כך הוא לפי סוגיא דהבא דמאן דאוסר נטעו ולבסוף עבדו היינו רק התוספת ואתיא ליה מקרא דואשריהם תגדעון דמשמע דגידוע אסור וציקר מותר וקרא דואשריהם תשרפון מיירי בנטעו מתחלי לכך דכולו אסור. אבל למה דמסיק רב אשי דף ס"ח ע"א וכתבה התי"ט בס"ז ד"ה גדעו ופסלו דתוספת לכ"ע אסור ומאן דאוסר אוסר

את שנוהגו בו כמי שיי ע"ז מכי ע"ז הו"ח כמ"ב נתרון מ"ה מוס"ע י"ד בימן קמ"ב ס"ק י"ד: **ה** הגוים העובדים את ההרים. מ"ה ס"ל מיי' פ"ח מה' ע"ז ה"ל פמ"ג נתרון קמ"ח מוס"ע י"ד סימן קמ"ב ס"ל: הן מותרין ומה שעליהן אסורין. מיי' ירושלמי כלן פ"ה ה"ל: מפני שיש בה תפיסת ידי אדם. מיי' שם ה"ג כמ"ב שם מוס"ע שם:

שנויי גוסחאות

היא באתה. בד"ל וככי"ק וכ"מכני"ל "..באת בכמכ"ל באה. אין אומרים. בכי"ף ועוד אין.. ועי' רש"י ורע"ב. לאפרודיטי (נוי). במכב"ל ד' ראש ובמכני"ל נוי לאפרודיטי; בד"ל וככי"ק ליתא. אלא (אומרים). במכב"ל "..אומר ובמכב"ל ד"ו "..אומ'; בכי"ק ובמכני"ל ליתא וכן ליתא בד"ל (ובס אבל). נעשה אפרודיטי נוי למרחץ. בד"ל נעשה היא אנפרדיטי נוי.. בכי"ק נעשית היא אפרודיטי נוראי..; במכני"ל נעשית אפרודטי נוי.. (אי) אתה נכנס לע"ז שלך. בכי"ק "..לבית ע"ז שלך וליתא וכן ליתא גם במכני"ל (ובס לתוך ע"ז שלך) וכ"ה לבית ע"ז גם בכי"מ; בד"ל "..לבית עבודת שלך ובמטה המלה זרה ומקומה נשאר פנוי. ומשתין בפניה. בד"ל וככי"ק "..לפניה. ווו שומדת. במכב"ל וו.. ע"פ הביב. בד"ל וככי"ק ובמכני"ל על הביב. וכל העם. בכי"ק ובמכני"ל וכל אדם ועי' בדגול הסמוך. לפניה. בד"ל וככי"ק ובמכני"ל בפניה; בכי"מ ומשתינין כל העם בפניה. לא נאמר אלא אלהיהם. במכני"ל ולא..; בכי"ק בטעות. אלהיכם.. את שנוהג. בד"ל וככי"ק ובמכני"ל "..שהוא נוהג. (ואת שאינו כו' מותר). במכב"ל את.. בד"ל ליתא; במכני"ל ליתא לגל' בו: **ה** שעליהם אסורים. בד"ל וככי"ק. אסור. עליהם (ולקחת). בכי"ק ובמכני"ל "..ולקחת לך; במכב"ל ליתא. ומפני מה. בד"ל וככי"ק ובמכני"ל מפני מה. הפיסת. במכני"ל תפושת וכן בסמוך. אובין (ואדון) לפניך. בד"ל וככי"ק ובמכני"ל אהיה אובין לפניך; בכי"ף ד' קושטא אהיה אודין.. שאתה מוצא. בכי"ק שאת..

תוכפות רדשים

ה במשנה שנאמר **לא** תחמוד כו' הן קרא לאו במחובר לחיי אלא נטוי

הוספות רעק"א

ה [אות י] ברע"ב ד"ה

בירושלמי פריך מבית הכחירה. ומסיק ע"פ נבנה סס. תוס': דע בים סס ע"ז. פירש הר"ב כדי שיחפצום ויבערום וכו' אבל עץ רענן לוה לנו לאבד שנאמר ואשריהם תשרפון באש. ובגמ' ורבנן [הלי ואשריהם תשרפון באש מאי ענדי ביה] מיבעי ליה לאילן שנטעו מתחלה לכך. ורבי יוסי נמי מבעי ליה להכי ואילן שנטעו ולבסוף עבדו נפקא ליה מואשריהם הנדעון. איזו עץ שנדעונו אסור [מה שהחליף אח"כ דקאמר הנדעון מכלל דעיקרו יעזוב בקרקע ויהנה ממנו] ועיקרו מותר. הוי אומר. אילן שנטעו ולבסוף עבדו וס"ק אילו לא נאמר תשרפון באש הייתי אומר אשריהם הנדעון באילן שנטעו מתחלה לכך. הכתיב דכתיב ואשריהם תשרפון באש אייתר ליה ואשריהם הנדעון לאילן שנטעו ולבסוף עבדו. ורבנן דרשי ביה דגידוע ע"ז קודמת לכבוש ארץ ישראל. כבוש א"י קודם לבטול ע"ז. ורבי יוסי נפקא ליה מאבד תאבדון וכו' והיינו דלעיל נקט הר"ב ואשריהם הנדעון. ויש סוגיא אחרת בגמ' דף מ"ח דרבי יוסי מואשריהם לשון רבים משמע ליה תרוויהו. ורבנן יליפי היתירא מואשריהם הנדעון. ורבי יוסי מבעי ליה לגדועי ע"ז קודמין וכו' ולאותה סוגיא אף לרבנן הוספת אסור. ופליגי בעיקר. דלרבי יוסי אף העיקר אסור. ועמ"ש במשנה ז': ן סמוך לבית ע"ז. כתב הר"ב שהיה אחד מכותלי בית ע"ז וכו'. וכירושלמי מפרשינן מהני' בשקדם הכותל לע"ז. ולפיכך כשסמך ישראל בהיתר סמך. הר"ן: כונס לתוך שלו. כתב הר"ב ואינו מניחו פנוי מ' ועושה סס בית הכסא לתינוקות דלא בעי בהו לנטיעותא. דאילו לגדולים לנטיעותא בעי. גמ'. ומפורש בגמ' דלא בעי תרתי אלא דעביד בית הכסא א"נ דגדיר ליה וכו'. וכן לריך לפרש דברי הר"ב דאו לו קאמר. וז"ל הטור סימן קמ"ג יעשה בסס בית הכסא ואם היו רשאי מלאכה קוים: ארבע אמות. כ"א ל"ג וכן הרמב"ם בפרק ח' מהלכות ע"ז לא הטעיק הרבע אמות: אבניו ועציו ועפרו מטמאין. כתב הר"ב ואפילו חלקו בל ישראל לפי שאין ברירה. ותימא דמפרש בסמוך דטומאת ע"ז דרבנן וסבי ליתא בגמ'. ובדרבנן הא קיי"ל דיש ברירה כמו שפסק הר"ב במשנה ד' פ"ז דדמאי ואולי דמשום הומרת ע"ז אמרו דאין ברירה והכי נמי אשכחן בדרבנן דאין ברירה במשנה ג' פ"ק דבילה. ושם מפורש. וכן שם סוף פ"ד: בשדין. פירש הר"ב שטומאה במגע וכו' ואינו מטמא בכעדשה כשרץ. אלא בבזיה כמתים דאתקש נמי למת. בנאמר (מלכים ב' כ"ג) וישלך את עפרו אל קבר בני העם. גמ' פרק ט' דשבת דף פ"ג [ע"ב]: שנאמר שקן. לשון שרץ"). רש"י: בנדה. ואתקוש לשרץ למשמיה. ותנא קמא סבר דאתקש לנדה שאינה מטמאה לאחרים אם נחתך אבר ממנה. כנדה שאינה מטמאה לאחרים. גמ' שם דף פ"ב [ע"ב]: שנאמר חזרש כמו דוה. בע"ז מבתיי. רש"י: מה נדה מטמאה במשא. דכתיב (ויקרא ט"ו) וכל הנוגע בכל כלי אשר תשב עליו. אלמא טומיתיה לכלי אשר נשא אותה. ואע"פ שלא נגעה. שאפילו היה עשרה כלים זה על זה כולם בכלל אשר תשב עליו כן. רש"י. ובפ"ע דשבת מפרש דאתקוש לזב וכו'. וכן כתב הר"ב במ"ו פרק בתרא דזבים. וע"ש: ן בית שבנוי מתחלה לע"ז. וסיו שובדין את הבית עצמו. רש"י. ומש"ה אסור מיד [כדתנן במשנה ד' פרק דלקמן] דאילו לא היה הבית

ן מי שהיה ביתו וכו'. פ"ז ע"ל שנת פ"ב ע"ל מיי' פ"ה מה' ע"ז ה"ה פפ"ב (אות ט"ל תוס"ש י"ל סימן קפ"ב ס"ל): אבניו עציו ועפרו. ירושלמי שם פ"ב ה"ל: ממטמאין בשרץ. מיי' פ"ו מה' אבות הטומאה ה"ב: דע"א בנדה. שנת פ"ב ע"ל יקום יעמוד כמו ש"נ: ן שלשה בתים הן. מ"ו פ"ב ירושלמי שם פ"ב ה"ל:

שנויי נוסחאות

וגבעה נשאה. נד"ב וכי"ק .נשאת: ן מי שהיה ביתו. כמ"ק כל מי:. כרי"ף וכפי' ר"ם ורש"י ורמ"ם ..בותלוי ל"ע"ז.כרי"ף וכי"ק וכמס"ר לבית ע"ז. כיצד יעשה. נד"ב ..עושה. בתוך שלו (ארבע אמות)ובונה. כרי"ק וכמס"ר לתוך.. ולאתא וכ"ה לתוך גס נד"ב וכי"מ ועי' רש"י ורע"ב. (היה) שלו. במס"ב דפ"י ליתא לולם במס"ב דפ"י עד ד' בנבנסתי ליתא. נדון מחצה על מחצה. נד"ב ידין.. ; כרי"ק וכמס"ר ידון מחצה למחצה. עציו. נד"ב וכי"ק וכי"מ וכמס"ר ועציו. השקצנו. במס"ר תשקצנו ועי' ; נד"ב וכי"ק תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא. מה נדה. כרי"ק וכמס"ר מה הנדה. מטמאה. מטמאה. כרי"ק וכמס"ר מטמא. מטמא: ן שלשה בתים הן. כרי"ף ד' קוטנא שלשה בתים הן וכו' וליתא עד איזו אשרה כו'. בית שבנוי. נד"ב וכי"ק וכמס"ר .שבנאו. ל"ע"ז. נד"ב וכי"ק לשם ע"ז וכן בסמוך. סיידו וכיירו כרי"ק ו כ מ ס ב "ב ..וכיידו (בדל"ם) וכן בסמוך ועי' תוי"ט ותוס' ר' אלחנן (כי"ו) וכיידו בדליק בן גוים כב"ר, ור' לגיל לגוים וביירו ברי"ם וקונות אריאה ה"ו כיוווי אחרא ומכם הין לבדר אם הוא בדליק לו ברי"ם עכ"ל (ד"ם). ועי' בערוך השלם.

הוספות חדשים

בעי ע"ז התלבה אלא בכלים כמ"ש בהוספות נד"ה ת"ק סבר כו' דכי היכי דאיכון דמי ע"ז לסיני אע"ג דאיכא בהו חדא לטיבותא דהיינו שאין נעבדין ה"ל לסוי סר המחובר אע"ג דאיכא חדא לטיבותא שהוא מחובר אפ"ה אסור: ן במשנה שנאמ' הזרם כו' וכ"ע דאמר לא סבירא מקרא מפורש בד"ה כ' כ"ע דכתיב והוציאו את הנערה מן הקודש ואי מבוש שזהו מוקדש מ"מ זהו מפורש יותר (מגהורש"ת ז"ל): הרע"ב ד"ה אבנין עו' ואפי' כו' עכ"ל. כן פירש"י. אבל

ן סמוך לע"ז. שהיה א' מכותלו בית אסור לבנותו. שבונה בית לע"ז: כונס לתוך קרקע שלו ד' אמות. ואינו מניחו פנוי שמלא מהגה לע"ז שמרחיב את גבולה. אלא ממלא המקום קוים ועושה שם בית הכסא לתינוקות: היה שלו ושל ע"ז. שמקום עובי הכותל חלוק שלו: נדון מחצה על מחצה. אותו חלק של ע"ז אינו עולה בכמיסת ד' אמות. הבל חלקו עולה. כאשר עובינו ג' אמות מונה אמה שלו. וכונס ג' אמות בתוך שלו: אבניו ועציו ועפרו. של אותו כותל. *מטמאין כשרץ. ואפילו חלקו של ישראל לפי שאין ברירה: בשרץ. שמטמא במגע ואינו מטמא במשא לפי שטומאתו ע"ז דרבנן אינו בה. ואינה מטמאה בכעדשה כשרץ. אלא בבזיה כמתים: רבי עקיבא אומר כנדה. ואין הלכה כרבי עקיבא אפילו בע"ז עצמה. וכל שכן במשמשים: ן שלשה בתים הם. לענין בטול ע"ז: בית. שתחלת בנינו לע"ז. הרי זה אסור: סיידו וכיירו לעבודה זרה. שהיה בעוי מתחלה לדירת אדם. וסיידו. שלבנו בסיד. וכיירו

גבוה. וגבעה נשאה. ועץ רענן. דע שיש שם ע"זלה): ן מי שהיה ביתו סמוך לעבודה זרהלה). ונפל. אסור לבנותו. כיצד יעשה כונס בתוך שלו ארבע אמות ובונהלו. היהלו שלו ושל ע"ז. נדון מחצה על מחצהלה). אבניו עציו ועפרו. מטמאין כשרץלם). שנאמר (דברים ז') שקץ תשקצנומ). רבי עקיבא אומר כנדהמא). שנאמר (ישעיה ל') תזרם כמו דוה צא תאמר לו. מה נדה מטמאה במשא. אף ע"ז מטמאה במשא: ן שלשה בתים הן. בית שבנוי מתחלה לע"זמב). הרי זה אסורמג). סיידו

ואשריהם תשרפון באש: ע"ז והבית עצמו נעבד: כונס לתוך קרקע שלו ד' אמות. ואינו מניחו פנוי שמלא מהגה לע"ז שמרחיב את גבולה. אלא ממלא המקום קוים ועושה שם בית הכסא לתינוקות: היה שלו ושל ע"ז. שמקום עובי הכותל חלוק שלו: נדון מחצה על מחצה. אותו חלק של ע"ז אינו עולה בכמיסת ד' אמות. הבל חלקו עולה. כאשר עובינו ג' אמות מונה אמה שלו. וכונס ג' אמות בתוך שלו: אבניו ועציו ועפרו. של אותו כותל. *מטמאין כשרץ. ואפילו חלקו של ישראל לפי שאין ברירה: בשרץ. שמטמא במגע ואינו מטמא במשא לפי שטומאתו ע"ז דרבנן אינו בה. ואינה מטמאה בכעדשה כשרץ. אלא בבזיה כמתים: רבי עקיבא אומר כנדה. ואין הלכה כרבי עקיבא אפילו בע"ז עצמה. וכל שכן במשמשים: ן שלשה בתים הם. לענין בטול ע"ז: בית. שתחלת בנינו לע"ז. הרי זה אסור: סיידו וכיירו לעבודה זרה. שהיה בעוי מתחלה לדירת אדם. וסיידו. שלבנו בסיד. וכיירו

פרוש

ן בשמנה סיידו וכיירו לע"ז: במס"ב וכן בגמרא מ"ו ע"ב ותוס' אותה וכיירו אבן בעוכן אותה וכיירו ברי"ם עיין יש סדר למשנה.

ראשון לציון

הבא קרא דואשריהם תשרפון. אח"כ ראיתי שכל דברים אלו נכללו בדברי הת"ם ד"ה דע שיש כו': ן [אות יא] ברע"ב ד"ה אבנין מטמאין. קשה לי הא בשעה שהיה הבותל קיים היה ניכר ומבורר חלק שלו זה בצד שלו וזה בצד שלו אלא דלאחר נפילה נתערבו ובכה"ג ל"ש כלל ענין ברירה בט"ש

*) נד"פ וד"ק שקן וכ"ה ברש"י ד"ו ובד"ם הגיהו כלפניו.

יכין תפארת ישראל יכין

אמרת אפילו נטעו ואח"כ עבדו באמת גם הוא אסור, ומהקרא משמע דתחת עץ רענן דדרש כאלהיהם על ההרים, שיהיה הוא עלמו מותר. ואי בשלא נעבד העץ רענן, רק הע"ז עומדת תחתיו, פשיטא דמותר: לד) ורק לסימן כתבן קרא, כדי שבדע איה כחפש ע"ז לאבדה: לה) שהיה מ' מכותלו משמש גם לבית ע"ז. ואף שאין הבית עלמו נעבד [ודלא כר"ב. ועי' ש"ך רקמ"ו]: לו) ואותו הרווח ימלא אבנים או קוליס, כדי שלא תהנה הע"ז [קמ"ג]: לז) הכותל: לח) שלא הכותל עובי ג' אמות יתבוב מהם רק אמה א' לכיסת הד' אמות: לט) שמטמא במגע ולא במשא, אבל שיעורו בבזית, כמת, ולא בכעדשה כשרץ. אבל כשאינו מכיל אבנים, רבנו לעכיר לעכו"ם חלקו בכל מקום שהוא: מ) לשון שרץ: מא) מטמא גם במשא. והוקא בנעבד הבית בעלמו: מב) בישה הבית עלמו נעבד דאסור מיד אף שלא עבדו עדיין [כפ"ד מ"ד]. או בשהתחוה לבית הבנוי. דאף דבאילן שהיה תלוש ולבסוף חברו ונעבד, כמחובר דמי ולא נאסר. אפ"ה בית שאין לו שרשים מחוברין בארץ כתלוש דמי [קמ"ה ש"ך סק"ג]. אבל בית שייחדו לדירת ע"ז, הו"ל תמיד ע"ז, דאינו אסור עד שישתמש בו [ש"ך שם סק"ט]: מג) מיד כנבלה:

תוס' רעק"א

אוסר אף העיקר ואמרינן שם דטעמא דר"י דאוסר דדריש ואשריהם תשרפון ב' מיני אשרות משמע דאפי' נטעו ולבסוף עבדו אוסר כולו. ולרבנן יליף לה מואשריהם הנדעין ורק התוספת אסור. א"ב הו"ל להרע"ב למנקט אוסר כולו. ולרבנן יליף לה מואשריהם הנדעין ורק התוספת אסור. א"ב הו"ל להרע"ב למנקט

פתוח וליור: וחידש. לא שחידש: נוטל מה שחידש. ומאר כל הבית מוחר: הכנים לתוכו ע"ז. לפי שעה ולא הקלהו להמים ע"ז: שלש אבנים הם. לעמין בטול: אבן שחצבה מתחלה. מן ההר: לבימוס. להוסיב ע"ז עליה: סירדה וכיירה. והיא היתה תלוכה ועומדת: נוטל. ישראל. מה שחדש. הנוי והאבן מותרת: העמיד עליה ע"ז. לפי שעה ולא הקלה האבן לבימוס. וסילקה. הרי זו מותרת. ואינה לריכה בטול: גדעו. לבס עבודת כוכבים לעביד הגילולים שגדלו בו מעתה: נוטל מה שהחליף. הענפים שגדלו במקום אחר שגדע ושורפן כדין אשרה והמאר מוחר: איזו היא אשרה. בגמרא מפרש דאמלא אשרות דתקן לעיל קאי והכי קתני כלא אשרות הן. שהיה דברי הכל. ואחת מחלוקת רבי שמעון ורבנן. ואיזהו אשרה שנחלקו ר"ש ורבנן. כל שיש תחתיה ע"ז. דרבנן קרו לה אשרה ואסרי לה כל זמן שיש ע"ז תחתיה. ורבי שמעון אומר אינה אשרה אלא כל שעובדין אותה. אבל כל שיש תחתיה ע"ז אין זו אשרה. ואין הלכה כר"ש: **ח"ן לא ישב בצלה.** הלי לל לאו תחת

וכפירש"י כאן. ולעיל בבית. ומכיון ואע"פ שלא בטלו העכו"ם לו אפילו היתה של ישראל מומר שאין ע"ז שלו בטלה [כדתנן במשנה ד' פרק דלקמן] הכא בטיל שאין נאסר אלא חידוש. והוא חידוש (בטל) [נ"ל שנטל] אסור בהנאה לעולם ובגמ' מוקי לה כגון שלא נעבד הבית מעולם. אבל אם הנתחוה לה עכו"ם אח"כ נאסר כל הבית ובני עכו"ם לבטלה. ואם הנתחוה לה ישראל אסורה עילמית. ע"כ. וליכא לפרושי דהאי בטל מה שחידש אעכו"ם קאי. דא"כ למה לי מיבול מה שחידש אפילו בכל דהו סגי וכדתנן לקמן כילד מבטל וכו'. נעל הימנה מקל או ברביע אפילו עלה הרי זו בטלה. אלא ודאי לישראל קאי. הר"ן: גידעו ופסלו לבס ע"ז. לשון הר"ב לעבוד הגדולים שגדלו בו מעתה. ואי לא נדעו ופסלו לא. דרבנן דס"ל במתני' ה' דאילן בנטעו ולבסוף עבדו מותר. ומיהו מסקינן בגמ' דאף רבנן לא פליגי אדר' יוסי אלא בעיקר. דר' יוסי ס"ל דאף העיקר נאסר בנטעו ולבסוף עבדו. ורבנן סברי שאין העיקר נאסר. אבל בהוספות מודו דנאסר והא דתנן הכא גדעו ופסלו לאסמועינן דאע"ג דעשה מעשה בגוף האילן אפ"ה אין עיקר האילן נאסר: העמיד התחתיה ע"ז ובטלה. ואע"ג דכי לא בטלה נמי לא הוי מבמשיה דהא אליבא דרבנן קא מוקמי לה. דאמרי אילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר. והכא מסתמא לא נטעו מתחלה לכך מדלא מפרש עלה שנטעו מתחלה לכך. מ"מ כל זמן שלא בטלה איסורא דרבנן איכא. שבטעה שע"ז גרתיה תחתיה גרהה כאילו נטועה מתחלה לכך. תוס'. ואסתמיכתיה להכ"מ בפרק ח' מהלכות ע"ז כשאתב כך מדנפשיה. והר"ן כתב דמדברי רש"י ז"ל גראה דאילן נמי כל שנטעו יאור. כתלוש דמי. ולא התירו אילן שנטעו ולבסוף נעבד. אלא בכשנטעו גרעין דלאו אילן היה כשנטעו. ע"כ: ובטלה. וכן גרסת התוס' כמ"ש לעיל גם גרסת הר"ן והרמב"ם בפירושו. אבל בחבורו פ"ח מהלכות ע"ז. והטור סימן קמ"ה העתיק ונטלה וכ"ה ברי"ף: **ח"ן לא יסב בצלה.** משום דקא מתהני מע"ז. ומדלא קתני לא יעבור כמו בסיפא ש"מ דהכא שרי וטעמא משום דמדינא אפילו יסיבה הוא ליה למשרי כל היכא שלא מכוין דהא קיי"ל בפרק כל שעה [דף כ"ה ע"ב] דאפשר ולא קא מכוין שרי אלא דחיישינן שמא יסבה ביסיבה

יכין — תפארת ישראל — יכין

מד) שעשה על הכותלים פטורי ליורי כיורים עם ליאים: מה) לעבוד לא"כ הבית המסויד והיה בנוי תחלה לזירת אדם: מו) לא שחידש בו דבר לבס ע"ז: מז) ואסור החידוש בהנאה, ומאר הבית אינו אסור כל עוד שלא עבדו. מיהו בנטל העכו"ם החידוש, ביטל הכל, ומותר כולו: מח) ולא התכוון לעבוד הבית: מט) אפילו דעתו להחזירה: נ) מדלא הקלהו רק לפי שעה: נא) כ"ל דר"ל אפילו לא ייחדו רק להוסיב ע"ז עליו, דימו כע"ז עצמו, דגם הוא נעבד: נב) מיד: נג) לפי שעה מיירי כרישא: נד) כולהו דינו כבית, ואפ"ה לא כלגינה הגא יחד, משום דברישא יש קלת חילוק דבבית

לריך שיחברם בקרקע לבס ע"ז. ובבימוס סגי בשחצבה בתלוש: נה) אף שלא עבדו עדיין: נו) הוליא ענפים חדשים: נז) מיירי שנטעו מתחלה להעמיד תחתיה ע"ז, דאלו"כ לא חמיר מאילו היה עצמו ע"ז, דלא נאסר במחובר [ר"ן]: נח) כ"ל דוקא בבטלו מוחר האילן. אבל בנטלה משם, כיון דלבס ע"ז שתחתיה נטעה, עדיין באיסורו עומד [עי' פ"ד מ"ד]. מיהו הרמב"ם והטור גרסו ונטלה: נט) ר"ל הא דאמרינן לעיל דאילן שתחתיה ע"ז אסור, פליגי בה ר"ש ורבנן: ס) האילן עצמו דוקא: סא) לאחר שיסירו מתחתיו העורה:

תוספת רעק"א

בס"ש תוספות בתמורה הובא בחי"ש פרק ו' ס"ג דתמורה,וכ"כ התוי"ט פ"ו מ"ז דרמאי וצ"ע. אח"כ הראו לי דהקשו כן בתה"ד סי' של"ז וע"ש:

הכנים לתוכה ע"ז. מיי' פ"ם מה' ע"ז כ"ל קפ"ב לאוין מ"ה פוס"ע י"ל סימן קפ"ה ס"ג: אבן שהצבה מתחלה כו' סירדה וכיירה. מיי' שם פוס"ע שם ס"ל: העמיד עליה כו'. מיי' שם ה"ה פוס"ע שם ס"ל: שלש אשרות הן. מ"ה פ"ח יומבלבי שנה פ"מ ה"ל: אילן שנטעו מתחלה כו'. מיי' פ"ה מה' ע"ז כ"ב המ"ג לאוין מ"ה פוס"ע י"ל סימן קפ"ה ס"ו: גידעו ופסלו כו' העמיד תחתיה כו'. מיי' שם ה"ל ספ"ג שם פוס"ע שם: כל שעובדין אותה כו'. מיי' ופמ"ג שם פוס"ע שם ס"ו: ח"ן לא ישב בצלה. מ"ה ע"ב מיי' פ"ז שם ע"ז ס"ו ר"ל פמ"ג לאוין מ"ם פוס"ע י"ל סימן קמ"ג ס"ם:

שנויי נוסחאות

הכנים לתוכה ע"ז והוציאה. כד"ל וכי"ק ובמכבי"ר ..לתוכו.. וכן הולא"מסבר"ב ד"פ"זכו ווינ"ל ומלונ"ק ובמכנות דפו"י (מלבד ד"ב) הוסמא בטעות גם כאן העמיד עליה ע"ז וסילקה והגיה המהרש"א כלפנינו (ד"ם). שהצבה. בכי"ק שהצבה. לבימוס. בכי"ק לבומוס. וכיירה. בכי"מ וצ"ירה. (וחידש) נוטל מה שחידש. במסב"ב נוטל מה שמייר וכייר ומותרת וליתא וכ"ה וליתא גם במס' ד"ו (ס"ע) ובס"ו ליוות ומנעוגה. הרי זו מותרת. בד"ל הרי זה מותר. הרי זו אסורה. בד"ל ובכי"ק ובכי"מ ובמכבי"ר חרי זה אסור. העמיד תחתיה ע"ז ובטלה כ"ה במסב"ב ד"ו ובמסב"ב ד"ה. ונטלה וכ"ה גם בכי"מ(ובס תחתיו וכמו שהוא בד"ל ובכי"ק ובמכבי"ר)ועי' הוי"ט. ה"ז מותר. במסב"ב הרי זו מותרת.איזו(היא)במסב"ב ליתא וליתא במסב"ב ד' ווינ"ל ובכל המקומות. שיש תחתיה. בכי"ק ובמכבי"ר שתחתיה. ר' שמעון אומר. במסב"ב ד' פינו כאן ר' ישמעאל. ומעשה בצידן. בד"ל ובכי"ק מעשה.. וכ"ה במכבי"ר (ובס בציידן). ומצאו תחתיו. בד"ל ובמכבי"ר ובכי"ף ובלא"ם והיה תחתיו. אמר להן ר' שמעון. במכבי"ר ..ר' יהושע. בדקו. בכי"ק בידקו (בקל). ובדקוהו. בכי"מ בדקוהו. אמר להן הואיל. בכי"מ א"ל ר"ש הואיל. לקן (את) האילן. בד"ל ליתא. הכ"ת מניח בסס ס"ל לבס..

תוספות חדשים

הרמב"ם בחבורו פ"ח כתב מידון מחלה על מתלה דבדלבנן יש בגזירה וסתקפש של

ראשון לציון

תוי"ט ד"ה וכיירו פירש הר"ב פתוח וליור לשון תרמית כו' ז"ל הערוך

ואחי לכווני: אבל העברה בעלמא דלא שייך למיתם בה כולי האי ברי ותחתיה דאסור משום טומאת ע"ז. הר"ן: בצלה. כתב הר"ב ולאו תחת נוף וכו' אלא מן האילן והלאה דכשהחמה במזרח או במערב יש לכל דבר לל אורך. וכל זמן שלא עברו מדת אורך הלל את מדת גובה קומת האילן הלל עב והמוך. מכאן ואילך הלל דק וקלוש. רש"י בגמ'. ועמ"ש ריש פרק ה' דפסחים: ואם עבר טמא. גמרא מ"ט לו לאפסר דליכא תקרובת ע"ז [ומצלא האילן מלהיל על התקרובת ועליו] מני ר"י בן בתירא היא דתניא ר"י בן בתירא אומר מנין לתקרובת ע"ז שמטמא באהל שנאמר (תהלים ק"ו) וילמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת מטמא באהל אף תקרובת ע"ז מטמא באהל. והמיבכי דלא קאמרינן משום היא עצמה בהיא ע"ז ומאהלא עליו דהא לא שאני לן בין מאהיל על המת ועליו. לו שהמת עצמו מאהיל עליו כדתנן בהדיא בריש פרק ג' דעדיות. וריש פ"ג דאהלות. ולכאורה אין נראה לומר דר"י בן בתירא דוקא תקרובת שבירא ליה דמטמא. אבל לא ע"ז עצמה. חדא שאין זו שבירא. ועוד דקרא גופיה דכתב זבחי מתים מבמע דע"ז עצמה מתים קרי לה. וכי אמרינן דזבחי מתים לטמוי באהל. כ"ש דמתים גופייהו דהייגו ע"ז עצמה דמטמא באהל דהא מתים קריגהו [והא דבפרק ר"ע במסכת בכת דף פ"ג ע"ב. מסקינן דאין טומאת אהל לע"ז בלל. בין לעצמה בין לתקרובת שלה. אלא ר"י בן בתירא נקט תקרובת לרבותא כ"ש ע"ז עצמה. ואפשר דגמ' נמי דנקטה ר"ל דליכא תקרובת ע"ז שהוא ג"כ מבוש רבותא בעלמא דאפילו מבוש חבשא זו היכא למיתם הבל ראיתי בת"ס פ"ק דחולין דף י"ג [ע"ב] דמפרשינן דלר"י בן בתירא טומאה זו דאוריתא היא. ועיין מה שאכתוב לקמן בשם רש"י ור"ן ורמב"ם ואפ"ה בגולת את הרבים התירו מבוש דהבא מבוש חבשא תקרובת הוא. ובגולת את הרבים לא גזרו בחבשא זו. ע"כ. דש"מ דמבוש ע"ז עצמה לא הוי טומאה כלל אלא מתים חבשא תקרובת ובדמבמע ודאי ליבגא דגמ'. לכן אפשר לי לומר דאין ה"ג דאף לר"י בן בתירא אין טומאת אהל אלא בתקרובת ולא בע"ז עצמה. ואל תתמה דהכי אשכחן בהדיא בגמ' לענין ביטול. דבע"ז מועיל הביטול כדתנן בסוף פרקין ובמבנה ד' פרק דלקמן ואולו בתקרובת אמר רב גידל אמר רב הייא בר יוסף א"ר שאין לה בטילה עולמית שנאמר ויאכלו זבחי מתים מה מת אין לו בטול לעולם. אף תקרובת אין לו בטול לעולם. כדאיתא ר"פ דלקמן דף ג': ועבר. בדאיכא אחרינא [הקלר כזה. תוס'] מש"ה דיעבד אין. לכתחלה לא. אבל בדליכא דירכא אחרינא עובר אף לכתחלה. ואיכא מאן דמתני בהדיא עובר ואיירי בדליכא דירכא אחרינא. גמ': טהור. פירש הר"ב דטומאה דרבנן היא. וקרא דמייתינן אסמכתא בעלמא היא. רש"י והר"ן וכן דעת הרמב"ם בריש פ"ז מהלכות אבות הטומאות. ועמ"ש לעיל [ד"ה ואם]. בשם התוס' דאמרו: ["אבל לא בימות החמה וכו' ולא בימות הגשמים. ולא קתני ואם שבר כדקתני ריבא ולא יעבור תחתיה ואם עבר טמא דלא אסרו אלא בדיעבד. הרא"ש פ"ק דחולין סימן מ']: והחזרין. פירש הר"ב חזרת ובערבי הס"ח. ובמשנה ו' פ"ב דפסחים מסיים לטו"גא בלע"ז. וכתב הרמב"ם חזרין רבוי חזרת: רבי יוסי אומר אף לא ירקות וכו'. כתב הר"ב לדבריהן של רבנן קאמר וכו' והלכה כר"י וזה וזה גורם מותר ולא קיי"ל כמתני' [ד]אבל לא בימות החמה. מבקנת הפוסקים. והקשה הר"ן דהא אף ר"י אוסר זה וזה גורם לכתחלה כדתנן [סוף פ"ק דערלה] ריי"ח וכו' אין מוטטין אגוז של ערלה. ותירץ דבאני הסם שהוא כמבטל איסור לכתחלה. אבל כגון ירקות דמתני' דהנאה ממילא אתיא לא דמי למבטל איסור לכתחלה. ע"כ. ועמ"ש לקמן: שהנמיה.

תחת נוף האשרה אמר דלא שוי מלי למתני הו ואם ישב טהור דהא קתני סיפא דאם עבר טמא. אלא מן האילן והלאה דכשהחמה במזרח או במערב יש לכל דבר לל אורך: לא יעבור תחתיה. תחת הנוף מהאילן שהאילן מאהיל עליו ואם עבר טמא: היתה גוזלת את הרבים. שנופה נוטה לרה"ר: טהור. דטומאה דרבנן היא והיכא דגוזלת הרבים לא גזרו רבנן: ירקות בימות הגשמים. שהאילן קשה להם במונע החמה מלבא: אבל לא בימות החמה. שהלל יפה להם: והחזרין. חזרת. וכערבי הס"ח: לא בימות החמה [ולא בימות הגשמים]. שהלל יפה להם לעולם: שהנמייה. עלין העושרין מן האילן בימות הגשמים ובגמרא פריך דהא במטיגן לרבי יוסי דאמר זה וזה גורם מותר. לעיל בפרקין גבי מפרר וזורה לרוח. ואע"פ שנעשה זבל. דהיכא שהסיתר והאיסור שניהם גורמין להבית הדבר. כגון שהקרקע של היתר. והזבל של ע"ז של איסור גורמין לצמיחת הירקות. שבירא ליה לרבי יוסי שהוא מותר. והיכי קאסר הירקות הכא מפני שהגמייה עוברת עליהן. ומשני שר"י הכא לדבריהן של רבנן קאמר לדידכו דאמריתו זה וזה גורם אסור. היה לכם לאסור הירקות מפני שהגמייה עוברת עליהן והיא הווה להם לזבל. ורבנן סברי שאני הכא שאין האילן של ע"ז מועיל לירקות כלום שמה שמשניה להם בגמייה. פונה להם בלל. והלכה כרבי יוסי וזה וזה גורם מותר: ת נטל הימנה

אותה נוזלת את הרבים. מיי' סה ומיי' בכ"מ פיה"ע סה פ"י: רי"א אף לא ירקות. נשיל מ"ב פ"ל: ט נטל במנה עצים. מ"פ ע"ב פפסחים כ"ו ע"א מיי' פ"ז מה' ע"ז הי"ב סמ"ג נאורן מ"ה פוס"ע יו"ד סימן קמ"ב פ"ז:

שנויי נוסחאות

ח ואם ישב טהור ולא. בד"ב אם. לא וכ"ה לא גם בכ"ק ובמכ"ל. (את) הרבים. במכ"ב ד' סימנו רשות הרבים. ועבר. בד"ב ועבר ומוכח מגמ' דע"ס היא (ד"ס). וזורעין. בכי"ק ובמכ"ב ובמ"ב ב"ר ר' זורעין. והחזרין. במ"ס ב"ב והחזירין; בכי"מ וחזרין; במכב"ר והחזרן; בד"ב ובכי"ק ובחזרים; בגא"ם ד"ו והחזיוין. שהנמייה נושרת (עליהן). במכב"ב ובמכב"ר שהנבייה.. וכ"ה בד"ב ובכי"ק (ובכס ליתא) במכב"ב ד'סימנו שהנמיה.. והוה להן לזבל. בד"ב ובכי"ק והוא בא להם לזבל, ובאמת שמלי והוה אינה לבון מסנה (ד"ס):

תוספות חדשים

בל הע"ז אסורין וכו' מטמאים וכ"פ בס"ע יו"ד סימן קמ"ג ע"ס:

ח ברע"ב ד"ה לא בימות כו"שאלל כו'. והרמב"ם פסק שעם לימות הגשמים אף בליכא תמה מ"מ מי גשמים מזיקן:

ראשון לציון

ערך כייר פיים סיוד בסיד כיור שייר ליור לאחד בכותל מן הסיד לו על מני קורה. ואנכי יושב בניה אריזס תרגום כיוני אריזס ספון בארזים הרגום ומעלל בכיוני לרזים כו'. ועי"ע ב"ב נ"ג ע"ב בגמרא וכפי' רבב"ם וע"ע ב"ק נ"ח ע"ח ונפירוש רש"י. ועיין בתוספות שבערכין:

סב) אפילו כשאל רחוק מלוד מתחתית האבירה, שאינה מאהלת על היושב שם, אסור. בין שנעבדת לו בע"ז מוגמ עדיין תחתיה. מיהו דוקא ליבב בם אסור, דבמת יתכוון ליהנות. אבל לעבור בלל זה, אפשר ולא מכוון שרי. רק לעבור תחתיה ממש, דוקא בשאת רן, ובאי אפשר בענין אחר שרי [קמ"ב ס"פ]: סג) דוודאי יש תקרובת ע"ז תחתיה, והאהיל האילו עליו ועל התקרובת דמטמא באהל. [וכה שפקשה רתוי"ם דרי אשירה בעצמה מטמא בהאהילה עליו. כ"ל לפמ"ש לעיל סי' ס"כ, דמתניתין מיירי ג"כ בע"ז מוגת תחתיה, וכ"כ בס"ע [קמ"ב ע'] . ח"כ קאמר שפיר הכא דאפילו נטלה מבש אי אפשר שלא יהיה שם תקרובת, ולרתוי"ם רק תקרובת ע"ז מטמא באהל ולא ע"ז עצמה]: סד) שנופה נוטה לר"ה: סה) דטומאה דרבנן הוא ובכה"ג לא גזרו: סו) שאין לל קשה להן: סז) שהלל יפה להן לא: סח) חזרת, [מעעررעטיך]: סט) שהלל יפה להן לעולם. וקיי"ל דכל הירקות מותר ליטע תחתיה מבוש דנש הקרקע של היתר גורם הגיחל. ואף דנש זה וזה גורם לאסור לכתחילה, עכ"פ מבוש דהגמייה ממילא נוכרת להכי מותר להנאה אפילו לכתחילה [ש"ך קפ"ב סי' קכ"ם]: ע) עלין בלה: עא) לדבריהן דרבנן קאמר. לדידי מדהוה זו"ז גורם מותר גם בימות החמה, אבל לדידכו גם בחורף לאסר מבוש הזבל. ורבנן ס"ל דבחורף מזיק יותר בלל מאה במבניה בזבל: עב) מהאשירה נטל הישראל עליה. דאילו נטל העכו"ם ממנה עליה

הימנה. מן האשרה: חדש יותץ. שהסיסק הראשון שמסיקין שתנור הוא מחסמו ומחזיקו. והרי נתקן בחסורי הגאה. והא מתניתין אתי אליבא דמ"ד זה וזה גורם אסור. ואין הלכה. הלכך בין חדש בין ישן יוצן. אלא יאפו בו את הפת בהיסק זה עד שיצטנן התנור כדי שלא יהנה מעצי איסור: הפת אסורה. בגמרא קאמר והוא שהבוקה כנגדו שכל שעה שהיה פת נאפה היה דולק האור בפי התנור ואופהו. שהיה נהנה מן האיסור בשעה שהיה האיסור בעין ויש שבח עצים בפת: יוליך הנאה לים המלח. דמי כסר שנתערב: ברבור. יש להורגים עץ עבוי כדמות מחט של סקלין ומעבירין אותו על הפתי כשהוא מתוח לפניהם באריגה. ואשמועינן מתניתין פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן בהאי הרתי דאי אשמועינן בקמייתא הוי אימא בהך קאמר ר"א מבוש דבעידנא דקא גמרה פת אקלי ליה איסורא. אבל ברבור דאיתא לאיסורא בעיניה. אימא מודה להו לרבנן. ואי איתמר בסאיך. בהא קאמרי רבנן אבל בקמייתא אימא מודו ליה לר"א לריכא. והלכה כר"א ואפילו חבית

בהנאה. הסיק בהן את התנור. אם חדש יותץ[פנ]. ואם ישן יוצן[פר]. אפה בו את הפת. אסורה בהנאה[פש]. נתערבה באחרות. בולן אסורות בהנאה[פט]. רבי אליעזר אומר יוליך הנאה לים המלח[פי]. אמרו לו אין פדיון לע"ז[פא]. נטל הימנה ברבור[פב] אסור בהנאה ארג בו את הבגד. הבגד אסור בהנאה. נתערב באחרים ואחרים באחרים. בולן אסורין בהנאה. רבי אליעזר אומר יוליך הנאה לים המלח. אמרו לו אין פדיון

עמ"ש בספ"ג דמעילה: **ט** חדש יותן. כתב הר"ב הא מתני' אליבא דמ"ד זה וזה גורם אסור ואין הלכה. הלכך בין חדש בין ישן יוצן וכו' כדי שלא יהנה וכו' דאפילו למ"ד זה וזה גורם מותר לא שריגן לכתחלה כמ"ש לעיל הלכך ישן כיון דסגי ליה בלימון ולא מפסיד מידי אלא איסור שאלה לחודיה. לכך צריך לימון. אבל חדש אם נאמר יותן יפסיד התנור הלכך כדיעבד חשיב ליה. תוס' פ"ב דפסחים דף כ"ו. והכא לאו ממילא הוא. כמו בירקות דלעיל: הפת אסורה בהנאה. כתב הר"ב והוא שהבוקה כנגדו וכו' ויש שבח עצים בפת. והכי נמי במתני' ד' וה' בפרק עליסי דערלה. אבל לא כן ברש פ"ב דמעשר שני. וטעמא למדתי מהתוס' פרק בתרא דמכילתין דף ס"ו [ע"ב. ד"ה אמר רבא] שכתבו דלא שייך לאסור שבח עצים בפת אלא דוקא באיסורי הגאה משום דיש שבח עצים בפת. היינו שבח הגאה דעצים בתוך הפה וחשיב נהנה מן העצים והביאו ראיה לדבר. וכן נראה שם מפירש"י. וכ"כ התוס' ג"כ בפ"ב דפסחים [דף כ"ו]. והלכך בעיסת מעשר שני שאפו בעצים של חולין השבח לשני. ואין חולקין השבח לעצים של חולין וכ"ש דהתם חומרא הוא: אסורה בהגאה.

ה"ג ה"ל להר"ב לכתוב אמאי לא אמרינן יאכר הון מדמי איסור דאמר רשב"ג בפרק בתרא [דף ע"ד] כמ"ש הר"ב במ"ו פ"ג דערלה. דה"ל פרכינן בירושלמי בסיפא ארג בו את הבגד אסור בהגאה ומשני לה כי היכי דמשני הר"ב התם בערלה דחיישינן שמא יחזור וימכרנו העכו"ם לישראל. וכמו שהביאו התוס' דהכא. וסיימו בו וכן יש לפרש באפה את הפת דדרך ליקח פת מן העכו"ם. ע"כ. ול"ל שאחר שהתירוהו כמ"ש הר"ב במ"ו פרק דלעיל ושם פירש הר"ן דבימי רבי הוחר. ועיין בר"ן פ"ה גבי ההיא פתא דחיטי דנפל עליהם חבית דיין נסך וכו' אך רבים החולקים וס"ל שלא הותר בימי רבי וכן דעת התוס' עלמס דף ל"ה בד"ה מכלל דאיכא וכו'. ועיין במ"ח פ"ב דמכשירין. לכך צריך לומר דה"ק דדרך ליקח פת מן העכו"ס. כדי להאכיל לפועליו העכו"ס. ופת דהכא אסור בהגאה וחיישינן. כך נ"ל. ולפ"ז מ"ש הר"ן דהתם בערלה דתנן חבשיל שבשלו בקליפי ערלה ידלק ולא אמרי' יאכר חון מדמי איסור שבו דהיינו דוקא בחבשיל שנאכל כמות שהוא מי [א"ע שהיינו עולה על שלחן של מלכים] שנקח מן העכו"ס הא בשאר המבושלים לא ידלק אלא יאכר כרשב"ג. עכ"ל. דוקא לשטתו דס"ל דבימי רבי הותר ומיקנן לתרוצי דהא דלא תנן הכא בפת דימכר משום דלאחר שהותר איכא למיחש שיחזור וימכרנו לישראל אבל לדסבירא להו דבימי רבי לא הותר וטעמא דכתיבנא שמא יקנה לפועליו העכו"ס התם נמי בערלה בכל חבשיל מיירי. ומשום חבשא דשמא יקנה לפועליו הוא: נתערבה באחרות כולן אסורות. י"מ משום דבר שבמנין הוא. ואחרים פירשו דכיון דאיסורי ע"ז מינהו אסורים בהגאה אע"פ שאין דבר שבמנין. הר"ן. וטמ"ש במשנה ט' פ"ה: יוליך הגאה לים המלח. פירש הר"ב דמי כסר שנתערב. וכ"כ הרמב"ם בפ"ז מהלכות עכו"ס. והקשה הר"ן דה"ל למימר יוליך דמי אחד מהן לים המלח ומאי יוליך הגאה אלא ודאי משמע דהגאת עצים קאי כדברי רש"י ז"ל והרי אין המדומע והמחומץ פוסל אלא לפי חשבון. [כדתנן במשנה ו' פ"ה דתרומות] גם הרא"ש כתב דכיון שנסתלק הגאת גוף האיסור הותר הכל אבל בלא תערובות לא הקילו להתיר בהולכת הגאה לים המלח עכ"ל. וטעמא כתב הר"ן דכי היכי דלא שריגן למכור חון מדמי האיסור דיין נסך נמור כמ"ש הר"ב במשנה י' פרק בתרא ואע"פ דבמכירה אינו נהנה מן האיסור כלל כ"ש הכא שנהנה ממנו לאחר שיוליך הגאתו לים המלח הלכך ליכא למשרי אם הפת היא בעינה ולא נתערבה הואיל ויש בו ודאי תערובת ע"ז. כך כתב לדברי האוסרים בלי תערובת. אע"פ שדעתו מסתמת לרש"י גם בזה דר"א אריסא קאי. ואף בלא תערובת הוא אומר יוליך הגאה לים המלח כיון שלא נתערב בפת ממשו של איסור לא דמי לעירוב יין נסך. ע"כ. ובמשנה ו' פ"ג דערלה כתבתי דלהרמב"ם ובכן נראה גם דעת הר"ב לר"א נמי לא סגי יוליך אלא ע"י מכירה ונמצא שאינו נהנה אף בכאן מ"מ ס"ל דלא תקנו שום איסור אלא בתערובות גלבה. ומ"ש הר"ב והלכה כר"א וכו' גמ'. ומ"ש אפי' חבית של יין נסך גמור ולפיכך לא אותר אלא בחבית שנתערב בחביות דאילו סתם יינם אף יין בין מותר כדלקמן פרק בתרא משנה י' ומיהו אף בסתם יינם בחבית בחביות צריך ג"כ הולכת הגאה זו. כמ"ש הרמב"ם בהדיא בפרק ט"ז מהלכות מאכלות אסורות: נתערב באחרים ואחרים באחרים.

כתבו

אם חדש יותץ. פי' יוצאנ מעלנה פ"ג ה"ב ופסחים פ"ג ה"ז (נכפ"מ): ואם ישן יוצן כו' יוליך הגאה לים המלח ומ"ג שם פוע"ב שם. נסל חימנה כרכור. יוצאנמי מעלנה פ"ג ה"ח מי' שם הי"ד פוע"ב שם פ"ג: יוליך הגאה לים המלח. מי' שם פוע"ב שם:

שנויי נוסחאות

ט יוצן. בכי"ק יצן. את הפת אסורה. בכי"ק ובמשני"ר את חפת חפת אסורה. נתערבה באחרות. בכי"מ ובכי"ף ..באחרות ואחרות באחרות. יוליך הגאה. בד"ל ובמשב"ר יוליכנה ואינו נכון. הימנה כרכור. בכי"ק סמנו ברבר וכי"ס כרכר גם בכי"מ וכי"ס במשני"ר (וכס סמנה); בד"ל סמנו כדבר וכי"ס בכת"ס ד"ן; בכש"י ד"ו בירכר ובד' יוסעיעלן בירכור. (ואחרים באחרים). בד"ל ובכי"ק ובמשני"ר ליהא ועיי לעיל.

תוספות חדשים

ט חר"ב ד"ח הפת אסורה כו' שלבוקה כו' עכ"ל. עיין בש"ך יו"ד בסי' קמ"ב מה שכתב בתרוכס לתלק בין ע"ז לשאר איסורין:

אור גדול

פ"ג ט במשנה יוליך הגאה לים המלח. עיין ברע"ב דהלכה כר"א אפילו חבית בחביות. ועיין בר"ן שהביא מרבינו יונה שהחמיר וסובר דלא אמר ר"א יוליך הגאה לים המלח אפי' בתערובות חביות בחביות כל שהוא מאיסורי תורה והביא ראי' מהא דתנן רפ"ג דערלה בגד שצבעו בקליפי ערלה וחבילי תלתן של כלאי הכרם דבתערבו כולם ידלקו. והר"ן דחה בהתקנה לא מיירי. עיי"ש. ולא הבנתי כלל הא אך דלא מיירי מתקנה מ"מ איך שייך הלשון כולם ידלקו הא כיון דשורף אחד שוב הוי כהוליך הגאה לים המלח דאינך לא בעי שריפה וא"כ איך שייך הלשון כלל דכולם ידלקו וא"ב א"ש דאיית רבינו יונה והחיית הר"ן אינה מובן כלל. אמנם אפשר דמר"מ דאסר דבתערבו בולן ידלקו איננו ראי' דאשר דבאמת איננו סובר בר"א והא דהירו'דקדק מרישא שם בגד שצבעו בקליפי ערלה. ידלק דמשמע דלכ"ע לית לי' תקנתא דאף דאשר דלא אתיא כר"א אכתי קשיא אמאי לא תני פלוגתת ר"א כהא דלא שייך להקשות כן

הרי ביעלה כסוף פרקן: עג) דהסיסק ראשון מחזק התנור ואסור לעולם: עד) יצן התנור ולא יאפה בהיסק זה. מיהו אם קיי"ל כגליל דוי"ז גורם מותר בדיעבד, והכא שריך לנתן התנור, כדיעבד דמי [כתוס' ספחים כ"ו], ולהכי לאפילו בחדש סגי בלימון, מדלריך אח"כ נמי עצים דהיתר [ומי' ש"ך קמ"ב סק"י]: עה) מיירי בלבוקה, של איסור כנגדו בהגה מהאיסור כבהוא בעין: עו) דבכר דבר שבמניין הוא ולא בטל: עז) ר"ל דמי הפת הנאסר שנתערב: עח) וקיי"ל כר"א [קמ"ב כ"]: עט) לעבות ממנו [וועבער-שיפפטען], שמנית

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

תוספת יום טוב — כל הצלמים פרק ג עבודה זרה — ר"ע מברטנורה

כתבו התוס' דר"ת לא גרס ואחריס באחריס. ור"י בר ברוך גריס ומפרש וכו' כמ"ש הר"ב לפתי הדעות במשנה ו' פ"ג דערלה ובפסחים פ"ב דף כ"ז כתבו דבסדר המשנה ליתיה. לא הכא בע"ז ולא התם בערלה: **י** כיצד מבטלה. פי' הר"ב עכו"ס לאשרה. ומגלן שהבטול מועיל מפרש הר"ב בפרק דלקמן משנה ד'. ומ"ש הר"ב ואפילו בטלה בעל כרחו. עמ"ש בזה בפרק דלקמן משנה ה': שפייה לצורכה וכו'. פי' הר"ב שפאה הרגוס ואכות וכו'. ונראה שכולל כל הבטולים וקורלן בכלל שפייה ואתא לאשמועינן החלוק שבין לצורכה ושלא לצורכה. וכן יראה לשון הטור סי' קמ"ו. אבל הרמב"ם מפרש שפייה גרידתא. ומבמע דעתין בפני עצמו הוא. וכן לשונו בחבורו ספ"ח מהלכות עכו"ם. או שפאה שלא לצורכה וכו' שפאה לצורכה וכו' וקבה דמאי שלא דבשפייה תלן לצורכה מפי מדאיך והרי שוים הם:

כל חבית של יין נסך שנתערבה בחביות של יין של היתר מוליך דמי אותה חבית לים המלח והשאר כולן מותרות בהנאה: **י** כיצד מבטלה. עובד כוכבים לאשרה: קרבם. קסמים יבשים שבאילן נטלן לגרבו לגרוף: וזרד. כרת ענפים לחים שבה: שפאה. תרגוס ואכות אותו טחון (דגרים ט') ושפית יתיה: לצורכה. כדי ליפותה. ואין מבטל ע"ז אלא עובד ע"ז גדול וכן דעת שילע בעוב ע"ז ומשמשיה. ואפילו אם בטלה בע"כ הרי זו מבוטלת:

לע"ז(פ): **י** ביצד מבטלה(פא). קרסם(פב) וזירד(פג). נטל ממנה מקל או שרביט. אפילו עלה. הרי זו בטלה(פד). שפייה(פה) לצורכה אסורה. שלא לצורכה מותרת(פו):

שנויי נוסחאות

י קרסם וזירד. בכי"ק קורסם וזירדיה; במסנ"ב ד"ו קירסים וזורד; במשנ"ל ..זירד. הרי זו בטלה. במשנ"ב ד"ו הרי זה..; בכי"ק, בטלהו"ה במשני"ל ..ביטלה. שפייה. במשנ"ב שיפה; במשני"ל שפאה וכ"ה בד"ק; בכי"ק שפיה. לצורכה אסורה שלא לצורכה. בד"ל ובכי"ק לצרכה ..ושלא לצרכה. וכ"ה ושלא גם במשני"ל:

תוספות רעק"א

י [אות יב] במשנה לצורכהאסור'. והשפאים מותרים. נמרא:

אור גדול

כן בפלוגת ר"מ ורבנן. ובדוחק יש להעמיד זה בכוונת הר"ן. אמנם אכתי קשיא לי מובחים (דף ע"ד) דקאמר רב בטבעת של ע"ז שנתערבה בק' ונפל א' מהם אים הגדול דהוחרו. **חא** אפילו בעצמו יכול להפיל דחוי כמוליך הנאה. והתם משמע דדוקא נפלה ולא הפילה בידים. וע"כ כרבינו יונה. ובזה תמוה לי ג"כ דברי התוס' זבחים (דף ע"ב) בד"ה בולן דכתבו באמצע דבריהם דלפי"ז לקמן בהתיא דמבעת זכוכות מהני הולכת הנאה ותמוה כנ"ל דלפי"ז ל"ל נפלה הא בידים יכול להפיל. גם לא הבנתי מ"ש שם וביבמות (פ"א ב') דגבי פת אסור למכור חוץ מדמי איסור משום שמא יקנה ליתן לפועליו. הא כיון דנותן דמים בעדו הוי בהולכת הנאה. אמנם ז"א דהא נותן הדמים לעכו"ם ולא לים.

תוספת יום טוב — ר' ישמעאל פרק ד עבודה זרה — ר"ע מברטנורה

פרק ד א שלש אבנים זו בצד זו. כתב הר"ב וכ"ם אחת ע"ג שתים שזו עיקר מרקולים ותחלתו. רש"י: **בצד** מרקולים. לשון הר"ב בצד אלכע אמות של מרקולים. ורבנן סברי וכו'. גרלות עמו כלומר סמוכות לו דאיכא למימר דמיה נפול. ומסקי התוס' [ד"ה במקורבות]. ©דהיינו כגון אמה או חלי אמה. ומ"ש הר"ב בין שתים בין שלש אסורים. אמלתא דר' ישמעאל מהדר. דאמר שתים. אבל לרבנן ה"ה אחד נמי אסור והכי קאמרי שגדלות עמה כל האבנים שגדלות עמה בין שלש בין שתים בין אחד. ובגמ' איתא נמי כה"ג ר' ישמעאל אפי' תרתי נמי לתסרו. וכתבו התוס' ה"ה דהוה מלי למימר אפי' חדא נמי מתסר אלא מבוס דבמתני' נקט שתים מותרות. נקט נמי הכא

פרק ד **א רבי** ישמעאל. זו בצד זו. וכ"ם אחת על גב שתים שזו עיקר מרקולים. [מרקולים שם ע"ז הגקרא נלשונם מערקוריס]: בצד מרקולים. בגד ד' אמות של מרקולים כלומר שהאבנים רחוקות ד' אמות מן המרקולים וידוע דלאו מיניה נפל ובהא קאמר רבי ישמעאל דג' אבנים אסורות שאין מרקולים פחות מג' אבנים ועושין מרקולים קטן בגד מרקולים גדול. וקטן הנעשה בגד גדול עבדי ליה בכל דהו ואין חושבין שיהיה אחת על גבי שתים. ורבנן סברי אין עושין מרקולים קטן בגד מרקולים גדול. הלכך גרלות עמו כלומר סמוכות לו. דאיכא למימר מיניה נפל. בין שתים בין שלש אסורים. אין גרלות עמו מותרות. והלכה כחכמים: **ב** מצא בראשו. של מרקולים:

פרק ד **א רבי** ישמעאל אומר שלש אבנים זו(א) בצד זו. בצד מרקולים(ב) אסורות. ושתים מותרות. וחכמים אומרים שנראות עמו(ג) אסורות(ד). ושאין נראות עמו מותרות(ה): **ב** מצא

שנויי נוסחאות

פ"ד א ושתים מותרות בכי"מ שתים.. שנראות עמו אסורות ושאין נראות עמו מותרות. בד"ל **את שהוא** נראה עמו אסור ואת שאין נראה עמו טותר וכ"ה בכי"ק ובמשני"ל (וגרס ..שאינו נראה..) ונוסח הדפוס עדיף דקאי אהכי"ל וכדאמר בגמ' ועי' במיזוגי גלאנטי (ד"ס):

תוספות רעק"א

פ"ד א [אות יג] בתי"ט ד"ה בצד. דהיינו בכבנן. בעניי לא נראה בן אלא דתוס' מסקי דנראית עמו זהו מקרי מקורבות לכ"ע אסורי דאמרינן דממנו נפל ואפי' אחת אסורה. ושלוגתייהו בתוך ד"א אם אינם יראות עמו דלאו מיניה נפל ומ"ל לר"י דאם אין גובה בינתיים דרבן לעשות מרקולים קטן אפילו מב' אבנים ואסורות ואחת מותרות. ואם גובה בינתיים אין

יכין — תפארת ישראל — יכין

שמים בו המורג פקע מוט הערב, גזרקו בין חוטי המתי כשאורג: פ) קמ"ל רישא לרבותא דרבנן אף בשעת גמר הפת ליתא לאבוקה בעין, אפ"ה אסור. וקמ"ל סיפא לרבותא דר"א, אף בשעת גמר הבגד איתא לכרכר בעין, אפ"ה שרי. ולגירסת הספר דגרס רק ברישא פ"א כתערבה באחרים, ורק בסיפא גרס ואחרים באחרים, י"ל דקתני רישא לרבותא דר"א דאפילו במד תערובות שרי בהולכת הנאה לים המלח. ונקט סיפא לרבותא דרבנן דאפילו בב' תערובות אסור פדיון [ותוס' גם בסיפא לא גרסו, ואחרות באחרות] ויש לומר עוד דנקט רישא באכילה לרבותא דר"א, וסיפא בהנאה לרבותא דרבנן: פא) העכו"ם להאשירה, דכל זמן שלא באתה לרשות ישראל מהני ביטול העכו"ם. אבל משמכי ע"ז אף משבא ליד ישראל עכ"ם מבטלה [קמ"ו סעי' ב']: פב) נטל ענפיה היבשים: בג) כרת ענפיה הלחים [וכמ"ק ד"ג ה' כתב דשי' בעצמו דזיכוך שייך בחותך היבשים והלחים יחד]: פד) ואפילו ביטול בעל כרחו מהני [קמ"ז]: פה) אם חתך מגופה שפאים, [שפעהגע] בל"ח: פו) נ"ל דקמ"ל אפילו כרת מגוף עצמה, אפ"ה לצורכה אסורה, ומכ"ם ברישא שלא חתך רק הענפים:

יכין — תפארת ישראל — יכין

פ"ד א) וכ"ם מ' על ב': ב) שם האליל זה הוא מערקור שהמנוהו עובדיו על סוחרים ועוברי דרכים, ומקיימין שכל זה העשוי מלבן בפרשת דרכים, ובידו הנעוויה מורה הדרך, ולפעמים זקפו לבן מ' ע"ג ב' לבנים, שיהיה לבן העליון דומה הראש, וב' לבנים שתחתיו שבולטין מזה ומזה דומה הידים. ואלו הב' ההמוטות, מרקולם גדול נקראין, וכל העובר שם מעובדיו משליך שם לבן לכבודו, וזהו עבודתו: ג) ר"ל כל שסמוכות לו תוך אמה: ד) אפי' מ' או ב' שמונחים שם יחד, או ג' זו בצד זו, אסורות, דאמריק ממרקולים גדול נפל לשם: ה) דבשרחוקות ממרקולים אינן אסורות רק כשמונחות מ' על ב', דאז מרקולים בפ"ע הוא. ור' ישמעאל ס"ל אפי' רחוק בד' אמות ממרקולים הגדול, אסור, דלפעמים עמו מרקולים קטן, דהיינו ג' לבנים זו בצד זו, בצד מרקולים גדול: